Nr. 3. Kraków, dnia 31 marca 1927 r. Rocznik XLVIII.

DZIENNIK ROZPORZĄDZEŃ

stoł. król. miasta Krakowa.

ADRES REDAKCJI I ADMINISTRACJI: Kraków, Biuro prasowe Magistratu.

Przedpłatę przyjmuje wyłącznie Administracja „Dziennika Rozporządzeń“, która wynosi w Krakowie za pojedynczy egzemplarz 1 Zł., z opłatą pocztową o 20 groszy więcej.

Z zagadnień struktury i administracji samorządu gm. m. Krakowa.

TADEUSZ PRZEORSKI

II. DROGI ROZWOJU KRAKOWA.

(Próba syntezy zadań gospodarczych gminy miasta Krakowa w przyszłości *).

W S T Ę P.

Lata 1914/1926 nie mogły stworzyć warunków normalnej pracy dla gospodarki samorządowej. Lata wojny, w czasie których całą administrację komunalną absorbowały zagadnienia obrony państwa i umożliwienia ludności przetrwanie bez cięższych wstrząśnień społecznych niezwykle trudnych warunków gospodarczych i życiowych, zaznaczyły się nietylko zupełnym zastojem w rozwoju miasta, ale zniszczeniem w znacznej mierze dobytku jego gospodarki przedwojennej. Nie lepsze były następne lata inflacji. W okresie tym, a trwał on bez mała 6 lat, gospodarka miejska prowadzoną była z dnia na dzień, budżet uchwalony przed rozpoczęciem roku administracyjnego, okazywał się już w ciągu kilku pierwszych tygodni nierealnym i niewykonalnym. Wprowadzenie złotego polskiego w połowie roku 1924 w związku z błędami polityki skarbowej i gospodarczej Państwa, której skutki objawiły się w całej pełni w drugiej połowie roku 1925 obniżeniem się wartości złotego do połowy, nie stworzyło również warunków dla stabilizacji gospodarki miejskiej, tem mniej dla wytyczenia gospodarce tej pewnej stałej dłuższej linji rozwojowej. Nie małą rolę w tym względzie odgrywają nieuporządkowane w Państwie stosunki administracyjne, nieustalony pogląd miarodajnych czynników na ustrój administracyjny Rzeczypospolitej, na rolę samorządu w Państwie, stosunek jego do władz rządowych wreszcie częsta rozbieżność poszczególnych resortów administracji rządowej w dążeniach do sanacji gospodarczej i administracyjnej życia państwowego i społecznego. Te specyficzne, ogólnie zresztą znane stosunki doby ostatniej, stwarzać muszą dla samorządu szczególnie ciężkie warunki pracy. Podkreślając je zdać sobie jednak trzeba sprawę, że w ten sposób, w jaki prowadziło się gospodarkę miejską lat przeszło 10, dalej bez szkody dla miasta, jego rozwoju i przyszłości prowadzić nie można. Gospodarka ta, o ile idzie o sprawność organizmu społecznego i gospodarczego miasta, nie może być wynikiem przypadkowych, oderwanych od całokształtu jego zagadnień, potrzeb, nie może być traktowaną jako poszczególne pojedyńczo wzięte zadania ż tej lub owej dziedziny, lecz musi być ujętą jako całokształt zagadnień i zadań, czekających rozwiązania w najbliższej przyszłości. Samorząd krakowski ma w tej mierze ogrom zadań, zadań specyficznie lokalnych, związanych z polityką rozpoczętą w ostatniem dziesięcioleciu przed wojną. W latach tych powstał t. zw. Wielki Kraków przez przyłączenie miasta Podgórza i kilkunastu podmiejskich gmin i obszarów dworskich. Przyłączenie to zwiększyło obszar miasta do około 50 km^2, stawiając przed zarządem Gminy kwestje regulacji, rozbudowy, zabudowy dzielnic przyłączonych, związane z temiż sprawy budowy dróg, zakładania ulic, kanalizacji, oświetlenia, słowem przemiany tych w stosunku do starego miasta olbrzymich obszarów w typ dzielnic miejskich, zgodnej z wymaganiami współczesnych i przyszłych potrzeb miasta i jego ludności. Polityka ta musi być podjętą ponownie, musi być kontynuowana dalej, o ile Kraków ma stanąć na tej wysokości i spełnić te zadania, jakie stanowisko jego w Państwie, tradycje jego historyczne, a przedewszystkiem linja jego rozwoju i potrzeb mieszkańców wymagają. Wyrazem dążeń tej polityki musi być ustalenie potrzeb miasta, klasyfikacja tychże według ich niezbędności, ustosunkowanie w czasie. Realizacja ich wymaga bardzo znacznych funduszów — nie mniej brak tychże, — spodziewać się należy przej-

*) Opracowane na zasadzie wyników ankiety międzywydziałowej rozpisanej, przez Prezydenta miasta w dniu 6-go sierpnia 1926 r.

ściowy, — nie uchyla po stronie Gminy obowiązku zdania sobie sprawy z zadań czekających miasto, ujęcia zagadnień z ich spełnieniem związanych w całokształt gospodarczy czekający rozwiązania. Przemiana Krakowa dzisiejszego z jego dzielnicami mającemi charakter w znacznej części wiejski, — w pewnej małomiejski, — w typ miasta nowoczesnego, jest bezwątpienia pracą, w naszych zwłaszcza stosunkach, kilku pokoleń, praca ta jednak rozpoczęta być musi, musi być prowadzoną równolegle we wszystkich działach gospodarki miejskiej, z różną może intenzywnością, wynikającą z konieczności różniczkowania stopnia potrzeb, nie mniej jednak współcześnie i ciągle. W dziedzinie tej administracja m. Krakowa, zwłaszcza w ostatnich latach przed wojną, dokonała bardzo wiele, stwarzając plany rozbudowy i zabudowy W. Krakowa, inicjując szereg akcji, mających zapewnić miastu możliwie najlepsze warunki rozwoju. Wojna i lata następne przerwały prace przed wojną prowadzone. Mimo niesprzyjających może jeszcze warunków, mimo trudnych stosunków gospodarczych doby obecnej, myśl planu gospodarczego na przyszłość musi być podjętą, dotychczasowe plany, choćby częściowo nawet zmodyfikowawe i przystosowane do nowych powojennych warunków — muszą być zużytkowane i powoli, lecz stale wprowadzane w wykonanie.

Chcąc zadaniom powyższym zadośćuczynić, trzeba przedewszystkiem zdać sobie sprawę ze stany miasta, z jego możności gospodarczej i finansowej. Zamknięcia funduszu miejskiego za r. 1925 wykazuje w dochodach kwotę 19,712.023·31 zł. w wydatkach 19,703.298·49 zł. W budżecie na rok 1926 preliminowano w dochodach i wydatkach 18,168.075·— zł. z drobną podwyżką w dochodach. Zamknięcie rachunkowe wykaże kwoty niewątpliwie znacznie wyższe. W porównaniu z budżetem na rok 1913 zamykającym się w kwocie 7,881.753.788 kor., budżet na rok 1926 wykazuje podwyżkę 10.284.322 zł., budżet na rok 1927/8 zamyka się w dochodach i wydatkach zwyczajnych i nadzwyczajnych kwotą 21,692·938 zł. przedstawia zatem w porównaniu z rokiem 1913 dalszy wzrost o 13.811·185 zł. Znacznie wyższe kwoty w latach 1926 i 1927 są częściowo wynikiem przyłączenia w r. 1915 Podgórza i wynikiem zniżki kursu złotego w latach 1925/6 jednakże również dowodem rozwoju gospodarczego. Majątek gminy m. Krakowa w gruntach, budynkach, przedsiębiorstwach, zakładach, szacowany nisko wynosi aproksymatywnie prawie zł. 200 milionów długi około 14,000.000·— Gmina więc jest bogatą, a jako taka ma szerokie podstawy i pełną możność postępu i rozwoju.

W budżecie miejskim najważniejszą pozycję stanowią od szeregu lat wydatki administracyjne. Wynosiły one przeciętnie dotychczas około 23 do 24 % ogółu wydatków gminnych. Administracja tj. wydatki personalne, wydatki na opędzenie potrzeb rzeczowych, związanych z funkcjonowaniem biur, wynosiły rocznie w ostatnich latach (łącznie z emeryturami) przeciętnie około 4,500.000·— zł. nie licząc administracji zakładów, przedsiębiorstw i instytucji miejskich, kosztów robocizny związanej z wykonaniem pewnych zadań administracyjnych z utrzymaniem ruchu zakładów itd. Stosunek wydatków tych do ogółu wydatków mimo, że jest niższy bez porównania od analogicznego stosunku w administracji państwowej (przeszło 50%) a przy uwzględnieniu zakresu działania nie wyższy*) niż w innych miastach większych Rzeczypospolitej, jest jednak w stosunku do możności gospodarczej gminy znaczny i musi wpływać ujemnie na tok gospodarki miejskiej w innych dziedzinach.

Stan personalu miejskiego w ostatnim kwartale r. 1926 obejmował ogółem 1873 osób. W liczbie tej na etaty Magistratu i instytucje bezpośrednio administrowane przypadało 655 osób w tem urzędników 473, pracowników niższych 182. Zakłady, przedsiębiorstwa i instytucje miejskie zatrudniały ogółem 1218 osób, w tem 312 urzędników i 906 innych pracowników. Pozatem sezonowo zatrudniała Gmina około 1175 robotników dziennie płatnych przy robotach miejskich.

Dążeniem polityki gminnej musi być zmniejszenie wydatków połączonych z administracją miasta. Zmniejszenie to nie może być dokonanem ani na drodze mechanicznej redukcji poborów, w dzisiejszych warunkach bytu urzędniczego trudnej do pomyślenia, ani na drodze redukcji personalu przy stałym wzroście czynności Magistratu niewykonalnej. Kwestję zmniejszenia poborów urzędniczych, mających tendencję zwyżkową zarówno w Państwie jak i w miastach, zwłaszcza większych pomijam, — co do możliwości redukcji personalu urzędniczego miarodajnym jest rozmiar czynności Magistratu. Najlepszą w tej mierze ilustrację stanowi ilość spraw przez Magistrat załatwionych. Wedle dziennika podawczego wpłynęło do Magistratu

w roku	1914	aktów	173,623	w roku	1922	aktów	161,320
„	1919	„	170,324	„	1923	„	148,790
„	1920	„	174,520	„	1924	„	158,961
„	1921	„	163,835	„	1925	„	236,196

w roku 1926 aktów 255,537.

Ta z roku na rok stale i poważnie wzrastająca ilość czynności, powodująca konieczność utrzymywania licznego personalu urzędniczego i pomocniczego jest jak to na innem miejscu szczegółowo wspomniałem wynikiem stosunków administracyjnych panujących w Państwie. Niesłychany i niepraktykowany nigdzie biurokratyzm państwowy, centralizacja z ogólnego punktu widzenia rzecz biorąc, a przerzucenie na samorząd całego szeregu spraw i agend administracyjnych, zwłaszcza zaś fatalnie rozbudowany system skarbowości państwowej i komunalnej, oparty na kilkudziesięciu źródłach podatków drobnych, powszechnych, indywidualnie wymierzanych i egzekwowanych, a tem samem niezwykle kosztownych, oto w ważniejszych szczegółach przyczyny mozolnej i kosztownej administracji. Panujący w sferach rządzących prąd ścisłego zespolenia administracji samorządowej z rządową, wyrażający się obecnie w mięszaniu się władz rządowych w drobne nawet szczegóły administracji samorządowej — administrację tę niesłychanie utrudnia i oczywiście podraża.

W tych warunkach o radykalnym i jedynie właściwym środku sanacji tj. o reformie administracji miejskiej, w kierunku jej uproszczenia, a tem samem potanienia nie może być mowy tak długo, jak długo nie nastąpi reforma administracji państwowej. Reforma ta związana z szegiem zagadnień niezwykle doniosłych, jak zmiana ustroju administracyjnego, unifikacja prawodaw-

*) Wpływ akt wynosi n. p. w ostatnich czasach we Lwowie około 14.000 spraw miesięcznie, w Krakowie przeciętnie 22.000.

stwa, uchwalenie nowych ustaw samorządowych, wprowadzenie w życie samorządu miejskiego, powiatowego i wojewódzkiego, nastąpić może w najlepszym razie dopiero w ciągu lat kilku. W tym stanie rzeczy jedynie skuteczna droga, na której mogłaby nastąpić redukcja personalu t. j. reforma postępowania administracyjnego, stoji na szereg lat przed Zarządem miasta zamkniętą.

Zarząd miasta stara się mimo to zrobić wszystko, co w danych warunkach jest możliwem, by administrację miejską uprościć, a temsamem zmniejszyć wydatki z nią połączone. Dążenie to stanowić też musi zasadniczy wskaźnik w gospodarce miasta na przyszłość. Wyrazem jego są przeprowadzone już zmiany i redukcje etatów w kategorjach akademickich i zastąpienie pracowników z wyższem wykształceniem, gdzie tylko możliwem, urzędnikami z wykształceniem niższem i średniem, a zatem niżej wynagradzanymi. Wydanie przepisów służbowych i szczegółowych instrukcji, reforma manipulacji biurowej, ograniczenie t. zw. wydatków rzeczowych na potrzeby biurowe do najdalej posuniętych oszczędności, zakazy robót we własnym zarządzie, zakazy przyjmowania robót prywatnych przez zakłady i przedsiębiorstwa miejskie, temsamem redukcja sił robotniczych do robót tych używanych, scentralizowanie wszystkich spraw personalnych, unormowanie stosunków służbowych niższych pracowników w zakładach i przedsiębiorstwach miejskich, ścisły nadzór nad pracą, wydatnością i jakością tejże pracowników miejskich, wydawanie zbioru ustaw i rozporządzeń gminnych, księgi formularzy i druków wdrożona reforma komisarjatów obwodowych itd. są etapami tej żmudnej i siłą rzeczy powolnej pracy. Wszystkie powyższe zarządzenia nie odciążą jednak odrazu budżetu miejskiego w tej mierze, w jakiejby było ze względu na stan i celowość gospodarki Gminy pożądanem; na skutek ich trzeba czekać szereg lat, o ile okoliczności dziś przewidzieć się niedające i tych zarządzeń nie uczynią iluzorycznemi.

Rok 1926 przyniósł zniesienie akcyzy miejskiej jako konsekwencję ustawy o tymczasowem uregulowaniu finansów. Dużo mówi się też o zniesieniu myta. Fakty powyższe spowodować muszą czasem zupełne zwinięcie osobnych biur dla poboru podatków bezpośrednich i przeniesienie spraw tychże podatków, dziś już osobnego biura niepotrzebujących, jako referatu do Wydziału skarbowego Mgtu, — spraw zaś zarządu rzeźni, targowicy oraz przedsiębiorstw przy nich istniejących do Wydziału targowo-aprowizacyjnego. Zniesienie akcyzy i myta zaostrzy kwestję urzędniczą w Gminie, Administracja akcyzy bowiem zatrudniała przeszło 200 urzędników i służby, personalu przeważnie stałego, dłużej służącego, którego zwolnić nie będzie można.

Lata wojny i następne powojennej inflacji wytworzone w następstwie ich pewne pojęcia społeczne i prawno-administracyjne stworzyły w zakładach i przedsiębiorstwach miejskich pewne stosunki faktyczne nie dozwalające na osiągnięcie w przedsiębiorstwach tych takich dochodów dla Gminy — jakich należałoby oczekiwać. Ustawodawstwo socjalne nałożyło na przedsiębiorstwa te niezwykle ciężkie obowiązki, temsamem i wydatki, nie odpowiadające strukturze gospodarczej przedsiębiorstw i ich wydajności. Wysoka kwota utrzymania zakładów tych w ruchu przy konieczności ciągłego ich inwestowania, dalej dążność całego personalu gminnego w ilości około 3000 osób do ustalenia się w stosunku służbowym do Gminy i zapewnienia sobie kosztem Gminy zaopatrzenia emerytalnego na starość lub na wypadek niezdolności do pracy, sytuację gospodarczą zakładów bardzo poważnie utrudnia i stawia przed Zarządem miasta cały szereg doniosłych zagadnień, które w najbliższym czasie możliwie bez uszczerbku dla interesów Gminy bez znaczniejszego obciążenia budżetu załatwionemi być muszą. Już obecnie rozważaną jest kwestja dalszej mechanizacji pracy w Zakładach, ograniczającej pracę ludzką do niezbędnej konieczności, a w dziedzinie personalnej utworzenie wspólnego dla całej Gminy funduszu emerytalnego i wspólnego statutu zaopatrzenia na starość lub w razie niezdolności do pracy.

Obecnie Gmina miasta Krakowa utrzymuje, dotuje i gwarantuje prócz funduszu emerytalnego pracowników Miejskich Koleji elektrycznych, fundusze emerytalne pracowników Magistratu, pracowników miejskiego Urzędu dla poboru opłat i podatków pośrednich, pracowników Gazowni miejskiej, robotników Elektrowni miejskiej, robotników Gazowni miejskiej, wreszcie fundusz emerytalny artystów Teatru m. im. J. Słowackiego. Łącznie przeto 7 funduszów emerytalnych. Istnienie w jednej jednostce administracyjnej i gospodarczej aż siedem instytucji emerytalnych jest anomalją administracyjną, powodującą nierównomierność uprawnień emerytalnych w poszczególnych kategorjach pracowników miejskich, konieczność osobnej administracji tychże funduszów, a temsamem osobne koszta ich prowadzenia, zwiększenie ryzyka finansowego Gminy i t. d.

Gmina ma obecnie 879 osób pobierających zaopatrzenie emerytalne z funduszów gminnych, w czem 633 osób byłych pracowników Magistratu i ich rodzin, 246 emerytów i ich rodzin w zakładach i instytucjach miejskich. Kwota wypłacanych przez Kasę miejską uposażeń emerytalnych wynosi 816.000 zł. rocznie, inne fundusze emerytalne gminne wypłacają tytułem emerytur, pensyj wdowich i sierocych kwotę 226.000 zł. rocznie. Osób uprawnionych do zaopatrzenia emerytalnego zatrudnia Gmina obecnie 2.745, w tem 782 urzędników, a 1.963 niższych funkcjonarjuszy i robotników zakładów przemysłowych. Powyższe daty wykazują niezbędność konieczność fuzji istniejących funduszów emerytalnych i sprawę utworzenia wspólnego i jednolitego statutu emerytalnego dla wszystkich pracowników Gminy czynią jednem z najbardziej aktualnych zagadnień naszej administracji. Pewnem odciążeniem dzisiejszych stosunków, które w latach najbliższych wyrażać się będą w sumie kilku miljonów złotych wypłacanych rocznie uposażeń i zaopatrzeń emerytalnych, może być zamierzone przez Rząd stworzenie państwowej instytucji ubezpieczeń społecznych na wypadek niezdolności do pracy ubezpieczonego, a w razie jego śmierci rodziny po nim pozostałej. Powstanie tego rodzaju instytucji przy odpowiedniej organizacji tejże, odciążyłoby fundusze gminne bardzo znacznie, zwalniając Gminę od zapewnienia zabezpieczenia emerytalnego conajmniej około 1000 osób pracowników niższych, zwłaszcza zaś robotników w zakładach przemysłowych i przedsiębiorstwach gminnych. Zaznaczyć jednak należy, że i w tym wypadku prawa emerytalne nabyte pracowników etatowych, nie mogłyby ulec zmianie i obciążałyby nadal skarb gminny.

Drugiem zagadnieniem administracyjnem rozwa-

żanem obecnie przez zarząd miasta, jest sprawa utworzenia w Gminie własnego zastępczego funduszu ubezpieczenia od wypadków. Gmina miasta Krakowa zatrudnia łącznie z robotnikami sezonowymi około 3500 osób, podlegających przymusowemu ubezpieczeniu od wypadków, płacąc rocznie zakładowi wspomnianych ubezpieczeń kwotę około 77.000 złotych rocznie. Według statystyki z ostatnich trzech lat wypadków w pracy było wśród personalu gminnego 97, a wysokość rent wypłacanych z powyższego tytułu wynosi około 2.400 złotych rocznie przy wpłaconej tytułem wkładek ubezpieczeniowych przez Gminę m. Krakowa w powyższem 3-leciu kwoty 230.000 zł. Ponieważ ubezpieczeniu od wypadków podlegają również i pewne kategorje pracowników etatowych, zastępczy fundusz ubezpieczeniowy gminny przy istnieniu funduszu zaopatrzenia emerytalnego statutowego, obejmować mógłby również i tych ostatnich.

Możliwość ta zachodzić będzie, o ile wogóle wspomniany poprzednio projekt ustawy o ubezpieczeniu na wypadek choroby i niezdolności do pracy zmieniony zostanie w kierunku dopuszczającym tworzenie instytucji zastępczej. W dzisiejszym bowiem jego brzmieniu, instytucje zastępcze nie są przewidziane i z chwilą wprowadzenia tegoż projektu w życie, obowiązek utrzymywania funduszów zaopatrzenia robotników Gazowni, Elektrowni i innych zakładów odpadnie.

Utworzenie takiego funduszu, jak z przytoczonych wyżej cyfr wynika byłoby przedsięwzięciem dla Gminy niezwykle korzystnem, raz przez zwolnienie Gminy od płacenia kilkudziesięciu tysięcy złotych rocznie, a powtóre przez finansowe wzmożenie projektowanego wspólnego funduszu emerytalnego. Korzystnem byłoby również dla osób podlegających ubezpieczeniu.

Osobne zagadnienie administracyjne stanowi kwestja pomieszczenia biur miejskich. Gmina ma ogółem obecnie 3 gmachy urzędowe t. j. główny gmach Magistratu, pałac Larysza i t. zw. Estreicherówkę. Wspomniany poprzednio wzrost czynności Magistratu spowodował, że będące obecnie do dyspozycji gmachy urzędowe Magistratu są niewystarczające. Niewystarczające, ciasne, nieodpowiednie pomieszczenia wykazują zwłaszcza Wydział II., liczący 67 osób personalu, oraz 11 woźnych, Miejska Izba Obrachunkowa, zatrudniająca obecnie 82-ch urzędników, 11 woźnych, oraz Miejski Urząd weterynaryjny. Rozszerzenia potrzebują również Biuro prezydjalne, Wydział VII., Budownictwo miejskie, zwłaszcza oddział B., Wydział V., M. Urząd Zdrowia i inne. Kwestja rozszerzenia biur Magistratu jest zatem aktualnością najbliższej przyszłości. Warunki lokalne pracy w niektórych Wydziałach, zwłaszcza w Wydziale II. skarbowym, są niezwykle ciężkie. Wydział ten wymaga ze względu na rozwój swoich agend i na konieczność reorganizacji wymiaru przypisu i poboru podatków — a w przyszłości możliwie objęcia również podatków pośrednich, osobnego gmachu jak to jest w Warszawie i Poznaniu. Gmina posiada wprawdzie 3 gmachy, które mogłyby być użyte na cele urzędowe, a to dawny gmach Magistratu na Podgórzu w Rynku Dz. XXII., gmach Administracji Akcyzy i budynek na pl. Jabłonowskich, pierwszy jednakże nadający się na pomieszczenie Wydziału skarbowego zbyt jest oddalonym od centrum miasta, pozatem obciążony umowami najmu na szereg lat; budynek administracji akcyzy miejskiej sam przez się szczupły Wydziału II. nie pomieści, chyba, żeby drugie piętro nadbudować, wreszcie budynek na Placu Jabłonowskich wynajęty został również na szereg lat osobom prywatnym. Zarząd miasta licząc się z tem, że dobudowa nowych skrzydeł w gmachu Magistratu na szereg lat jest wykluczoną, z konieczności dążyć musi do powolnego opróżnienia budynków w Dz. XXII. i na Placu Jabłonowskich, by potrzebom pomieszczenia biur zadość uczynić. W program lat najbliższych musi wejść gruntowny remont tychże budynków i adaptowanie ich do celów urzędowych, niemniej remont Estreicherówki i Pałacu Larysza — których stan, zwłaszcza pierwszej wymaga spiesznego przeprowadzenia naprawy dachów, okien i podłóg, drzwi, ganków i t. d.

Uzupełniając dział administracji wspomnieć należy również o wydawnictwach miejskich. Kontynuując prace podjęte przez Dra J. Leo Zarząd miasta wydaje kodeks miejski, obejmujący zbiór ustaw i rozporządzeń miejskich. Trzy tomy wydawnictwa tego opuściły już prasę, stanowiąc niezbędny podręcznik dla administracji bieżącej. Stokilkadziesiąt egzemplarzy rozkupiły miasta większe i średnie Rzeczypospolitej. Wydawnictwo całe obliczono na 8 tomów, z których dwa następne są w opracowaniu, a częściowo w druku, reszta ukaże się w najbliższych latach. Po wydaniu kompletu rokrocznie wydawane będą zeszyty uzupełniające ze zmianami przepisów obowiązujących przy dołączeniu ustaw i rozporządzeń w ostatnim roku wydanych.

Prócz Zbioru ustaw i rozporządzeń miejskich, szematyzmu pracowników miejskich, perjodycznych wydawnictw statystycznych oraz wydawanego Dziennika rozporządzeń Gminy m. Krakowa, jako miesięcznika urzędowego Zarządu miasta — Magistrat przygotował dwa dzieła historyczne, które w najbliższym czasie wydane być powinny. Pierwszem z nich to „Historja samorządu krakowskiego od r. 1866“, pomyślana pierwotnie jako dzieło jubileuszowe w 50-tą rocznicę tego samorządu, a niewydane z powodu trwającej wówczas wojny światowej, należałoby uzupełnić historją Krakowa w czasie wojny i ogłosić drukiem. Dzieła takie wydały miasta Lwów, Tarnów, Rzeszów. Wydawnictwo krakowskie jest pracą obszerną, omawiającą wszelkie dziedziny działalności Rady miejskiej i administracji miejskiej w ciągu pierwszego półwiecza samorządu miejskiego. Obejmie ona w druku in quarto sześć do ośmiu tomów bogato ilustrowanych. Drugiem wydawnictwem oczekującem druku jest księga pamiątkowa W. Krakowa, obejmująca historję rozszerzenia terytorjum miasta przez przyłączenie m. Podgórza oraz podmiejskich gmin i obszarów dworskich w latach 1909—1915. Wydanie obu dzieł, jak również kontynuowanie wydawnictw poprzednio wspomnianych jest obowiązkiem miasta wobec świetnych tradycji samorządu krakowskiego, jest dążeniem utrzymania administracji miasta na poziomie tych tradycji.

Przystępując do przedstawienia poszczególnych dziedzin administracji miejskiej i zadań, jakie Gminę m. Krakowa oczekują omówione zostaną kolejno:

I. Zadania polityki gruntowej gminy, sprawa mieszkaniowa, rozbudowa miasta, upiększenie miasta, sprawy plantacji, parków, lasu wolskiego, cmentarzy.

II. Zadania w dziedzinie policji miejscowej, bezpieczeństwa pożarnego, czystości i higjeny miasta.

III. Zadania w dziedzinie komunikacyjnej, budowa dróg, ulic, chodników, kanalizacja, zabezpieczenie miasta przed powodzią.

IV. Zadania w dziedzinie oświaty i kultury społecznej, budynki szkolne, szkolnictwo zawodowe, sprawy muzeów, teatru, konserwacja zabytków.

V. Zadanie w dziedzinie aprowizacyjno-targowej, budowa hal targowych, rozszerzenie targowicy, rzeźni, rzeźnia drobiu.

VI. Zadania w dziedzinie opieki społecznej.

VII. Rozbudowa zakładów miejskich, a to: Elektrowni, Gazowni, Wodociągu, Zakładów ceramicznych, rozszerzenie oświetlenia elektrycznego, koleji elektrycznej i t. d.

Zestawiwszy w sposób powyższy prace czekające Zarząd miasta w najbliższej przyszłości, zastanowić się wypadnie nad ustosunkowaniem ich w czasie oraz ustaleniem, które z nich w najbliższych latach wykonane być muszą, względnie wykonywane być powinny.

Podstawą tegoż ustalenia może być jedynie stan finansowy gminy i jej możność gospodarcza w perspektywie lat najbliższych. Już teraz podkreślić należy, co zresztą poprzednio wspomniano, że praca nad rozwojem miasta, realizacja jego polityki dokonywaną być może przez szereg pokoleń, zatem w drobnej tylko części z dochodów bieżących, w głównych zaś zarysach na drodze pożyczek inwestycyjnych. Sprawa ostatnia będzie omówioną na końcu. C. d. n.

ADAM CHMIEL.

Sprawozdanie z działalności Archiwum Aktów dawnych miasta Krakowa

za lata 1924—1926.

Archiwum aktów dawnych jest instytucją naukową. Archiwum gromadzi materjały historyczne i akta dotyczące dziejów miasta Krakowa, przeprowadza poszukiwania archiwalne, bada akta dawne i dokumenty historyczne, udziela informacyj naukowych Gminie miasta Krakowa, władzom państwowym i samorządowym, instytucjom naukowym krajowym i zagranicznym oraz osobom prywatnym.

Archiwum aktów dawnych, prócz zbierania i opracowywania materjałów i dokumentów dotyczących historycznej przeszłości Krakowa, utrzymuje bibljotekę dzieł odnoszących się do dziejów Krakowa, prowadzi muzeum historyczne miasta Krakowa, posiada wreszcie poważny dział depozytów.

Właściwe Archiwum aktów dawnych obejmuje:

1. Dokumenty pergaminowe w liczbie 1106, z tego Nr. 1—1035 objęte są drukowanym katalogiem dyplomów pergaminowych, Nr. 1036—1106 katalogiem kartkowym. W dziale depozytów Archiwum posiada ponadto dokumenty pergaminowe w liczbie 414, objęte osobnym inwentarzem dyplomów depozytowych.

2. Dokumenty pisane na papierze w liczbie przeszło 100.000 oryginałów i dawnych odpisów, w tem 1236 oryginalnych dokumentów królów polskich, począwszy od Zygmunta Starego, dotyczących miasta Krakowa. Oryginały królewskie ujęte są w osobny katalog kartkowy.

3. Księgi i akta m. Krakowa z XIV, XV, XVI, XVII i XVIII wieku, w szczególności księgi sądowe, administracyjne, rachunkowe, księgi cechowe, kupieckie, tyczące się kościołów i szpitali krakowskich, razem: 3568 fascykułów, objętych drukowanym katalogiem ksiąg m. Krakowa XIV—XVIII wieku.

4. Akta miejskie z lat 1794—1917, w szczególności: akta Magistratu, protokoły posiedzeń Rady m. Krakowa, księgi M. Izby Obrachunkowej, akta dochodów i rozchodów, funduszów miejskich, akta hipoteczne, budownictwa miejskiego itd. około 5000 ksiąg.

5. Archiwum Rzeczypospolitej Krakowskiej 1815 do 1846 (razem 674 ksiąg w 2627 fascykułach), pozatem spis aktów Archiwum Senatu Rzeczypospolitej Krakowskiej, Łuszczyńskiego Indeks do dawniejszych akt w Starostwie krak., Wydziału Spraw Wewnętrznych b. Senatu Rządzącego 1787—1848, oraz klucz archiwalny do działu: Akta Senackie.

Prócz tego posiada Archiwum z tego okresu akta urodzin, ślubów i śmierci wszystkich parafij krakowskich.

6. Księgi i akta m. Kazimierza i Kleparza, oraz jurydyk podmiejskich od XIV wieku, Archiwum Podgórza od końca XVIII wieku i gmin przyłączonych do Krakowa, razem przeszło 1000 ksiąg.

7. Księgi depozytowe miast Małopolskich: Biecza, Bochni, Czchowa, Nowego Sącza, Tyńca, Wieliczki, Zatora i innych, razem: kilkaset fascykułów; inwentarz rękopisów depozytowych Nowego Sącza, spis fascykułów tynieckich.

8. Księgi depozytowe cechów krakowskich: 962 rękopisów.

9. Zbiory po Ambrożym Grabowskim: 164 tomów. Spis zbiorów drukowany w pracy: „Wspomnienia A. Grabowskiego". (Bibljoteka krak. Nr. 40 i 41, T. I., wyd. St. Estreicher).

10. Mniejsze grupy zbiorów.

Akta Wyższego Sądu prawa magdeburskiego, Sądu sześciu miast, Wielkorządów krakowskich, Sądów podkomorskich, Sądu asesorskiego i Trybunału Lubelskiego w sprawach krakowskich, Komisji cywilno-wojskowej województwa krakowskiego, Konfederacji targowickiej województwa krakowskiego, poszczególne akta różnych miast polskich (t. zw. „Pinocciana" z XVI wieku po rodzinie Pinoccich), luźne akta, tyczące się niektórych spraw miasta i rodzin krakowskich, razem 795 tomów.

Prowizoryczny spis rękopisów i aktów nieskatalogowanych.

Muzeum historyczne m. Krakowa obejmuje 1043 pozycyj, w szczególności zbiór rycin i fotografij zabytków kościelnych i świeckich, współczesnych dzieł architektury, sztuki itp., odnoszących się do historji Krakowa, w ilości 4253 sztuk, ułożonych według poszczególnych działów; następnie dawne i nowsze plany i mapy Krakowa, rzuty i plany kościołów, budynków szkół krakowskich, plany regulacyjne ulic, zbiór rysunków Stanisława i Maksymiljana Cerchów — razem 41 wielkich i mniejszych tek.

Muzeum przechowuje strój „Konika Zwierzynieckiego", wypożyczany corocznie na obchód „Lajkonika" w czasie procesji Bożego Ciała.

Bibljoteka archiwalna liczy obecnie 10311 pozycyj.

Bibljoteka obejmuje 4768 dzieł, odnoszących się

do historji m. Krakowa i blisko 6000 dzieł tyczących się historji innych miast polskich, historji państwa i historji sztuki. Bibljoteka podręczna obejmuje dzieła pomocnicze do pracy naukowej, jak: wydawnictwa historyczne, katalogi bibljotek i archiwów, bibljografje, encyklopedje i t. d. Katalog dubletów książek obejmuje numerów 1240, z czego pewną ilość wymieniono na książki, których bibljoteka dotychczas nie posiadała.

W ostatnich latach Archiwum aktów dawnych otrzymało materjały i akta Legjonów Polskich i Naczelnego Komitetu Narodowego. Archiwum Legjonów Polskich i N. K. N. obejmuje: akta Naczelnego Komitetu Narodowego (Sekcja zachodnia), materjały polityczne i organizacyjne Legjonów Polskich, akta poszczególnych departamentów: organizacyjnego, wojskowego, skarbowego i Departamentu Opieki, akta Komitetu Opieki nad jeńcami wojennymi Polakami, akta Biura Prasowego Departamentu Wojskowego N. K. N., w szczególności raporty i biuletyny prasowe placówek zagranicznych N. K. N., sprawozdania o sytuacji politycznej wewnątrz kraju, korespondencje z frontu o stanie oddziałów legjonowych, wielki zbiór czasopism krajowych i zagranicznych, wycinki z prasy polskiej i zagranicznej, wreszcie wydawnictwa, tyczące się sprawy polskiej i Legjonów Polskich. Zbiory te obejmują pozatem odezwy, pisma ulotne, druki, afisze, ogłoszenia, nalepki i t. p. z obchodów i uroczystości narodowych w b. Galicji i Królestwie Polskiem, kilkaset fotografij Legjonów z frontu bojowego i pocztówki legjonowe, wreszcie kolumny Legjonów z Krakowa i tarcze z miast: Bochnia, Kałusz, Krosno, Olkusz, Powiat chrzanowski, Rudki, Sambor, Schodnica, Siersza, Stanisławów, Sucha, Tarnobrzeg, Ziemia Niska, Ziemia Starosamborska, Złoczów, Żółkiew i tarcza z podpisami na „Gospodę Legjonistów 1914 do 1916". (Z ufundowanych ogółem w kraju 74 tarcz i kolumn legjonowych, 15 tarcz i 2 kolumny znajduje się w zbiorach legjonowych Archiwum aktów dawnych miasta Krakowa).

Zbiory powyższe powiększyły się znacznie w ciągu ubiegłych 3-ch lat. W szczególności:

a) do zbioru dokumentów włączono między innymi akta Sądu krajowego w Krakowie w sprawie Barbary Ubryk z 1869 r. (dar Seweryna Udzieli); akta i księgi b. „Towarzystwa ochrony piękności m. Krakowa", 576 ksiąg oprawnych kasowych funduszów miejskich z lat 1901—1915; arkusze spisu ludności cywilnej m. Krakowa z 31 grudnia 1910 r., 30 planów regulacyjnych ulic. Poseł Dr. Emil Bobrowski złożył w darze 2 akta papierowe z r. 1654 i 1658; Dr. Jan Dudziński z Nowego Sącza ofiarował zbiór komunikatów, wydawnictw i t. p., tyczących się Legjonów Polskich i sprawy polskiej z czasów wojny światowej 1914—1918; radca Magistratu Adolf Buczkowski: zbiór obwieszczeń Magistratu m. Krakowa z lat 1914—1918; Dr. Jerzy Dobrzycki: rozkazy wojskowej komendy m. Krakowa z czasów przewrotu 1 listopada do 18 grudnia 1918 r., dyrekcja teatru im. Słowackiego: sprawozdanie dyrekcji teatru z lat 1915—1924 i afisze teatralne. Dr. Alfred Szołayski złożył w darze dyplom pergaminowy z r. 1533, tyczący się klasztoru Klarysek, a ofiarowany przez ks. Ogińską. Nieznany ofiarodawca przekazał do Archiwum dwa rękopisy prof. Władysława Łuszczkiewicza, a to: sprawozdanie Zarządu Muzeum Narodowego za r. 1889, oraz sprawozdanie z robót w kościele N. P. Marji w latach 1889—1890, ponadto akta dotyczące położenia kamienia pamiątkowego T. Kościuszki.

P. Michalina Janoszanka oddała na własność Archiwum „Dziennik (pamiętnik)" ś. p. Aleksandry Czech z Krakowa (od roku 1856—1923, razem 42 książek). W r. 1926 złożyła p. Stanisława Kossecka z Poznańskiego „Prawo miasta Minkowiec z r. 1791" i okólnik z r. 1827; Seweryn Bayli z Krakowa, akta tyczące się Rajmunda Starczewskiego (1816—1860), rodziny Paczyńskich z Tenczyna (1751—1805), oraz wypis z akt delegacyjnych w sprawie gruntowej (1824). Wiceprezydent m. Krakowa Witołd Ostrowski złożył dokument erekcyjny m. Podgórza Józefa II, z r. 1785. Pozatem zakupiono „Spis dzieł Czytelni Ludowej w Cieszynie przez ks. Karola Tełgę ofiarowanych" (1876 r.).

b) Bibljoteka Archiwum powiększyła się w roku 1924 o 188 książek i broszur, z czego zakupiono 12, z dawnego nieskatalogowanego zasobu 30, z wymiany dubletów 27, a reszta z darów instytucyj naukowych i osób prywatnych. W r. 1925 przybyło dalszych 386 wydawnictw, w czem 91 zakupionych, reszta z darów, wreszcie w r. 1926 otrzymała bibljoteka 281 książek i broszur; z tego 189 darów i nadesłanych wydawnictw, 41 zakupionych, 9 oddanych z bibljoteki M. Urzędu Zdrowia, 42 ze starych druków Archiwum, w tem 36 „Bibliotheca Pinocciana".

c) Muzeum historyczne m. Krakowa, prócz wspomnianej poprzednio Kolumny Legjonów i tarcz, otrzymało w tym czasie: 2 torby podróżne używane w Krakowie w latach 1840—1860 (dar mec. Bąkowskiego), 5 planów projektu Akademji Sztuk Pięknych w Krakowie z własnoręcznym podpisem Jana Matejki, plany kościołów i zabytkowych budynków Krakowa, złożone w depozyt przez Państwowy Zarząd architektoniczno-budowlany w Krakowie (166 planów z lat 1784—1875), medal wybity na pamiątkę 150-tej rocznicy Niepodległości Stanów Zjednoczonych Ameryki.

Zbiory rycin i fotografij powiększyły się w roku 1924 cennym nabytkiem rysunków pomników kościelnych krak., objętych t. zw. „Teką Maksymiljana i Stanisława Cerchów". W latach 1925 i 1926 włączono do zbiorów szereg fotografij, rycin i wizerunków, w szczególności: 11 zdjęć fotograficznych budynku i sali Magistratu m. Krakowa, po pożarze w dniu 26 maja 1926 (dar redakcji „Ilustrowanego Kurjera Codziennego"), album fotogr. krakowskiego Towarzystwa Ratunkowego, album fotogr. Kalwarji Zebrzydowskiej, oraz 13 fotogr. widoków Krakowa (dar Dra Józefa Muczkowskiego).

Czynności wewnętrzne Archiwum obejmowały porządkowania, inwentaryzowania i katalogowania archiwaljów: dyplomów pergaminowych od XV do XIX w. Uporządkowano akta królewskie papierowe (24 fascykuły). Ułożono akta i księgi, otrzymane po nieistniejącem już „Towarzystwie ochrony piękności m. Krakowa". Ułożono akta w zbiorze Archiwum Legjonów Polskich i Naczelnego Komitetu Narodowego, dotyczące spraw politycznych i organizacyjnych Legjonów polskich. W bibljotece przeprowadzono w dalszym ciągu inwentaryzowanie i katalogowanie książek i broszur. W r. 1925 włączono do zbiorów archiwalnych 576 ksiąg kasowych Miejsk. Izby Obrachunkowej, ułożono i skatalogowano 7 fascykułów oryginalnych dekretów królewskich; upo-

rządkowano 9 fascykułów aktów księstwa Zatorskiego, skatalogowano dyplomy pergaminowe, nabyte w tym roku, wreszcie zinwentaryzowano archiwalja otrzymane w r. 1925, w szczególności: 43 ksiąg oprawnych protokołów sekcji ekonomicznej Rady miejskiej z lat 1871 do 1913. W roku 1926 sporządzono indeks ulic do: „Aktów wiertelników krakowskich“ z lat 1568—1809, ułożono i przygotowano do druku indeks osobowo-miejscowy i rzeczowy do wydawnictwa: „Acta consularia Casimiriensia“. Zinwentaryzowano nowe nabytki dla Archiwum, wreszcie sporządzono szczegółowy wykaz zbioru fotografji Archiwum (dla Instytutu współpracy umysłowej przy Lidze Narodów). Porządkowano w dalszym ciągu Archiwum Legjonów Polskich i Naczelnego Komitetu Narodowego, uporządkowano wreszcie dział dubletów bibljotecznych.

Poza czynnościami wewnętrznemi, dotyczącemi funkcjonowania i organizacji Archiwum, Zarząd prowadził działalność naukową. Działalność ta obejmowała wspomniane na wstępie informacje dla Gminy m. Krakowa, władz, urzędów i instytucyj państwowych i samorządowych. Korespondencja Archiwum w tych sprawach wzrastała z roku na rok. Obejmuje ona między innemi opinje dla województw, starostw, miast małopolskich, miasta Kruszwicy w Poznańskiem, Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, Ministerstwa Spraw Wojskowych, delegacji polskiej w Moskwie, Tymczasowego Wydziału samorządowego, województw w Krakowie, Kielcach i Katowicach, uniwersytetów w Krakowie i Poznaniu i t. d. Archiwum pozostawało również w stosunkach naukowych z zagranicą.

Działalność powyższa obejmowała również wydawnictwa naukowe i artykuły dziennikarskie z dziedziny historji miasta. Z ważniejszych wymienić należy: Wydawnictwo ksiąg ławniczych krakowskich (acta scabinalia Cracov.), Ksiąg radzieckich Kazimierskich (acta Consularia Casim.) dyplomów pergaminowych, rękopisów, Ksiąg przyjęć do prawa miejskiego (libri iuris civilis Cracov.1392—1506), opracowaną przez dyrektora Adama Chmiela »Historję domów krakowskich przy ul. św. Jana«, pozatem szereg artykułów dziennikarskich, opracowanych przez personal Archiwum aktów dawnych, a dotyczących uroczystości krakowskich, tutejszych obchodów ludowych, zwyczajów dawnych, historji budowli i zabytków miejskich, mieszczaństwa krakowskiego, rodów patrycjatu miejskiego i t. d.

Z pracowni Archiwum Aktów dawnych, z jego zbiorów korzysta rok rocznie szereg osób, zajmujących się historją miast Rzeczypospolitej, zarówno w Krakowie jak i z innych miast Rzpltej, nierzadko też z zagranicy.

W latach 1924—1926 korzystało ze zbiorów archiwalnych 341 osób z Krakowa, Warszawy, Lwowa, Poznania, Lublina, Krosna, Pragi Czeskiej, Bratislawy, Stockholmu i ze Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej.

Zbiory archiwalne zwiedziło szereg wycieczek miejscowych i pozamiejscowych.

Budżet Archiwum Aktów dawnych wynosił w roku 1925: 35550 zł. w wydatkach zwyczajnych, 4000 zł. w wydatkach nadzwyczajnych na remont budynku i sprawianie półek. W roku 1926 budżet wydatków zwyczajnych wynosił 41127 zł., w wydatkach nadzwyczajnych 4400 złotych na odnowienie fasady budynku i naprawę studni.

Pozatem stosownie do uchwały komisji archiwalnej z 16 września 1924 (L. 95/24) i kosztorysu Budownictwa miejskiego (L. 1877/24) na dobudowę skrzydła jednopiętrowego na podwórzu Archiwum i na zaprowadzenie w tem nowem skrzydle i parterze starego budynku ogrzewania centralnego, komisja Archiwalna na posiedzeniu dnia 22 września 1925 uchwaliła wstawić do budżetu miejskiego na rok 1926 kwoty:

1. Dobudowa skrzydła (parter, I. p. i fasada) na zbiory Archiwum . . . . zł. 17.500·—
2. Zaprowadzenie centralnego ogrzewania „ 8.500·—
3. Urządzenie wewnętrzne nowego skrzydła „ 5.000·—

Kwoty powyższe nie zostały ze względów budżetowych wstawione do budżetu na rok 1926.

CZĘŚĆ URZĘDOWA.

OBWIESZCZENIA I ROZPORZĄDZENIA.

WOJEWÓDZTWO KRAKOWSKIE.

L. AS. 10765 ex 1926. Kraków, 25 stycznia 1927.

Ustanowienie taksy za przekroczenie godziny policyjnej w lokalach gospodnio-szynkarskich.

ROZPORZĄDZENIE

Wojewody krakowskiego z dnia 25 stycznia 1927 L. AS. 10765 w sprawie opłat za pozwolenie na otwarcie przedsiębiorstw gospodnio-szynkarskich poza godziną policyjną.

Na zasadzie postanowień rozp. min. z dnia 16-go października 1855 r., Dz. u. kr. Nr. 32 oraz rozp. min. z dnia 3 kwietnia 1855 Dz. u. p. austr. Nr. 62 ustanawiam następujące taksy dla przedsiębiorstw gospodnio-szynkarskich korzystających z udzielonego im przez władze polityczne I. instancji zezwolenia na otwarcie lokalu poza godziną policyjną.

1. W miastach: Tarnów, Nowy Sącz, Biała oraz miejscowościach klimatycznych Zakopane i Krynica w wysokości po 2 zł. za każdą godzinę po godzinie policyjnej dziennie.

2. We wszystkich innych miejscowościach po 1 zł. za każdą godzinę po godzinie policyjnej dziennie.

3. W lokalach tanecznych, gdzie odbywają się dancingi obowiązuje taksa podwójna.

Opłaty powyższe pobiera władza polityczna I. instancji przed udzieleniem zezwolenia za okres czasu krótszy od miesiąca za cały czas z góry — za okres zaś dłuższy od miesiąca, miesięcznie z góry. Opłaty te przypadają miejscowemu funduszowi ubogich i będą przez władze udzielające zezwolenia przekazywane po upływie każdego miesiąca za miesiąc ubiegły zarządowi odnośnej gminy.

Dla miasta Krakowa pozostaje w mocy zarządzenie wydane w tej sprawie reskryptem Województwa z dnia 27 listopada 1925, L. AS. 5832/1 z uzupełniającem zastosowaniem jednak postanowień § 3 niniejszego

rozporządzenia, o ile chodzi o lokale taneczne, gdzie odbywają się dancingi.

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie natychmiast po ogłoszeniu jego w mieście powiatowem,

Wojewoda:

(L. M. VI 6415/27). *Darowski* w. r.

L. 666/927
VII.

Kraków, dnia 31. stycznia 1927 r.

Przepisy urządzeń elektrycznych.

ROZPORZĄDZENIE.

Na podstawie przepisu § 102 lit. d. Statutu dla m. Krakowa z dnia 6. października 1901 Dz. U. i rozp. kraj. Nr. 108 wydaje Magistrat następujące rozporządzenie:

Aż do czasu ustawowego uregulowania spraw elektrotechnicznych mają zastosowanie na obszarze miasta Krakowa jako obowiązujące przepisy Związku elektrotechników niemieckich zawarte w wydawnictwie Związku elektrowni polskich pod tytułem „Przepisy i normy Związku elektrotechników niemieckich", Warszawa 1924.

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Niestosujący się do rozporządzenia niniejszego karani będą, o ile przekroczenie nie podpada pod przepisy powszechnej ustawy karnej, — po myśli rozporządzenia Ministerstwa spraw wewnętrznych i sprawiedliwości z dnia 30. września 1857 Dz. u. p. Nr. 198 przy zastosowaniu rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21. stycznia 1924 Dz. U. Rzp. p. Nr. 9 poz. 89 grzywnami od 2 do 200 złotych, ewentualnie karą aresztu od 6 godzin do 14-tu dni.

Zarazem Magistrat podaje najważniejsze postanowienia przepisów powyższych, dotyczących budowy i ruchu urządzeń elektrycznych.

PRZEPISY BUDOWY I RUCHU URZĄDZEŃ ELEKTRYCZNYCH PRĄDU SILNEGO ORAZ PRAWIDŁA WYKONAWCZE.

(Ważne od 1. lipca 1915 r.).

I. Przepisy budowy [1]).

Zakres ważności.

§ 1.

Przepisy podane poniżej, stosują się do urządzeń elektrycznych prądu silnego i do części tych urządzeń. Natomiast przepisy te nie stosują się do przewodów podziemnych, do tramwajów, kolejek i pojazdów elektrycznych naziemnych i do aparatów elektrochemicznych, używanych w przemyśle.

1. Rozdziały, oznaczone literami, są przepisami podstawowemi, rozdziały zaś oznaczone liczbami, zawierają prawidła wykonawcze. Prawidła te podają sposób, w jaki należy przy użyciu zwykłych środków stosować przepisy; gdy zachodzą względy specjalne, mogą być dopuszczone pewne odstępstwa od tych prawideł.

A. Określenie pojęć.

§ 2.

a) Urządzenia niskiego napięcia — są to urządzenia prądu silnego, w których rzeczywiste napięcie użytkowe między jakimkolwiek przewodem a ziemią nie może przekraczać 250 V; przy akumulatorach decyduje napięcie wyładowania.

Wszelkie inne urządzenia prądu silnego uważane są za urządzenia wysokiego napięcia.

b) Przedmioty ogniotrwałe, przedmioty odporne na ciepło i przedmioty odporne na wilgoć.

Ogniotrwałym jest przedmiot, którego nie można zapalić, albo też który po zapaleniu sam przez się dalej palić się nie będzie.

Odpornym na ciepło jest przedmiot, który przy najwyższej temperaturze, powstającej podczas ruchu i przy użytkowaniu nie ulega żadnej zmianie szkodliwej.

Odpornym na wilgoć jest przedmiot, który przemakając podczas użytkowania, nie zmienia się tak dalece, aby nie mógł być nadal używany.

c) Przewody napowietrzne — są to wszelkie przewody nad ziemią na zewnątrz budynków, nie posiadające ani ochronnego pancerza metalowego, ani żadnej innej osłony ochronnej. Do przewodów napowietrznych nie należą: przewody jezdne, przewody w instalacjach na otwartem powietrzu przy domach, w podwórzach, ogrodach i t. p. gdy odległości między punktami wsporczemi nie przekraczają 20 m.

d) Pomieszczenia ruchu elektrycznego — są to lokale, które służą prawie wyłącznie do ruchu maszyn i przyrządów elektrycznych i do których w zasadzie mają dostęp tylko osoby wyszkolone.

e) Pomieszczenia ruchu elektrycznego pod kluczem — są to lokale, do których osoby wyszkolone mają dostęp tylko w pewnych chwilach, zazwyczaj zaś są te pomieszczenia zamknięte, a otwierane tylko przez osoby upoważnione.

f) Pomieszczenia ruchu — są to lokale, które w przeciwieństwie do pomieszczeń ruchu elektrycznego, służą do wykonywania różnych robót, nietylko do robót, związanych z ruchem elektrycznym; do pomieszczeń tych w zasadzie mają dostęp osoby niewyszkolone.

g) Pomieszczenia wilgotne, przesycone itp. — są to pomieszczenia ruchu i składy zakładów przemysłowych i rolniczych, w których utrzymanie normalnej izolacji jest utrudnione z powodu wilgoci i zanieczyszczeń (w szczególności natury chemicznej), lub też w których oporność elektryczna ciała ludzkiego zmniejsza się znacznie. O trudności utrzymania izolacji sądzimy z doświadczenia.

Pomieszczenia gorące należy uważać za przesycone, jeżeli zatrudnione w nich osoby narażone są na podobne działania.

h) Pomieszczenia ruchu i składy niebezpieczne pod względem pożarowym — są to lokale, w których są wytwarzane, przerabiane lub nagromadzone przedmioty łatwopalne, jak również takie, w których przy danym rodzaju ruchu mogą się wytworzyć łatwopalne mieszaniny gazów, oparów, pyłu i cząsteczek włóknistych.

---

[1]) Przy budowie urządzeń elektrycznych prądu silnego należy uwzględniać także przepisy ruchu, gdy urządzenia te lub ich poszczególne części znajdują się pod napięciem.

i) Pomieszczenia ruchu i składy niebezpieczne pod względem wybuchowym — są to lokale, w których wytwarza się, przerabia lub składa materjały wybuchowe, lub też w których gromadzą się łatwo wybuchające gazy, opary lub ich mieszanina z powietrzem. Możliwość gromadzenia się substancyj wybuchowych przewidujemy na podstawie doświadczenia.

B. **Ogólne środki zabezpieczające.**

§ 3.

Zabezpieczenie od dotknięcia.

a) Części urządzeń, będące pod napięciem względem ziemi, a nie pokryte materjałem izolacyjnym, muszą być zabezpieczone od dotknięcia w miejscach, do których można ręką sięgnąć. Przy napięciu do 40 V względem ziemi zabezpieczenie jest zbyteczne (dalsze wyjątki patrz § 28-a).

1. Przykrycia, kraty ochronne i t. p. muszą być odpowiednio wytrzymałe mechanicznie i przymocowane w sposób pewny.

b) Przy wysokiem napięciu wszelkie części, będące pod napięciem względem ziemi, tak gołe, jak również i izolowane, muszą być w ten sposób umieszczone, urządzone lub też zabezpieczone, aby nie można było dotknąć się do nich (wyjątki patrz § 6-c, 8-c, 28-b, i 29-a).

c) Przy wysokiem napięciu wszelkie części metalowe, pozbawione napięcia, a które mogłyby napięcie przejąć, powinny być dokładnie połączone ze sobą i uziemione. Uziemienie jest niepotrzebne, gdy są zastosowane inne sposoby, które uniemożliwią przerzut niebezpiecznego napięcia, lub które unieszkodliwiają to napięcie (patrz także §§ 6-b, 8-a, 8-b i 8-c).

2. Zaleca się uziemianie nawet przy niskiem napięciu części metalowych, nie przeznaczonych do tego, by być pod napięciem a dostępnych dla dotknięcia (przykrywy, osłony ochronne i t. p.), gdy z powodu warunków miejscowych istnieje specjalne niebezpieczeństwo i gdy uziemienie może być wykonane w sposób pewny.

3. Za uziemienie służyć może dobrze przewodzące połączenie z ziemią. Uziemienie powinno być wykonane w ten sposób, aby w blizkości uziemionego przedmiotu (w miejscu znajdowania się ludzi) różnice potencjału były równomierne (odpowiednio do warunków miejscowych), a w każdym razie nieszkodliwe. Połączenie z uziemionym przewodem obojętnym jest równoważne z uziemieniem.

4. W celu uziemienia zakopuje się do ziemi płyty, wstęgi metalowe, druty rozgałęzione lub korzysta się z założonych już w ziemi przewodów rurowych, konstrukcyj żelaznych, szyn i t. p.

5. Przewody doziemne należy dostosować do przewidywanego natężenia prądu uziemienia, przyczem niema potrzeby używania większych przekrojów ponad 50 mm^2 dla miedzi i ponad 100 mm^2 dla żelaza ocynkowanego lub poołowionego. W pomieszczeniach ruchu elektrycznego najmniejszy dozwolony przekrój doziemnych przewodów miedzianych wynosi 16 mm^2. Dla przewodów miedzianych, odgałęzionych od głównego przewodu doziemnego, długości mniejszej od 5 m wystarczy w każdym przypadku 16 mm^2. W innych pomieszczeniach przekrój miedzi nie powinien być mniejszy od 4 mm^2.

6. Przewody doziemne powinny być możliwie widoczne i zabezpieczone od uszkodzeń mechanicznych i chemicznych, miejsca zaś ich przyłączeń powinny być dostępne dla badań późniejszych.

§ 4

Przerzut wysokiego napięcia.

a) Należy stosować odpowiednie środki zapobiegawcze, któreby przeszkadzały przerzucaniu się niedopuszczalnego napięcia wysokiego na obwody robocze o napięciu do 1000 V, lub któreby uniemożliwiały powstanie w tych obwodach napięcia niedopuszczalnego, albo wreszcie któreby to napięcie unieszkodliwiły.

1. W tym celu można założyć bezpieczniki uziemiające, zwierające lub odłączające i t. d. albo też uziemić odpowiednio wybrane punkty.

§ 5.

Stan izolacji.

Każda izolacja prądu silnego musi wykazać odpowiedni stan izolacji.

1. Badanie izolacji należy wykonać możliwie napięciem roboczem, nie mniejszem jednak od 100 voltów.

2. Przy badaniach izolacji względem ziemi zapomocą prądu stałego należy przyłączać do badanego przewodu, jeżeli to jest możliwe, biegun ujemny źródła prądu. Przy badaniach izolacji zapomocą prądu zmiennego należy uwzględniać pojemność.

3. Jeżeli próbom podlega nietylko izolacja między przewodami a ziemią, lecz także izolacja dwóch przewodów względem siebie, to należy odłączyć od badanych przewodów wszystkie żarówki, lampy łukowe, silniki i inne odbiorniki prądu, natomiast należy włączyć wszystkie oprawki i świeczniki, założyć wszystkie bezpieczniki i zamknąć wszystkie wyłączniki. Obwody z odbiornikami, połączonemi w szereg, należy otworzyć tylko w jednem miejscu, możliwie blisko środka. Oporność izolacji musi odpowiadać warunkom prawidła 4.

4. W urządzeniach niskiego napięcia, z wyjątkiem części tego urządzenia, wyszczególnionych w punkcie 5, stan izolacji jest odpowiedni, jeżeli strata prądu w każdej działce między dwoma bezpiecznikami lub za ostatnim bezpiecznikiem, nie przekracza przy napięciu roboczem 1 miliampera.

Oporność izolacji przewodu na takiej działce, jak również oporność izolacji każdej tablicy rozgałęźnej musi wynosić przynajmniej 1000 Ω, pomnożone przez napięcie robocze w V (np. 220.000 Ω dla 220 V napięcia roboczego). Od maszyn, akumulatorów i transformatorów nie wymaga się oporności izolacji, obliczonej na podstawie tych przepisów.

5. Przewody napowietrzne i te części instalacji, które są założone w pomieszczeniach wilgotnych i przesyconych np. w browarach, farbiarniach, garbarniach i t. d. lub pod gołem niebem, mogą nie odpowiadać wymaganiom prawidła 4.

6. Polakierowanie i emaljowanie części metalowych nie może być uważane za izolację, chroniącą przy dotknięciu.

Do wysokich napięć nadają się materjały izolacyjne, włókniste lub dziurkowane, przepojone odpowiednią masą

izolacyjną, a także materjały izolacyjne trwałe, odporne na wilgoć.

Materjały takie jak drzewo i fibra, można uważać za izolację tylko w oleju i tylko w stanie przepojonym odpowiednią masą izolacyjną (wyjątki patrz § 12[1]). Niepolerowane powierzchnie płyt kamiennych należy zabezpieczyć od wilgoci przez odpowiednie pociągnięcie farbą.

C. Maszyny, transformatory i akumulatory.

§ 6.

Maszyny elektryczne.

a) Maszyny elektryczne należy ustawić w ten sposób, aby iskry, powstające niekiedy w ruchu urządzeń elektrycznych, nie mogły zapalić znajdujących się w pobliżu materjałów łatwopalnych.

b) Przy wysokiem napięciu szkielety maszyn elektrycznych muszą być albo uziemione i połączone z podłogą w pobliżu, gdy podłoga jest przewodnikiem elektryczności, albo też muszą być dokładnie odizolowane i otoczone chodnikiem izolacyjnym dla obsługi.

c) Części maszyn, będących pod napięciem, a także przewody łączeniowe podlegają tylko przepisom o zabezpieczeniu od dotknięcia według § 3-a.

Przy wysokiem napięciu części pokryte materjałem izolacyjnym muszą być również zabezpieczone od przypadkowego dotknięcia.

Gdy sam ustrój maszyny nie daje jeszcze zabezpieczenia, należy to zabezpieczenie osiągnąć przy ustawianiu maszyny przez odpowiednie umieszczenie, urządzenie lub przez specjalne środki ochronne.

d) Zewnętrzne części maszyn, służące do przesyłania napięcia, należy umocować na podstawach ogniotrwałych.

e) Na maszynach elektrycznych należy umieszczać tabliczki z podaniem natężenia prądu, napięcia, liczby obrotów, częstotliwości, a w silnikach asynchronicznych — z podaniem również i napięcia rozruchu.

§ 7.

Transformatory.

a) Transformatory wysokiego napięcia muszą być albo zamknięte w specjalnych szafkach metalowych uziemionych, albo umieszczone za specjalnemi przegrodami ochronnemi. Przepisowi temu nie podlegają transformatory w pomieszczeniach ruchu elektrycznego pod kluczem (patrz § 29) i transformatory, do których dostęp jest możliwy tylko zapomocą specjalnych środków pomocniczych.

b) Gdy szkielet transformatora wysokiego napięcia nie jest podczas pracy uziemiony, należy zastosować odpowiednie urządzenia, któreby pozwalały w bezpieczny sposób szkielet uziemić lub też odłączyć uzwojenia transformatorowe ze wszystkich stron.

c) Części transformatora, będące pod napięciem, a także przewody łączeniowe podlegają tylko przepisom o zabezpieczeniu przy dotknięciu według § 3-a.

d) Zewnętrzne części transformatora, służące do przesyłania napięcia, należy umocować na podstawach ogniotrwałych.

e) Na transformatorach należy umieszczać tabliczki z podaniem natężenia prądu, napięcia, liczby okresów i rodzaju połączenia.

§ 8.

Akumulatory. (Patrz również § 32).

a) Poszczególne ogniwa należy izolować od podstawy, a podstawę od ziemi przez podkładki, odporne na wilgoć.

b) Baterje wysokiego napięcia należy otoczyć chodnikiem izolacyjnym dla obsługi.

c) Baterje należy rozmieścić w ten sposób, aby nie można było przy obsłudze przypadkowo dotknąć się jednocześnie do punktów, między któremi napięcie przekracza 250 V.

Chodnik izolacyjny dla obsługi przy wysokiem napięciu uważa się za dostateczne zabezpieczenie od przypadkowego dotknięcia części, będących pod napięciem.

1. Baterje o napięciu względem ziemi 1000 V. lub więcej zaleca się dzielić na grupy do 500 V, które dałyby się wyłączyć oddzielnie.

d) Nie wolno używać celluloidu do baterji o napięciu ponad 16 V ani zewnątrz elektrolitu, ani na materjał na naczynia.

D. Urządzenia rozdzielcze i rozgałęźne.

§ 9.

a) Tablice rozdzielcze i rozgałęźne muszą być zrobione z materjału ogniotrwałego. Drzewo jest dopuszczalne tylko na obramowanie i poręcze ochronne.

b) Przejścia tylne za tablicami i szkieletami tablic, dostępne podczas ruchu, powinny być dostatecznie szerokie i wysokie i nie mogą być zastawione żadnemi przedmiotami, któreby krępowały swobodę ruchu.

1. Odległość między niezabezpieczonemi częściami urządzenia rozdzielczego, będącemi pod napięciem względem ziemi a ścianą przeciwległą, powinna wynosić przy napięciu niskiem około 1 m., a przy wysokiem około 1·5 m.

Jeżeli z obu stron przejścia na wysokości dosięgu znajdują się niezabezpieczone części, będące pod napięciem względem ziemi, to odległość między temi częściami w kierunku poziomym powinna wynosić przynajmniej 2 m.

Gdy części urządzenia pod wysokiem napięciem znajdują się w przejściach na wysokości mniejszej od 2,5 m. wówczas wymagają zabezpieczenia specjalnego.

c) Tablice rozdzielcze, do których niema dostępu z tyłu, muszą być tak urządzone, aby połączenia przewodów mogły być kontrolowane.

2. Do tablic rozgałęźnych, do których niema dostępu z tyłu, przewody należy doprowadzić i przymocować dopiero po założeniu tablicy.

3. Tablice rozgałęźne trzeba tak zabezpieczyć przez obramowanie lub w inny podobny sposób, aby niepożądane przedmioty nie mogły wpaść za tablicę.

d) Bezpieczniki, a gdzie potrzeba i wyłączniki w urządzeniach rozdzielczych należy zaopatrzyć w napisy z wymienieniem przynależnych odbiorników prądu lub lokalu.

4. W urządzeniach rozdzielczych o rozmaitych rodzajach prądu i o różnych napięciach, należy zgrupować przyrządy każdego rodzaju na osobnych polach tablicy

z odpowiedniem oznaczeniem, albo na wspólnem polu z dokładnemi i wyraźnemi napisami.

5. W urządzeniach rozdzielczych, w zasadzie dostępnych od tyłu, należy oznaczyć biegunowość lub fazy szyn przewodowych i podać znaczenie użytych kolorów i znaków.

E. **Przyrządy.**

§ 10.

Uwagi ogólne.

a) Części zewnętrzne, służące do przesyłania napięcia, a także wewnętrzne, gdy w zasadzie są dostępne podczas pracy, należy umocować na podstawach z materjałów ogniotrwałych i odpornych na ciepło i wilgoć.

Przykrywy i osłony ochronne muszą być wytrzymałe mechanicznie i odporne na ciepło, a także przymocowane w sposób pewny. Przykrywy zaś i osłony z materjałów izolacyjnych, które przy użyciu mogą się stykać z łukiem świetlnym, muszą być ogniotrwałe (wyjątek patrz § 15-b).

b) Przyrządy należy tak obliczyć, aby przy największym normalnym prądzie roboczym nie rozgrzały się do temperatury niebezpiecznej dla ruchu lub otoczenia.

c) Przyrządy należy tak budować lub zakładać, aby przy właściwem użytkowaniu, przyrządy te nie mogły uszkodzić ciała ludzkiego odłamkami, iskrami, roztopionym materjałem lub przez przerzut prądu (patrz również § 3).

d) Przyrządy należy tak budować lub założyć, aby przewody przyłączeniowe posiadały odpowiednią izolację (również i przy wpuście przewodów do tych przyrządów) względem sąsiednich części budowlanych, przewodów itp.

1. Już przy samej budowie przyrządów trzeba zwracać uwagę na to, aby części będące pod napięciem względem ziemi, były zabezpieczone od przypadkowego dotknięcia (wyjątek patrz § 15-b).

2. Rękojeści, ręczne koła pokrętne i t. p. mogą być wykonane z materjału izolacyjnego lub metalu. W tym ostatnim przypadku należy uwzględnić prawidło 2 w § 3. Przy napięciach do 1000 V są dopuszczalne metalowe rękojeści, pokrętła i t. p., całkowicie pokryte trwałą warstwą izolacyjną, nawet bez uziemienia.

Przy napięciu ponad 1000 V rękojeści izolowane (wykonane całkowicie z materjału izolacyjnego lub tylko nim pokryte) muszą być tak urządzone, aby między osobą obsługującą, a częściami pod napięciem znajdował się punkt uziemiony. Przepis ten nie stosuje się do drążków łącznikowych, wykonanych całkowicie z materjału izolacyjnego.

e) Przyrządy przeznaczone do umieszczenia na stałe, muszą być tak urządzone, ażeby można było przyłączać do nich przewody przez przyśrubowanie lub w inny sposób, równie pewny (patrz również § 21/13).

f) Części metalowe, które w pewnych przypadkach należałoby uziemnić, muszą być zaopatrzone w odpowiednie zaciski.

g) Wszelkie śruby, które służą do kontaktu, muszą mieć metalowy gwint naśrubkowy.

h) Przyłącza i złącza w przyrządach przenośnych albo ruchomych powinny być pozbawione obciążenia na ciągnienie.

i) Należy na przyrządach podawać rodzaj prądu, natężenie, napięcie i t. d., gdy wiadomości te są potrzebne do użytkowania przyrządu.

§ 11.

Wyłączniki i przełączniki.

a) Wszelkie wyłączniki, służące do przerywania prądu, muszą być tak zbudowane, aby po prawidłowem przerwaniu normalnego prądu roboczego, nie trwał łuk świetlny (wyjątek patrz § 28-d). Łączniki te muszą być zbudowane przynajmniej na 250 V.

Gdy łączniki mają pracować w stanie osłoniętym, to nie wolno w osłonach wycinać szczelin.

1. Łączniki niskiego napięcia do 5 kW muszą być w zasadzie łącznikami migowemi.

2. Wyłączniki w zasadzie powinny być umieszczone bądź przy odbiornikach, bądź na przewodach, założonych na stałe.

b) Na łącznikach należy podawać nominalne natężenie prądu i nominalne napięcie.

c) Osłony i rękojeści, dostępne dla dotknięcia, jeżeli nie są uziemione, muszą być wykonane z materjału izolacyjnego, albo też wyłożone lub pociągnięte trwałą warstwą izolacyjną.

d) Trzpienie rękojeści w łącznikach drążkowych, osie w łącznikach pokrętnych i inne części robocze, nie powinny przewodzić napięcia.

e) Wyłączniki odbiorników prądu powinny odłączać w położeniu otwartem wszystkie bieguny, będące pod napięciem względem ziemi.

Wyłączniki niskiego napięcia, przeznaczone do mniejszych grup żarówek, nie podlegają temu przepisowi.

3. Do małych grup żarówek zaliczyć należy te, które według § 147 są zabezpieczone bezpiecznikami 6 A.

f) Położenie noży w łącznikach wysokiego napięcia (otwarcie, zamknięcie) powinno być nazewnątrz widoczne.

Prądy, pełzające po izolatorach, muszą być odprowadzone przez miejsce uziemione.

Łączniki olejowe wysokiego napięcia w wielkich rozdzielniach muszą być tak ustawione, żeby między niemi a miejscem, z którego są obsługiwane, znajdowała się ścianka ochronna.

4. Rozdzielnie, które wysyłają przez szyny zbiorcze więcej, niż 10.000 kW uważane są za rozdzielnie wielkie. Ścianka ochronna powinna osłaniać obsługujących od płomieni i palącego się oleju.

5. W razie użycia łączników okapturzonych wysokiego napięcia ponad 1000 V należy założyć jeszcze jeden przyrząd, któryby odłączał w sposób zupełnie widoczny.

g) Przewody zerowe i stale podczas ruchu uziemione powinny być albo wcale nie odłączane, albo przerywane zapomocą takiego przyrządu, któryby je odłączał jednocześnie wraz z innemi przewodami tego samego toru (wyjątek patrz § 28-e).

§. 12.

Rozruszniki i oporniki.

a) Rozruszniki i oporniki, w których następuje przerywanie prądu, muszą być tak zbudowane, aby przy

prawidłowej obsłudze powstający łuk świetlny nie trwał długo.

b) Wyłączniki dodatkowe (patrz § 11-e) przy rozrusznikach i opornikach są wymagane tylko wówczas, gdy rozrusznik lub opornik sam przez się nie wyłącza wszystkich biegunów w odbiorniku.

1. Drzewo, które przez specjalne środki stało się odporne na wilgoć i ciepło, może być użyte do nastawników okapturzonych do 1000 V nawet w tym przypadku, gdy drzewo nie jest zanurzone w oleju. Drzewo do nastawników w pomieszczeniach z wyziewami żrącemi nie jest dopuszczalne (patrz § 33/1).

2. Części rozruszników i oporników, przewodzące prąd, muszą być zaopatrzone w osłonę ochronną z materjału ogniotrwałego (wyjątek § 28-l i 39-h). Przyrządy te należy ustawiać na podstawach ogniotrwałych zdala od ścian i urządzeń, albo też umocowywać na niepalnych ścianach w dostatecznej odległości od materjałów łatwopalnych.

c) Osie robocze w przyrządach obsługiwanych ręcznie, nie powinny być pod napięciem.

d) Stykowiska i przyłącza muszą być osłonięte pokrywami; pokrywy te powinny być wytrzymałe, przymocowane w sposób pewny, i łatwe do odjęcia; wreszcie nie powinny mieć otworów, przez które można byłoby się dotknąć do części pod napięciem (wyjątki patrz §§ 28 i 29).

§ 13.

Przyrządy wtyczkowe.

a) Na gnieździe wtyczkowem i wtyczce musi być oznaczone nominalne natężenie prądu i nominalne napięcie.

Wtyczki nie powinny pasować do gniazd o większem nominalnem natężeniu prądu i wyższem nominalnem napięciu.

W przyrządach wtyczkowych przyłącza przewodów przenośnych lub ruchomych nie mogą być narażone na ciągnienie.

Kontakty w gniazdach wtyczkowych powinny być osłonięte od bezpośredniego dotknięcia.

b) Gdy w przyrządach wtyczkowych są wymagane według § 14 bezpieczniki, to nie wolno ich umieszczać we wtyczkach.

1. Przyrządy wtyczkowe do odbiorników przenośnych należy tak zakładać, by gniazdo było połączone z przewodem (stałym), a wtyczka z odbiornikiem prądu.

c) Części gniazda wtyczkowego i wtyczki, wystawione na dotknięcie, muszą być wykonane z materjału izolacyjnego, o ile nie są przystosowane do uziemienia.

Połączenia uziemiające wtyczki powinny zamykać się przedtem, zanim zetkną się kontakty biegunów.

d) Przyrządy wtyczkowe wysokiego napięcia należy tak urządzić, aby było uniemożliwione wkładanie i wyciąganie wtyczki pod napięciem.

Dla sprzęgiełek wtyczkowych, przeznaczonych do łączenia przewodów przenośnych między sobą, wystarczy, gdy się uniemożliwi osobom niepowołanym wykonywania przy nich jakichkolwiek czynności.

§ 14.

Bezpieczniki topikowe i łączniki samoczynne.

a) Bezpieczniki topikowe trzeba dać o takich wymiarach, a łączniki samoczynne tak nastawić, aby przewody, przez nie zabezpieczone nie mogły się zagrzać do temperatury niebezpiecznej; pozatem przyrządy te powinny być tak zbudowane i założone, aby powstający niekiedy łuk świetlny nie przedstawiał żadnego niebezpieczeństwa.

1. Wytrzymałość bezpiecznika topikowego należy przystosować w miarę możności do natężenia prądu roboczego. W każdym razie wytrzymałość ta nie może przekraczać wielkości podanych w tablicy obciążeń i określonych innemi prawidłami w § 20.

2. Miękkie metale plastyczne lub stopy metali w bezpiecznikach topikowych nie mogą być używane do styku, lecz druty i paski topikowe powinny łączyć się w sposób pewny z częściami stykowemi z miedzi lub z innego metalu odpowiedniego. Nie używać korków bezpiecznikowych naprawianych.

3. Bezpieczniki topikowe, których nie można pozbawić napięcia, należy tak urządzić, aby osoba obznajomiona mogła je wymienić pod napięciem bez niebezpieczeństwa np. przy użyciu odpowiednich środków pomocniczych.

b) Bezpieczniki topikowe na małe prądy przy niskiem napięciu muszą być tak urządzone, ażeby budowa ich uniemożliwiała założenie wkładek na prądy większe (czy to wskutek niedbalstwa, czy pomyłki) niż to było przewidziane (wyjątek patrz § 28-h). Do małych prądów mogą być używane tylko bezpieczniki z zamkniętą wkładką topikową.

4. Prądy o natężeniu do 60 A zalicza się do prądów małych. Bezpieczniki poniżej 6 A mogą nie odpowiadać warunkowi wzajemnej niewymienialności wkładek topikowych.

c) Nominalne natężenie prądu i nominalne napięcie muszą być oznaczone wyraźnie i trwale na części nieruchomej bezpiecznika i na wkładce topikowej.

d) Przewody należy zabezpieczać zapomocą bezpieczników topikowych lub wyłączników samoczynnych (wyjątki patrz f i g).

5. Bezpieczniki napięcia niskiego należy umieszczać w miejscach łatwo dostępnych dla osób powołanych, zaleca się bezpieczniki te zakładać możliwie razem na specjalnej wspólnej podstawie.

e) W każdem miejscu, gdzie przekrój przewodów zmniejsza się w kierunku odbioru prądu, należy założyć bezpiecznik. Gdy jednak bezpiecznik, znajdujący się przed tem miejscem, dostosowany jest do przekroju mniejszego, wówczas dalsze bezpieczniki już nie są wymagane.

Bezpieczniki należy zawsze umieszczać w pobliżu miejsca, gdzie się zaczyna przewód, wymagający zabezpieczenia.

6. Odcinek przewodu odgałęzionego między punktem węzłowym a bezpiecznikiem może mieć przekrój mniejszy od przewodu głównego z warunkiem, że odcinek ten nie będzie dłuższy od 1 m., że będzie oddzielony w sposób ogniotrwały od przedmiotów łatwopalnych i że nie będzie wykonany z przewodnika wielożyłowego.

7. Kilka przewodów rozsyłowych niskiego napięcia wewnątrz budynku otrzymuje bez względu na przekroje jeden wspólny bezpiecznik do prądu nominalnego najwyżej 6 A. Obwody prądu, zasilające żarówki wielkoświecowe (z gwintem goljatowym) w układzie równoległym, a wykonane z przewodnika o przekroju jednostajnym, mogą otrzymać jeden wspólny bezpiecznik, odpowiadający przekrojowi przewodu najwyżej jednak do 15 A.

f) Przewody uziemione podczas ruchu nie powinny w zasadzie otrzymywać bezpieczników.

8. Przewody środkowe w układzie wieloprzewodowym, albo wielorazowym, nie mogą mieć bezpieczników. Przepis ten nie dotyczy takiego przewodu izolowanego, który odgałęzia się od przewodu środkowego i stanowi część toru dwuprzewodowego; taki przewód może być zaopatrzony w bezpiecznik, ale nie może być wtedy użyty do uziemienia ochronnego. Jeżeli taki tor dwuprzewodowy jest zabezpieczony tylko jednobiegunowo, wówczas odgałęzienia od przewodu środkowego muszą być oznaczone.

g) Przepisy o umieszczaniu bezpieczników nie rozciągają się na przewody napowietrzne, przewody urządzeń rozdzielczych, na przewody w pomieszczeniach ruchu elektrycznego, które łączą między sobą maszyny, transformatory, akumulatory, urządzenia rozdzielcze itp., jak również nie rozciągają się na takie urządzenia, w których założony bezpiecznik mógłby wywołać niebezpieczeństwo dla ruchu (patrz także § 20-2).

9. Odgałęzienia od przewodów napowietrznych do punktów odbiorczych (przyłącza domowe) powinny być zabezpieczone albo przy odgałęzieniu, albo po wejściu do budynku w pobliżu wpustu.

§ 15.

Przyrządy inne.

a) Pudła nieprzenośnych przyrządów pomiarowych wysokiego napięcia należy albo w sposób zupełnie pewny izolować od napięcia roboczego, albo uziemiać; można też całe przyrządy otoczyć skrzynkami ochronnemi, lub tak umieścić za szybami szklanemi, żeby nawet pudła były zabezpieczone od przypadkowego dotknięcia (patrz § 3). Przyrządy pomiarowe, przyłączone do transformatorów miernikowych, nie podlegają tym przepisom, jeżeliby ich obwód wtórny zabezpieczono od przerzutu wysokiego napięcia według § 4.

b) Wymagania podane w §§ 10-a, 10^1, 10^2 i 10-f nie tyczą się przenośnych przyrządów pomiarowych i przenośnych transformatorów miernikowych.

c) Ręczne przyrządy pomiarowe o poborze do 0.3 kW włącznie nie są dopuszczalne przy napięciu roboczem, przekraczającem 250 V.

1. Przyrządy ręczne muszą być specjalnie starannie wykonane i posiadać taką izolację, żeby nie mógł się zdarzyć przerzut prądu nawet przy obsłudze niedbałej.

Uchwyty przyrządów ręcznych, z wyjątkiem rękojeści narzędzi warsztatowych, powinny być możliwie niemetalowe i tak ukształtowane, aby trudno było dotknąć się do sąsiednich części metalowych.

Na przyrządach ręcznych, a także ogrzewaczach i naczyniach do gotowania należy podawać znak lub firmę wytwórcy.

F. **Lampy z przyborami.**

§ 16.

Oprawki i żarówki.

a) Na każdej oprawce należy oznaczyć napięcie nominalne.

Używane do oprawek materjały izolacyjne muszą być ogniotrwałe i odporne na ciepło i wilgoć.

Części oprawek, będące pod napięciem względem ziemi, muszą być zabezpieczone od dotknięcia przez osłony z materjału ogniotrwałego. Osłony te muszą być zupełnie pozbawione napięcia względem ziemi.

W obwodach prądu o napięciu wyższem niż 250 V, części zewnętrzne oprawek mają być wykonane z materjału izolacyjnego i mają chronić od dotknięcia wszelkie części, przewodzące prąd. Oprawki o gwincie małym („mignon") są niedopuszczalne przy wysokiem napięciu.

b) Oprawki z kurkiem do wyłączenia o gwincie małym („mignon") lub goliatowym są niedopuszczalne, a oprawki z kurkiem o gwincie normalnym są niedopuszczalne do napięcia powyżej 250 V.

Oprawki z kurkiem mają mieć taki ustrój wewnętrzny, aby było niemożliwe zetknięcie się ruchomych części kurka z drutami, doprowadzającemi prąd. Pokrętka w kurku ma być niemetalowa, a ośka izolowana od części, przewodzących prąd i od zewnętrznej łuski metalowej.

c) Części lamp, będące pod napięciem względem ziemi, muszą być zabezpieczone od przypadkowego dotknięcia.

d) Żarówki w pobliżu materjałów łatwopalnych muszą być zaopatrzone w urządzenia, niedopuszczające do zetknięcia się ich z temi materjałami.

e) W obwodach wysokiego napięcia żarówki i oprawki w miejscach dostępnych dopuszczalne są tylko na prąd stały i tylko przy napięciu roboczem do 1000 V.

§ 17.

Lampy łukowe.

a) W miejscach, w których spadające z lamp łukowych rozżarzone cząsteczki węgla mogłyby grozić niebezpieczeństwem, trzeba zastosować odpowiednie środki zapobiegawcze. Lampy łukowe, ze zmniejszonym dopływem powietrza, a także lampy o podwójnych kloszach nie wymagają pod tym względem środków zapobiegawczych.

b) Latarnię (oprawę, wieszaki) lamp łukowych należy odizolować od części przewodzących prąd, a linkę wieszakową, odizolować od latarni.

1. Otwory wpustowe do przewodów w lampach i latarniach mają być tak urządzone, ażeby nie przecierały warstw izolacyjnych. Należy zwracać uwagę na to, aby w lampach i latarniach (do oświetlenia wewnętrznego) nie mogła się zbierać woda.

c) Gdy lampa ma wisieć na przewodach doprowadzających, wówczas przyłącze musi być odciążone (pozbawione naciągu), a przewody nie mogą być skręcone ze sobą.

Przy wysokiem napięciu nie wolno zawieszać lamp na przewodach doprowadzających.

d) Przy wysokiem napięciu należy albo dwukrotnie odizolować lampę od linki wieszakowej i od wspornika

metalowego, albo uziemić linkę i wspornik. Przy napięciu ponad 1000 V trzeba zastosować obydwa te środki łącznie.

e) Przy wysokiem napięciu lampy łukowe mają być niedostępne podczas palenia się i tak uzależnione od wyłączników, aby je można było pozbawiać napięcia na czas obsługi.

§ 18.

Świeczniki, zwieszaki sznurowe i lampy ręczne.

a) Przewody wewnątrz świeczników i na świecznikach mają być odziane warstwami izolacyjnemi wg. § 19. Przewodniki oprawkowe nie mogą być użyte do przyłączania świeczników przenośnych.

Przewody na zewnętrznej powierzchni świecznika należy tak umocować, aby się nie przesuwały i nie kaleczyły o ostre krawędzie. Przy wysokiem napięciu przewody świeczników dostępnych mogą być założone tylko z odpowiednią ochroną.

1. Wydrążenia w świecznikach, przeznaczone na przewody, muszą być tak zrobione, aby można było przez nie przeciągnąć swobodnie przewody bez uszkodzenia izolacji; prześwit rurek, przeznaczonych na dwa przewody ma wynosić przy niskiem napięciu przynajmniej 6 mm, a przy wysokiem przynajmniej 12 mm.

2. Rozgałęzienia przewodów w świecznikach niskiego napięcia należy możliwie skupić.

3. Przy wysokiem napięciu nie wolno umieszczać w świecznikach ani złączy, ani odgałęzień przewodów.

4. Swieczniki należy tak zakładać, aby przy poruszaniu świecznika przewody doprowadzające nie mogły być uszkodzone; oprawki na świecznikach należy przytwierdzać w sposób pewny.

b) Świeczniki na wysokie napięcie mogą być dostępne tylko przy prądzie stałym i tylko do 1000 V. Ich szkielety metalowe muszą być uziemione.

c) Jeżeli przewody doprowadzające użyte są zarazem do zawieszenia świeczników (zwieszak sznurowy), to przyłącze należy odciążyć, aby nie było narażone na ciągnienie.

d) Przy wysokiem napięciu zwieszaki sznurowe są niedopuszczalne.

e) Szkielety i rękojeści lamp ręcznych muszą być wykonane z materjału izolacyjnego. Części, będące pod napięciem, należy zabezpieczyć od przypadkowego dotknięcia zapomocą osłon, dostatecznie wytrzymałych.

Przyłącza przewodów nie mogą być narażone na ciągnienie. Zwykłe oprawki z kurkami do lamp ręcznych są niedopuszczalne.

Kurki w lampach ręcznych są dopuszczalne tylko do 250 V. Muszą one odpowiadać przepisom na łączniki puszkowe i tak muszą być umieszczone w oprawie lub rękojeści, ażeby przy użyciu lamp nie były bezpośrednio narażone na uszkodzenia mechaniczne.

Części metalowe mechanizmu łącznika, nawet w razie złamania się pokrętki, muszą być zabezpieczone od przypadkowego dotknięcia.

Wpusty przewodów należy tak zbudować, aby można było nie obawiać się uszkodzenia przewodów giętkich nawet przy obchodzeniu się niedbałem.

Kaganiec ochronny, haczyk do zawieszania lampy, kabłąk nośny i inne przybory metalowe, należy przymocować do ciał izolacyjnych.

f) Przy wysokiem napięciu lampy ręczne są niedopuszczalne, (wyjątek 28-k).

G. Rodzaje przewodników i zakładanie przewodów.

§ 19.

Rodzaje przewodników izolowanych.

a) Przewodniki izolowane muszą być zaopatrzone w odzież, której trwałość i własność izolacyjna odpowiadałaby danym warunkom ruchu.

1. Przewodników, które są zabezpieczone tylko od wpływów chemicznych, nie uważa się za przewodniki izolowane.

2. Przewodniki izolowane muszą odpowiadać „normom na przewody izolowane do urządzeń prądu silnego". Odróżniamy rodzaje następujące:

I. Przewodniki zakładane na stałe.

Przewodniki powleczone gumą na napięcie do 750 V.

Przewodniki specjalne powleczone gumą do napięć dowolnych.

Przewodniki płaszczowe do zakładania w urządzeniach niskiego napięcia w sposób widoczny i umożliwiające kontrolę przebiegu przewodów, bez zrywania tynku.

Przewodniki pancerne do zakładania tylko na stałe na napięcia do 1000 V.

II. Przewodniki do świeczników.

Przewodniki oprawkowe do zakładania wewnątrz swieczników i na świecznikach i tylko do napięć niskich.

III. Przewodniki do przyłączenia przenośnych odbiorników prądu.

Sznury powleczone gumą (sznury pokojowe) do urządzeń niskiego napięcia w suchych lokalach mieszkalnych, gdzie nie wymaga się wielkiej wytrzymałości mechanicznej.

Lekkie sznury przyłączeniowe do urządzień niskiego napięcia w warsztatach.

Sznury warsztatowe do urządzeń niskiego napięcia w warsztatach i pomieszczeniach gospodarczych, gdzie wymaga się średniej wytrzymałości mechanicznej.

Przewodniki w oponach gumowych.

Lekkie przewodniki do przyłączania odbiorników pokojowych do 1000 V na napięcie niskie.

Wzmocnione przewodniki do przyłączania naczyń kuchennych do 2000 W na napięcie niskie.

Mocne przewodniki o szczególnie wielkiej wytrzymałości mechanicznej na napięcie do 750 V.

Sznury specjalne do urządzeń rzemieślniczych, przemysłowych i rolniczych niskiego napięcia, przeznaczone do warunków wyjątkowo ciężkich.

Sznury wysokiego napięcia do 1000 V.

Sznury bębnowe, nadające się do przeciągania po krążkach kierowniczych i do nawijania na bęben (które jednak nie nadają się do pługów).

IV. Kable obołowione.

Kabel izolowany gumą, obołowiony,

Kabel izolowany papierem.
„ jednożyłowy, obołowiony na prąd stały do 750 V.
„ wielożyłowy, skręcony, obołowiony.

§ 20.

Przekroje przewodów.

a) Przekroje przewodów elektrycznych należy tak dobierać, aby w danych warunkach ruchu posiadały dostateczną wytrzymałość mechaniczną oraz, aby się nie zagrzewały poza granice dozwolone.

1. Przewody izolowane i sznury z miedzi przewodowej mogą być obciążone bez przerwy prądem, według poniższej tablicy:

Przekrój w mm²	Natężenie prądu w A.	Nominalne natężenie prądu odpowiedniego bezpiecznika topikowego w A.
0.5	7.5	6
0.75	9	6
1	11	6
1.5	14	10
2.5	20	15
4	25	20
6	31	25
10	43	35
16	75	60
25	100	80
35	125	100
50	160	125
70	200	160
95	240	200
120	280	225
150	325	260
185	380	300
240	450	350
300	540	430
400	640	500
500	760	600
625	880	700
800	1050	850
1000	1250	1000

Gołe przewody miedziane do 50 mm² podlegają również przepisom tablicy powyższej. Natomiast przepisom tym nie podlegają gołe przewody miedziane ponad 50 mm² oraz wszelkie przewody napowietrzne; przekroje w tym przypadku należy tak dobrać, aby zagrzanie się przewodów pod największym normalnym prądem roboczym nie było niebezpieczne dla ruchu lub dla otoczenia.

Przepisy co do obciążania kabli zawarte są w normach na przewody izolowane do urządzeń prądu silnego.

2. Przewody, obciążone dorywczo, o przekroju do 120 mm² wzwyż można obciążyć czasowo prądem większym od podanych w tablicy i można zaopatrzyć wytrzymalszym bezpiecznikiem, z warunkiem jednak, aby przewody nie zagrzewały się bardziej, jak przy prądzie podanym w tablicy i przy obciążeniu ciągłem, bez przerw.

3. Najmniejszy dopuszczalny przekrój przewodów miedzianych, zakładanych wewnątrz świeczników i na świecznikach wynosi . . . . 0·5 mm²
(patrz § 18 a.) sznurów zwieszakowych . . 0·75 „
przewodów izolowanych, założonych w rurkach lub zawieszonych na izolatorkach, w odstępach nie większych od 1 m oraz przewodów przenośnych . . . . 1·0 mm²
przewodów izolowanych, zawieszonych w budynkach i pod gołem niebem w odstępach większych niż 1 m . . . . 4·0 „
przewodów gołych w budynkach i pod gołem niebem . . . . 4·0 „
przewodów napowietrznych . . . . . . 10·0 „

4. Przewody z miedzi o mniejszej przewodności lub z innych metali oraz powłoki metalowe na przewodach, użyte do prądów odsyłowych, muszą mieć takie przekroje, aby ich wytrzymałość mechaniczna była nie mniejsza, a zagrzanie nie większe, jak w przewodach z miedzi przewodowej.

Uwagi ogólne o zakładaniu przewodów.

a) Przewody, umocowane na stałe, należy zabezpieczyć od uszkodzeń mechanicznych przez wybór odpowiedniego miejsca lub też zapomocą specjalnej osłony. Przewody, będące pod napięciem względem ziemi należy zawsze osłaniać od uszkodzeń mechanicznych, przynajmniej tak wysoko, jak można dosięgnąć ręką (wyjątki patrz §§ 8-c, 28-g i 30-a).

1. Opancerzenie kabli obołowionych i płaszcz metalowy na przewodach uważane są za wystarczającą osłonę.

Rurki wytrzymałe mechanicznie (patrz § 26) uważane są również za osłonę dostateczną.

Przewody pancerne należy zabezpieczać od wpływów chemicznych, a także zależnie od warunków miejscowych i od uszkodzeń mechanicznych.

b) Przy wysokiem napięciu ochronne osłony metalowe muszą być uziemione, a osłony izolacyjne muszą być ogniotrwałe.

c) Przewody przenośne i ruchome, które odgałęziają się od przewodów stałych, wymagają specjalnej ochrony, jeżeli są narażone na niedbałe obchodzenie się z niemi.

2. W pomieszczeniach ruchu nie wolno używać sznurów bez ochrony. Opancerzenie metalowe, przeznaczone do chronienia przewodu, zaleca się uziemić.

d) Przewody uziemione można przytwierdzać bezpośrednio na budynkach albo układać wprost w ziemi, bacząc tylko na to, aby przewody nie były uszkodzone przez samo przytwierdzenie lub przez jakiekolwiek wpływy zewnętrzne.

3. Uziemiony przewód roboczy w żadnej swej części nie może być zastąpiony jedynie przez samą ziemię.

e) Nieuziemione przewody gołe mogą być założone tylko na solidnych izolatorach.

f) Odstępy gołych przewodów nieuziemionych od części budynku, konstrukcyj żelaznych i t. p. należy przystosować do rozpiętości, przekroju i do napięcia. Odstępy między przewodami należy również przystosować do rozpiętości, przekroju i napięcia, chyba że przewody te są nierozłącznemi gałęziami jednakowej biegunowości.

4. Wzajemne odstępy gołych przewodów nieuziemionych mają wynosić w zasadzie około 20 cm. przy rozpiętości ponad 6 m. około 15 cm., przy rozpiętości 4 do 6 m. około 10 cm. przy mniejszej, chyba, że przewody są nierozłącznemi gałęziami jednakowej biegunowości. Odstępy zaś od ścian i innych części budowlanych mają wynosić w każdym wypadku około 5 centymetrów.

5. Sztywne druty lub szyny można zakładać w mniej-

szych odstępach wzajemnych przy połączeniu akumulatorów i maszyn z tablicami rozdzielczemi, w samej tablicy rozdzielczej, przy ładownicach oraz w torach zasilających, pionowych i rozsyłowych, prowadzonych równolegle.

Mniejsze odstępy między przewodami są dozwolone z warunkiem, że niezmienność tych odstępów będzie zapewniona przez izolatorki, rozstawione nie rzadziej jak co 1 metr.

6. Odstępy gołych przewodów wysokiego napięcia od innych przewodów ścian, części budynków i od własnych osłon ochronnych mają być następujące:

Napięcie robocze w V.	Najmniejsza odległość w cm.
do 1500	5·0
„ 3000	7·5
„ 6000	10·0
„ 12000	12·5
„ 24000	18·0
„ 35000	24·0

Odstępy te określa się na zasadzie napięcia roboczego, które panuje między przewodami.

7. Gdy przewody wysokiego napięcia są założone zewnątrz budynku, wówczas odstępy tych przewodów od ścian mają wynosić niemniej od 1 cm. na każde 1000 Volt napięcia, jednak conajmniej 10 cm. (patrz § 22-b). Kable nie podlegają temu przepisowi.

g) Przewody izolowane można zakładać bądź to bez osłony na stosownych izolatorkach, bądź też w rurkach.

8. Przewody należy w zasadzie tak zakładać, ażeby można było je wymienić (patrz § 26/4). Przewodów płaszczowych nie należy zamurowywać, ani pokrywać tynkiem.

9. Odstęp między nieosłoniętemi przewodami izolowanemi niskiego napięcia a ścianą, ma wynosić zewnątrz budynku przynajmniej 2 cm, a w budynkach przynajmniej 1 cm.

10. Przewodniki izolowane z ochronnym płaszczem metalowym (przewody płaszczowe, pancerne itp.), zakładane pod gołem niebem na budowlach i przyrządach maszynowych (na żórawiach, przesuwnicach itd.) można przytwierdzać skobelkami bezpośrednio do ścian, części maszynowych itp. gdy przewody te są pod stałym dozorem.

11. W urządzeniach, w których nie można uniknąć wzajemnego przylegania do siebie większej liczby przewodów (np. w urządzeniach regulacyjnych, urządzeniach rozdzielczych i t. d.) należy przewody izolowane tak zakładać, aby przynajmniej nie mogły się przesuwać i zmieniać położenia względem siebie.

12. Przewody wysokiego napięcia ponad 1000 V w których warstwy izolacyjne nie są zabezpieczone od zwietrzenia, należy przy zawieszaniu na izolatorach, gałkach itd. umieszczać w takich samych odległościach, jak przewody gołe. Poniżej 1000 V. wystarczą odstępy 2 centymetrów.

h) Przewody i kable w płaszczach lub rurkach żelaznych, przeznaczone na prąd jedno lub wielorazowy, należy tak zakładać, aby wszystkie żyły (przewody) tego samego toru obwodu) znalazły się we wpólnej osłonie żelaznej, chyba, że niema obawy nadmiernego zagrzania się żelaza przy zakładaniu przewodów z osobna (patrz § 26. c.).

i) Przewody należy łączyć ze sobą lub odgałęziać przez lutowanie, ześrubowanie lub w inny sposób, równie pewny.

13. Przewody należy przyłączać do przyrządów, maszyn, szyn zbiorniczych i odbiorników zapomocą śrub lub w inny sposób równie pewny.

Końce sznurów i linek do 6 mm^2, a końce drutów jednolitych do 16 mm^2 przekroju miedzi można, w celu przyłączenia do przyrządów, wygiąć w kształcie uszka. Końce zaś linek ponad 6 mm^2, a drutów jednolitych ponad 16 mm^2 przekroju miedzi należy zaopatrzyć w końcówki kablowe lub w inne równie pewne. Końce linek wszelkiego rodzaju, gdy nie są zaopatrzone w końcówki lub inne przyrządy podobne, muszą być olutowane dla połączenia wszystkich drucików w jedną całość.

14. Złącza sznura ze sznurem lub sznura z innym przewodnikiem należy wykonywać nie przez lutowanie, lecz przez ześrubowanie na podkładce izolacyjnej, albo w inny sposób równie pewny. Na świecznikach i wewnątrz świeczników można lutować złącza sznurowe, ale tylko przy niskiem napięciu.

k) Złącza i odgałęzienia przewodów izolowanych należy pokryć izolacją, możliwie równowartą. W razie, gdy wymagane jest uziemienie pancerza lub osłony metalowej, należy je na złączach i odgałęzieniach dokładnie połączyć.

l) Przewody przenośne można zczepiać ze stałemi tylko za pośrednictwem przyrządów rozłącznych.

m) Każdy przewód przenośny powinien mieć swoją osobną wtyczkę.

n) Krzyżowanie się ze sobą lub z ciałami metalowemi przewodów, prowadzących prąd, trzeba tak wykonać, ażeby przewody nie mogły się zetknąć.

o) Należy stosować środki zaradcze, aby przewody prądu silnego nie zagrażały przewodom prądu stałego.

15. W sprawie zabezpieczenia istniejących przewodów telegrafowych i telefonowych obowiązuje w Państwie niemieckiem ustawa o telegrafach z 6 kwietnia 1892 r. i ustawa o linjach telegrafowych z 18 grudnia 1899 r.

§ 22.

Przewody napowietrzne.

a) Nieuziemione przewody napowietrzne wolno zawieszać tylko na izolatorach dzwonowych lub innych przyborach izolacyjnych, równie pewnych.

b) Przewody napowietrzne a także przynależne do nich przyrządy należy tak zakładać, aby nie można było ich dosięgnąć bez specjalnych przyrządów pomocniczych ani z ziemi, ani z dachów, wykuszów, okien lub innych miejsc, dostępnych dla ludzi. Jeżeli zaś do tych miejsc, można się dostać tylko zapomocą specjalnych środków pomocniczych, to wystarczy przy niskiem napięciu założenie przewodów z powłoką, odporną na wpływy atmosferyczne, albo zastosowanie specjalnej ochrony. W przejściach ponad drogami należy zachować odpowiednią odległość przewodów od ziemi albo osłonić od dotknięcia.

1. Nieosłonięte przewody napowietrzne wysokiego napięcia powinny w zasadzie wznosić się ponad ziemią w pukcie największego zwisu przynajmniej na 6 m, a w przejściach nad drogami jezdnemi — przynajmniej na 7 metrów.

c) Wsporniki i osłony ochronne przewodów napowietrznych o napięciu względem ziemi, wyższem od

750 Volt należy oznaczać widoczną czerwoną strzałką piorunową.

d) Przewody, siatki ochronne i ich wsporniki powinny być dostatecznie wytrzymałe (między innemi powinny wytrzymywać parcie wiatru, ciężar śniegu i sadzi).

2. Linje napowietrzne należy obliczać i budować wg. »norm na przewody napowietrzne prądu silnego«.

3. Przewody napowietrzne można obciążać prądem o tyle większym niż podaje tablica w § 20/1, aby tylko nie ucierpiała wytrzymałość przewodów.

e) Przewody na wysokie napięcie muszą być gołe; w miejscach, gdzie zachodziłaby obawa pojawienia się oparów żrących można pociągnąć przewody lakierem ochronnym.

f) W linjach wysokiego napięcia należy dokładnie uziemić słupy żelazne i żelazobetonowe albo wsporniki do izolatorów i druty odciągowe. W linjach, prowadzonych po ścianach albo na słupach drewnianych w miejscach więcej uczęszczanych, należy trzony izolatorowe tudzież wsporniki łączników odcinkowych, zwieraczy itd. połączyć z przewodem doziemnym. Na słupach drewnianych wystarczy w tym przypadku założenie pod przewodami uziemionego pierścienia ochronnego.

g) W razie wątpliwości, co do dokładnego uziemienia łącznika na słupie drewnianym, należy do dźwigni, przeznaczonej do przekładania łącznika, włączyć izolator. W tym przypadku trzeba uziemić nie samą podstawę łącznika, lecz dźwignię poniżej izolatora.

Druty odciągowe przy słupach drewnianych należy uziemić albo zaopatrzyć w izolatory odciągowe na wysokości niedostępnej.

h) Linje napowietrzne, biegnące równolegle lub krzyżujące się, a zawieszone na konstrukcjach wsporczych osobnych albo wspólnych, należy tak prowadzić lub przedsięwziąć takie środki zapobiegawcze, aby oba rodzaje przewodów nie mogły się zetknąć nawzajem lub żeby takie zetknięcie było nieszkodliwe (patrz także § 4—a.).

i) Napowietrzne przewody telefonowe, zawieszone z przewodami wysokiego napięcia na wspólnych konstrukcjach wsporczych, należy zabezpieczyć od pojawienia się w nich napięcia groźnego albo traktować je, jak przewody napięcia wysokiego.

Mównice telefonowe muszą być urządzone w ten sposób, aby osoba telefonująca nie była narażona na niebezpieczeństwo nawet przy dotknięciu się obu przewodów.

4. Gdy przewody telefonowe mają być zawieszone na wspólnych słupach z przewodami wysokiego napięcia, wówczas należy przewody telefonowe zawiesić pod przewodami wysokiego napięcia i w odpowiedniej od nich odległości.

k) Gdy linja wysokiego napięcia przechodzi ponad osiedlem, ponad zakładem przemysłowym, albo gdy zbliża się do drogi jezdnej o tyle, że przechodnie mogliby być narażeni na niebezpieczeństwo w razie zerwania się przewodnika, wówczas należy zawiesić przewody tak wysoko, by koniec zerwanego przewodnika przynajmniej o 3 m. nie dosięgał ziemi, bądź też należy zastosować takie urządzenia, któreby nie dopuszczały do opadania przewodników lub któreby niweczyły w nich napięcie. Można wreszcie odpowiednie przęsła linji wysokiego napięcia zbudować ze wzmożonem bezpieczeństwem.

5. Siatki ochronne w linjach wysokiego napięcia powinny być tak zbudowane, aby nawet przy silnym wietrze nie stykały się z przewodami i aby z całą pewnością chwytały zerwane przewodniki. Gdyby nie dało się siatki uziemić, należy ją odizolować odpowiednio do najwyższego napięcia.

6. W punktach narożnych linji wysokiego napięcia przewody należy zakładać na dwóch izolatorach z pałąkiem ochronnym, któryby nie dopuszczał do opadania przewodów w razie pęknięcia izolatora.

l) Linję wysokiego napięcia, doprowadzającą prąd do rozległych urządzeń przemysłowych, wielkich zakładów i t. d. należy wykonać w ten sposób, aby można było odcinkami wyłączać ją z pod napięcia podczas ruchu.

7. Przepis powyższy należy mieć na uwadze przy budowie urządzeń miejskich.

§ 23.

Urządzenia pod gołem niebem.

a) Przewody pod gołem niebem muszą być wyłączalne.

b) Pod gołem niebem nie wolno zakładać na stałe przewodów wielożyłowych bez zabezpieczenia.

c) Wsporniki i osłony ochronne przewodów pod gołem niebem o napięciu względem ziemi wyższem od 750 Volt, należy oznaczać widoczną czerwoną strzałką piorunową.

1. Przy zakładaniu przewodów nieosłoniętych pod gołem niebem należy zwracać szczególną uwagę na zabezpieczenie od dotknięcia.

2. Nieochronione przewody niskiego napięcia pod gołem niebem należy tak zakładać, aby nie można było dotknąć się do nich bez użycia przyrządów pomocniczych. Przewody te powinny być zawieszone na wysokości conajmniej 2·5 m. od ziemi.

3. Nieochronione przewody wysokiego napięcia pod gołem niebem zasadniczo powinny być odległe od ziemi w najniższym swym punkcie przynajmniej o 6 m.

4. Gdyby przy zakładaniu przewodów jezdnych nie dało się zachować odstępów, podanych w prawidłach 2 i 3 lub gdyby przewody jezdne miały luźno spoczywać w punktach wsporczych, wówczas należałoby zastosować środki ostrożności, odpowiednie do warunków ruchu.

5. Przyrządów nie należałoby stawiać zewnątrz budynków; jeżeli nie da się tego uniknąć, należy starać się o wyborową izolację, dokładne zabezpieczenie od dotknięcia i od wpływów atmosferycznych.

§ 24.

Przewody w budynkach.

a) Wewnątrz budynków wszelkie przewody będące pod napięciem względem ziemi, powinny być zaopatrzone w powłokę izolacyjną wg. § 19.

Przewody gołe do przesyłania napięcia można stosować tylko wyjątkowo w pomieszczeniach, w których warstwy izolacyjne zniszczyłyby się szybko od wpływów chemicznych (jak nauczyło doświadczenie), a także można stosować w postaci przewodów kontaktowych itp. W obu przypadkach przewody gołe muszą być dostatecznie zabezpieczone od dotknięcia.

b) W urządzeniach wysokiego napięcia nieuziemione przewody gołe mogą być założone w pomieszczeniach ruchu elektrycznego i akumulatorniach; pozatem są dozwolone tylko jako przewody kontaktowe.

Przewody te muszą być wyłączane na wszystkich biegunach zapomocą łączników, założonych w odpowiedniem miejscu. Do przewodów jezdnych stosuje się § 23/4.

c) W punktach odgałęzienia należy liczyć się z naciągiem przewodów.

d) Przez ściany, sufity i podłogi należy prowadzić przewody w ten sposób, aby były dostatecznie zabezpieczone od wilgoci, uszkodzeń mechanicznych i chemicznych, a także od przewodzenia powierzchniowego.

1. Przepusty należy przystosować do sposobu zakładania przewodów, albo należy je wykonać z trwałych rurek izolacyjnych, przeznaczając osobną rurkę dla każdego przewodu pojedynczego lub dla każdego przewodu wielożyłowego.

W pomieszczeniach wilgotnych należy używać rurek z porcelany lub materjału równowartego. Kształt rurek powinien być taki, aby przewodność powierzchniowa była jaknajmniejsza. Można też przepuszczać przewody swobodnie przez większe otwory lub kanały.

Rurki powinny wystawać ponad podłogę przynajmniej o 10 cm. i być starannie zabezpieczone od uszkodzeń mechanicznych. Przy napięciu wysokiem rurki powinny wystawać również ze ścian i sufitów przynajmniej na 5 cm.

§ 25.

Izolatory i przybory do przymocowania.

a) Listwy drewniane nie są dozwolone.

b) Skobelkami można przymocowywać takie tylko przewody, które są uziemione w czasie ruchu i to z warunkiem, aby przewód nie ponosił przytem uszkodzeń ani mechanicznych ani chemicznych.

c) Izolatory dzwonowe należy zakładać w takiem położeniu, aby w nich nie mogła się zbierać woda.

d) Izolatory, gałki itd. należy tak zakładać, aby utrzymywały należyty odstęp wzajemny między przewodami, jakoteż odstęp od ścian, sufitów, konstrukcyj żelaznych itp. części budowli.

1. Zwykłe gałki należy rozstawiać wzdłuż ścian nie rzadziej, jak co 1 m. Na sufitach odpowiednio do warunków miejscowych, odstępy mogą być wyjątkowo większe.

2. Przewody wielożyłowe powinny być tak przymocowane, aby poszczególne skrętki w miejscu przymocowania nie przyciskały się wzajemnie.

§ 26.

Rurki.

a) Rurki i przybory (puszki, mufki, kolanka i t. d.) papierowe powinny posiadać powłokę metalową.

1. Puszki mają być zaopatrzone w wyloty albo mieć ścianki o takiej grubości, aby wystarczały na obsadzenie rurek.

2. Kolanka, odgałęźniki, krzyżaki i t. d., jako części systemu rurkowego, mają być wyłożone tym samym materjałem, co rurki.

Należy unikać ostrych krawędzi wewnątrz tych przyborów.

b) Rurki metalowe lub rurki z płaszczem metalowym na wysokie napięcie muszą być tak grube, aby zdołały się oprzeć przewidywanym wpływom mechanicznym i chemicznym.

Przy wysokiem napięciu złącza rurek metalowych należy łączyć metalicznie, same zaś rurki — uziemiać.

c) Do rurki można wewlec tylko przewody z jednego wspólnego toru (patrz §§ 21-h i 28-i).

d) Przewody można łączyć i odgałęziać wewnątrz systemu rurkowego tylko w puszkach, pudełkach odgałężnych, odgałęźnikach i krzyżakach, jedynie przez przyśrubowanie na podkładce izolacyjnej.

3. Rurki trzeba tak układać, aby w nich nie mogła zbierać się woda.

4. Prześwit rurek, ilość zakrętów i promień ich krzywizny należy tak dobrać, aby przewodniki można było do rurek wciągnąć i wyciągnąć. Rurki, zakładane na tynku i dostępne w każdej chwili, mogą nie odpowiadać powyższemu warunkowi. Końce rurek należy zaopatrzyć w odpowiednie nasadki np. tulejki, aby izolacja przewodów nie mogła być uszkodzona przez wystające części i ostre krawędzie.

5. Prześwit rurek, przeznaczonych do założenia pod tynkiem dla dwóch przewodów lub więcej, ma wynosić conajmniej 11 mm.

§ 27.

Kable.

a) Kable obołowione gołe i asfaltowane mogą być zakładane tylko z odpowiedniem zabezpieczeniem od uszkodzeń mechanicznych i chemicznych (patrz § 21-h).

1. Kable obołowione wszelkiego rodzaju, z wyjątkiem kabli powleczonych gumą do 750 V, należy zaopatrzyć w mufy lub inne przybory równowarte, któreby chroniły od przenikania wilgoci, a jednocześnie zapewniały należyte połączenie elektryczne.

b) Należy uważać, aby skobelki do przytwierdzania nie uszkadzały kabla ani nie zgniatały płaszcza ołowianego; do umocowania kabla nie wolno używać zwyczajnych haków rurowych.

c) Druty probiercze, należy traktować na równi z żyłami kablowemi.

Druty probiercze w kablach wysokiego napięcia należy tak połączyć, aby służyły tylko do kontroli żył odpowiednich.

H. **Przepisy, zależne od rodzaju pomieszczenia.**

W pomieszczeniach, wyszczególnionych w §§ od 28 do 36, obowiązują przepisy ogólne o tyle, o ile szczegółowe przepisy poniższe nie wprowadzają pewnych odstępstw.

§ 28.

Pomieszczenia ruchu elektrycznego.

a) Wbrew § 3a można byłoby nie odsłaniać od przypadkowego dotknięcia części gołych, będących pod niskiem napięciem względem ziemi, gdyby w miejscowych warunkach osłona była niepotrzebna, albo gdyby przeszkadzała w obsłudze i dozorze.

b) Wbrew § 3 b można byłoby przy wysokiem napięciu poprzestać na osłonie od przypadkowego dotknięcia, gdyby zabezpieczenia bardziej obostrzone w warunkach miejscowych były niepotrzebne lub gdyby przeszkadzały w obsłudze i dozorze.

c) Przewodniki gołe można stosować przy wysokiem napięciu nawet na przewody inne, nie tylko kontaktowe (patrz § 24 b). Przewody te jednak muszą być według § 3 b zabezpieczone od dotknięcia.

d) Od łączników, z wyjątkiem olejowych, wymaga się, by warunek § 11 a (ustęp pierwszy) był wypełniony, nie dla normalnego prądu roboczego, lecz dla prądu, przy którym łącznik ma być otwierany. Na takich łącznikach należy zaznaczyć, oprócz napięcia roboczego i prądu roboczego, jeszcze i dopuszczalne natężenie prądu przerywanego.

e) Wbrew § 11 g przewody zerowe i stale podczas ruchu uziemione mogą być odłączane pojedynczo.

f) Wbrew § 12 b nie potrzeba dodawać wyłączników nawet do takich rozruszników, które nie wyłączają na wszystkich biegunach.

1. Wbrew § 12/2 nie są koniecznie potrzebne osłony ochronne na rozrusznikach i opornikach.

g) Osłony ochronne na przewodach niskiego napięcia i na izolowanych przewodach wysokiego napięcia do 1000 V, wymagane w § 21 a, są o tyle tylko konieczne, o ile przewody narażone są na uszkodzenia mechaniczne.

h) Ze względu na specjalne warunki ruchu, wkładki bezpiecznikowe mogą nie odpowiadać warunkowi § 14 b wzajemnej niewymienialności.

i) W urządzeniach rozdzielczych i sygnałowych można, wbrew § 26 c, wprowadzać do jednej rurki przewody z rozmaitych torów.

k) Wbrew § 18 f, lampy ręczne na prąd stały są dopuszczalne do 1000 V; ustrój ich jednak musi być przystosowany do wyznaczonego napięcia.

§ 29.

Pomieszczenia ruchu elektrycznego pod kluczem.

a) Obowiązują tu przepisy podane dla pomieszczeń ruchu elektrycznego, z tą tylko wskazówką, że ochrona części, będących pod wysokiem napięciem, może się sprowadzać do zabezpieczenia tylko od przypadkowego dotknięcia.

1. Ochroną od przypadkowego dotknięcia mogą być ścianki, oddzielające pola rozdzielni, przegrody między fazami, kraty, poręcze wytrzymałe i solidnie umocowane, wreszcie przyrządy samoczynnie wyłączające lub zasuwające.

2. Pomieszczenia mają być tak zamykane, aby wejście było możliwe tylko dla osób powołanych.

b) Wbrew § 7 a transformatory wysokiego napięcia mogą być ustawione bez szafki metalowej uziemionej i bez specjalnych przegród ochronnych, gdy szkielet transformatora jest uziemiony.

§ 30.

Pomieszczenia ruchu.

a) Wbrew § 21 a przewody niskiego napięcia, doprowadzające prąd do maszyn, mogą być założone bez osłony nawet w miejscach, do których można sięgnąć ręką, jeżeli tylko przewody nie są narażone na uszkodzenia.

b) Rozległe przewody rozsyłowe wysokiego napięcia powinny być tak urządzone, aby można je było w razie potrzeby wyłączyć z pod napięcia w czasie ruchu, w całości lub odcinkami.

§ 31.

Pomieszczenia wilgotne, przesycone i t. p.

a) Przewody nieuziemione, prowadzące do miejsc wilgotnych, muszą być wyłączalne na wszystkich biegunach.

b) Do napięcia ponad 1000 V można używać tylko kabli.

Do napięcia wysokiego można używać tylko kabli.

c) Zabrania się zakładania przewodów wielożyłowych na stałe.

d) Przewody przenośne muszą być specjalnie zabezpieczone od uszkodzeń zapomocą giętkiej powłoki.

1. Należy specjalnie zwracać uwagę na ochronę od dotknięcia przewodów, zakładanych w sposób otwarty.

2. Gołe przewody nieuziemione, zakładane w sposób otwarty, należy umocowywać na izolatorach odpowiednich w odległości wzajemnej conajmniej 5 cm i w odległości — do ścian — 5 cm (patrz § 21/4). Przewody te można pociągnąć lakierem trwałym, dostosowanym do potrzeb danego pomieszczenia.

Rurki ochronne muszą być dostatecznie odporne na wpływy mechaniczne i chemiczne.

3. W zasadzie nie należałoby umieszczać wewnątrz tych pomieszczeń ani silników, ani przyrządów; gdy jednak nie da się tego uniknąć, należy wówczas postarać się o specjalnie dobrą izolację, dokładne zabezpieczenie od dotknięcia i od szkodliwych wpływów wilgoci; części metalowe, nie będące pod napięciem a dostępne dla dotknięcia, należy dokładnie uziemić.

e) Odbiorniki prądu muszą być tak urządzone, aby je można było wyłączyć z pod napięcia na czas obsługi.

f) Do oświetlenia można używać tylko napięcia niskiego. Oprawki muszą być z materjału izolacyjnego. Oprawki z kurkiem są wzbronione.

4. Dla lamp ręcznych zaleca się napięcie jaknajniższe.

§ 32.

Akumulatornie (patrz również i § 8).

a) Akumulatornię uważa się za pomieszczenie ruchu elektrycznego pod kluczem.

b) Do oświetlania należy używać tylko lamp elektrycznych przyczem oprawy i świeczniki tych lamp powinny być szczelnie zamknięte od dopływu powietrza.

c) Należy dbać o dokładne przewietrzanie.

§ 33.

Pomieszczenia ruchu i składy z oparami żrącemi.

a) Wszelkie części urządzeń elektrycznych należy możliwie zabezpieczyć, od uszkodzeń chemicznych, stosownie do rodzaju panujących wyziewów.

b) Oprawki muszą być z materjału izolacyjnego. Oprawki z kurkiem są wzbronione.

Do lamp ręcznych można używać tylko przewodów ze specjalną oponą ochronną, odporną na wpływy chemiczne.

c) Do silników i światła nie wolno używać napięć wyższych od 1000 V.

1. Wbrew § 12[1] do nastawników nie wolno używać drzewa.

§ 34.

Pomieszczenia ruchu i składy niebezpieczne pod względem pożarowym.

a) W otoczeniu maszyn elektrycznych, transformatorów, oporników i t. d. nie powinno być materjałów łatwopalnych.

b) Bezpieczniki, łączniki i inne przyrządy, w których przerywa się prąd w pracy normalnej, wymagają ogniotrwałych i zamkniętych osłon ochronnych.

Nie wolno używać przewodów gołych.

1. Na zabezpieczenie od uszkodzeń mechanicznych należy zwrócić szczególną uwagę.

§ 35.

Pomieszczenia ruchu i składy niebezpieczne pod względem wybuchowym.

a) Maszyny elektryczne, transformatory, oporniki wyłączniki, bezpieczniki, gniazda wtyczkowe i inne przyrządy w których przerywa się prąd w pracy normalnej wolno naogół zakładać tylko o tyle, o ile już istnieją takie ich ustroje, któreby w tych okolicznościach nie mogły wywołać wybuchu.

b) Przewody, zakładane na stałe, mogą być tylko założone w rurkach, albo w postaci kabli.

c) Do oświetlania mogą być użyte tylko żarówki, przyczem oprawy i świeczniki powinny być szczelnie zamknięte od dopływu powietrza. Lampy należy zaopatrzyć w mocne klosze ochronne, któreby szczelnie osłaniały zarazem żarówkę i oprawkę.

d) Przepisy powyższe nie naruszają bynajmniej rozporządzeń państwowych, wydawanych w sprawie urządzeń, narażonych na wybuchy.

§ 36.

Okna wystawowe, składy towarowe i inne pomieszczenia z materjałami łatwopalnemi.

a) Przewody, zakładane na stałe, należy całkowicie osłonić rurkami aż do samych wieszaków lamp, albo do puszek przyłączeniowych. Zamiast przewodników w rurkach, można założyć przewody płaszczowe.

b) Należy zwrócić szczególną uwagę na zabezpieczenie przedmiotów łatwopalnych od zetknięcia się z lampami w myśl § 16-d.

c) Przenośne świeczniki i inne przenośne odbiorniki prądu należy przyłączać tylko zapomocą przewodów giętkich, zabezpieczonych od uszkodzeń mechanicznych oponą ochronną z materjału wytrzymałego (np. płótna żaglowego, skóry, plecionki ze sznura konopnego).

d) Wszelkie łączniki, puszki przyłączeniowe i bezpieczniki należy otoczyć wytrzymałemi pokrywami ochronnemi i mocno przytwierdzić w takiem miejscu, gdzieby się nie mogły zetknąć z materjałami łatwopalnemi.

e) Nie wolno używać odbiorników wysokiego napięcia w pomieszczeniach, gdzie się gromadzą materjały łatwopalne.

J. **Urządzenia tymczasowe, probiernie i pracownie (laboratorja).**

§ 37.

a) Dla przewodów, ułożonych na stałe, dozwolone są pewne odstępstwa od przepisów ogólnych w sprawie punktów wsporczych i t. d., należy jednak uważać aby były zachowane przepisy w sprawie wytrzymałości mechanicznej, w sprawie bezpieczeństwa na przypadkowe dotknięcie, bezpieczeństwa pożarowego, oraz w sprawie uziemienia przy pracy normalnej.

b) Na urządzeniach tymczasowych trzeba umieszczać tablice ostrzegawcze, a pozatem należy urządzenia te zabezpieczyć zapomocą poręczy ochronnych, przepierzeń i t. d. od dostępu osób niepowołanych. Urządzenia wysokiego napięcia trzeba możliwie zamykać na klucz. Należy liczyć się przytem z warunkami miejscowemi.

Urządzenia ruchome i przenośne, jak również ruchome i przenośne świeczniki, przyrządy, mierniki itd. muszą odpowiadać przepisom ogólnym.

Do tablic rozdzielczych i rozgałęźnych można używać drzewo, jako materjał konstrukcyjny, lecz nie izolacyjny.

c) Stałe probiernie i pracownie należy mocno ogrodzić i pozakładać na nich tablice ostrzegawcze. Probiernie przenośne trzeba zamknąć w sposób widoczny (szafki, liny itd.) Osobom nieupoważnionym należy zabronić wstępu do probierni i miejsc, przeznaczonych na doświadczenia.

1. W probierniach stałych i pracowniach wysokiego napięcia, ponad 1000 V, należy odgradzać od otoczenia placówki, w których pracuje się pod napięciem, a w których jednocześnie wykonywa się wszelkie roboty przygotowawcze, ustawia przyrządy i t. d.

2. Probiernie stałe i pracownie bardzo wysokich napięć należy umieszczać w lokalach zamkniętych, do których dostęp byłby dla osób nieupoważnionych uniemożliwiony lub unieszkodliwiony przez odpowiednie urządzenia.

3. Gdy w probierniach, pracowniach i t. d. nie można zabezpieczyć od przypadkowego dotknięcia części przewodów, przyrządów i t. d. będących pod napięciem wysokiem, wówczas należy pozostawić przejście dość szerokie, a miejsca do obsługi możliwie obszerne.

d) Przepisom ogólnym nie podlegają połączenia probiercze w probierniach i pracowniach w tym przypadku, gdy połączenia te są czynne tylko w obecności kierowników fachowych.

K. **Teatry i pokrewne sale publiczne.**

Oprócz powyższych przepisów normalnych obowiązują tu jeszcze następujące przepisy szczególne.

§ 38.

Przepisy ogólne.

a) W urządzeniach teatralnych nie wolno używać wysokiego napięcia.

b) Całą sieć przewodową należy rozdzielić na grupy, poczynając od głównej tablicy rozdzielczej. Sieci trójprzewodowe należy w miarę możności rozszczepić na tory dwuprzewodowe (złożone z przewodu skrajnego i środkowego) poczynając od głównych punktów rozgałęźnych.

c) W pomieszczeniach, które zawierają więcej niż trzy lampy, a także w korytarzach, klatkach schodowych i przy wejściach, należy przyłączać lampy przynajmniej do dwóch torów, zabezpieczonych od siebie niezależnie. Można się do tego przepisu nie stosować, jeżeli lampy bezpieczeństwa dają dostateczne oświetlenie ogólne.

d) Elektryczne lampy bezpieczeństwa muszą czerpać prąd z jednego lub kilku źródeł, niezależnych od głównej instalacji ani pod względem umieszczenia, ani pod względem elektrycznym.

e) Łączniki i bezpieczniki należy możliwie skupiać grupami i tak umieszczać, aby były niedostępne dla publiczności.

§ 39.

Urządzenia sceniczne.

Do urządzeń scenicznych (na scenie, w urządzeniach maszynowych pod sceną, na galerjach roboczych, w garderobach, na rusztowaniach i w innych pomieszczeniach budowli scenicznej) stosują się, oprócz powyższych przepisów ogólnych, następujące przepisy dodatkowe.

a) Tablice rozdzielcze i regulatory sceniczne należy tak umieścić, aby niepowołani nie mogli się do nich dotknąć przypadkowo.

Przepis § 11-e nie stosuje się do wyłączników krańcowych przy regulatorach scenicznych, jeżeli obwody prądu, obsługiwane przez regulator, mogą być z miejsca ośrodkowego wyłączone na wszystkich biegunach.

Opory regulatorów scenicznych w układzie trójprzewodowym należy umieścić w przewodach skrajnych.

b) W świecznikach o zmiennych barwach światła przekrój wspólnego przewodu odsyłowego musi być obliczony z założeniem, że wszystkie żarówki wszelkich barw będą się paliły jednocześnie całkowitą światłością.

c) Nie wolno stosować gołych przewodów do przesyłania napięcia ani w urządzeniach maszynowych pod sceną, ani na scenie, na galerjach roboczych lub na rusztowaniach. Nie wolno przesyłać prądu ani uziemiać drutów, przeciąganych wzdłuż sceny z innem przeznaczeniem.

d) Przewody stałe należy przedewszystkiem zabezpieczyć od uszkodzeń mechanicznych.

e) Przewody wielożyłowe do przenośnych świeczników scenicznych muszą posiadać giętkie żyły miedziane i giętką oponę niemetalową, chroniącą od uszkodzeń mechanicznych.

1. Żyły miedziane mają być skręcone z drucików o średnicy nie większej od 0.2 mm i powleczone gumą.

2. Przewody giętkie należy przytwierdzać w ten sposób, aby nie było obawy złamania przewodu na przyłączu, nawet przy obchodzeniu się niedbałem.

3. Sprzęgiełka należy łączyć z oponą ochronną tak, aby żyły na przyłączu nie były narażone na ciągnienie. Kontakty wtyczkowe mają się znajdować wewnątrz osłon, wytrzymałych, a nieprzewodzących prądu i mają być tak urządzone, aby nie można było się dotknąć do jakiejkolwiek części, przewodzącej prąd, a nieuziemionej.

f) Urządzenia sceniczne do użytku tymczasowego mogą wyjątkowo nie odpowiadać przepisom ogólnym na zakładanie przewodów, byleby przewodniki były izolowane, sam sposób założenia wykluczał możliwość uszkodzenia izolacji i byleby podczas pracy cała instalacja była należycie dozorowana. W tym przypadku można się posiłkować skobelkami drucianemi do pojedynczych przewodów, a tulejki przepustowe są zbyteczne.

g) Bezpieczniki do świeczników scenicznych (sufitowych, kulisowych, rampowych, efektowych i t. p.) należy umieszczać w przewodach, ułożonych na stałe; wystarczy dla każdego świecznika i na każdą barwę po jednym bezpieczniku. Przekrój przewodów ruchomych i wytrzymałość bezpieczników należy dostosować do natężenia prądu, do którego jest przeznaczona wtyczka. W samych świecznikach nie wolno zakładać bezpieczników.

h) Oporniki regulacyjne, ustawione w miejscach bezpiecznych od pożaru, a dostępne tylko dla obsługi fachowej, mogą się obyć bez osłony ochronnej z materjału ogniotrwałego.

4. Łączniki stopniowe do regulatorów scenicznych muszą być umieszczone tuż przy opornikach regulacyjnych, a przestawianie tych oporników może się odbywać zapomocą przekładni.

i) Żarówki, stale założone na scenie, oraz wszelkie żarówki w izbach roboczych, w warsztatach, garderobach, schodach, korytarzach powinny otrzymać kagańce lub klosze ochronne, umocowane nie na oprawce, lecz na wsporniku do lampy.

k) Świeczniki sceniczne (sufitowe, kulisowe, rampowe, efektowe, ruchome i t. d.) mają czynić zadość warunkom następującym:

Świeczniki należy zaopatrzyć w siatki dla osłony żarówek.

Wewnątrz świeczników można założyć przewody gołe, o ile się je chroni od dotknięcia przypadkowego.

Świeczniki wiszące, nawet uziemione, należy odizolować od linek nośnych.

Reflektory sceniczne, projekcyjne, lampy błyskawicowe itp. należy zaopatrzyć w przybory, któreby zapobiegały wypadaniu rozżarzonych cząsteczek węglowych itp.

5. Napięcie między dwoma jakiemibądź przewodami w tym samym świeczniku nie może przekraczać 250 V.

6. Drzewo może być użyte tylko do świeczników tymczasowych i tylko jako materjał konstrukcyjny.

L. a. **Wskazówki w sprawie pogłębiarek (bagrowników) i urządzeń kolejowych w kopalniach na powierzchni.**

§ 46-a.

1. Na linji pogłębiania przewody jezdne mają być zawieszone na wysokości conajmniej 2.8 m., a na linji wolnej 3,0 m. Pozatem wysokość zawieszenia określa się według przepisów kolejowych Zw. El. Niem.

W urządzeniach już istniejących, przy rozszerzaniu tych urządzeń, a także przy dalszem użytkowaniu istniejących pogłębiarek w innych miejscach można poczynić

pewne wyjątki w sprawie wysokości zawieszenia drutu jezdnego.

2. Szyny i konstrukcje wsporcze drutów jezdnych należy uziemić.

3. Przewód jezdny na każdej linji pogłębiania i na każdej linji wysypywania ma być wyłączalny.

4. Należy stosować się, do przepisów budowy § 42-c do g. (z wyjątkiem postanowienia w sprawie połączeń poprzecznych) i do przepisów § 43-a do h.

M. **Wejście w życie przepisów budowy.**

§ 47.

Przepisy obowiązują urządzenia elektryczne i rozszerzenia, których budowa rozpoczęła się po 1 lipca 1915 r.

Wskazówki w sprawie pogłębiarek i urządzeń kolejkowych w kopalniach na powierzchni tyczą się urządzeń i rozszerzeń, rozpoczętych po 1 lipca 1922 r.

Zw. El. Niem. zastrzega sobie prawo zmiany tych przepisów i wskazówek w miarę postępów i wymagań techniki.

II. Przepisy ruchu [1]).

§ 1.

Określenia.

a) Urządzenia niskiego napięcia są to urządzenia prądów silnych, w których rzeczywiste napięcie użytkowe między jakimkolwiek przewodem a ziemią nie może przekraczać 250 V; dla akumulatorów decyduje napięcie wyładowania.

Wszelkie inne urządzenia prądu silnego uważane są jako urządzenia wysokiego napięcia.

§ 2.

Stan urządzeń.

a) Urządzenia elektryczne powinny być utrzymane w należytym porządku, zgodnie z „przepisami budowy". Wynikłe braki należy usunąć w możliwie krótkim terminie. W zakładach założonych przed 1 lipca 1915 r. bardzo zły stan urządzeń, zagrażający życiu lub zdrowiu ludzkiemu, powinien być usunięty. Każdą przeróbkę takiego urządzenia należy wykonać zgodnie z obowiązującemi przepisami, gdy na to pozwalają warunki techniczne i względy ruchu.

b) Przedmioty łatwopalne nie powinny być składane w niebezpiecznej bliskości od nieokapturzonych maszyn i przyrządów, jak również od przewodów pod napięciem, założonych po wierzchu.

c) Wszelkiego rodzaju urządzenia i środki ochronne należy utrzymywać stale w stanie zdatnym do użytku.

1. Jako środki zabezpieczające od panującego napięcia, służą podkładki izolacyjne, rękawice i trzewiki gumowe, okulary ochronne, narzędzia z izolacją ochronną, przykrywki, dostatecznie pewne uziemienie i t. p. środki pomocnicze, gdy są zupełnie w dobrym stanie.

[1]) Przepisy ruchu powinny być przestrzegane również przy zakładaniu i przeróbce urządzeń elektrycznych prądu silnego, gdy urządzenia te lub ich poszczególne części znajdują się pod napięciem.

2. Dostęp do maszyn, do połączeń i urządzeń rozdzielczych powinien być na tyle tylko wolny, ile wymaga tego ich obsługa.

3. Maszyny i przyrządy należy utrzymywać w dobrym stanie i czyścić w określonych odstępach czasu.

§ 3.

Tablice ostrzegawcze, przepisy i plany schematyczne.

a) We wszelkich instalacjach wysokiego napięcia, należy w odpowiednich miejscach umieszczać tablice, któreby ostrzegały przed niepotrzebnem dotknięciem części urządzeń elektrycznych pod napięciem. W pomieszczeniach ruchu elektrycznego i w pomieszczeniach ruchu elektrycznego pod kluczem, tablice te powinny być umieszczone przy wejściu do tych pomieszczeń. Tablice ostrzegawcze wysokiego napięcia należy zaopatrzyć w strzałki piorunowe.

Przy niskiem napięciu tablice ostrzegawcze są wymagane tylko w miejscach niebezpiecznych.

b) W każdym zakładzie elektrycznym, będącym w ruchu, powinny się znajdować niniejsze przepisy ruchu, jak również „wskazówki niesienia doraźnej pomocy w razie porażenia elektrycznego". W instalacjach elektrycznych, posiadających tylko pewnego rodzaju urządzenia, mogą wystarczyć odpowiednie wyciągi z niniejszych przepisów ruchu.

c) W każdym zakładzie elektrycznym, będącym w ruchu, powinny znajdować się plany schematyczne urządzeń elektrycznych, sporządzone według dodatku do przepisów budowy i przepisów ruchu.

1. Zaleca się umieszczanie, zwłaszcza przy wysokiem napięciu w ważniejszych miejscach rozdzielczych i na stacjach transformatorowych schematów odpowiedniej części urządzenia. Na schematach ma być widoczny sposób wyłączania tych części od całego urządzenia.

2. Wymiary tablic ostrzegawczych powinny być nie mniejsze, niż 15×10 cm.

3. Tablice ostrzegawcze, przepisy ruchu oraz rysunki schematyczne należy utrzymywać w stanie czytelnym.

4. Istotne zmiany i rozszerzenia urządzeń powinny być znaczone dodatkowo na rysunku schematycznym, przy uwzględnieniu prawidła 2-go, podanego w dodatku do przepisów budowy i ruchu.

§ 4.

Ogólne obowiązki osób, zatrudnionych w ruchu.

a) Każda osoba zatrudniona w ruchu, powinna być obznajomiona z przepisami ruchu i postępować w myśl tych przepisów; przepisy powinny być podane do wiadomości przez wywieszenie, jak również znajdować się pod ręką do przejrzenia.

b) W razie wypadku, który mógłby w następstwie wywołać niebezpieczeństwo dla osób lub urządzeń, należy zastosować odpowiednie środki, aby niebezpieczeństwo zmniejszyć lub je usunąć.

O każdym wypadku należy zawiadomić zwierzchnika możliwie prędko.

1. Roboty w urządzeniach wysokiego napięcia należy wykonywać ze specjalną ostrożnością, przy ścisłem zachowaniu przepisów ruchu i przy użyciu odpowiednich środków ochronnych. Osoby powołane do wykonania tych robót, powinny być dokładnie pouczone, zwłaszcza zaś powinny wiedzieć o tem, iż nie mogą rozpoczynać żadnej roboty, ani niczego się dotykać, bez zdawania sobie sprawy z grożącego przy tem niebezpieczeństwa i bez zastosowania z reguły odpowiednich środków zapobiegawczych.

2. W razie nieszczęśliwych wypadków z ludźmi, należy postępować według „wskazówek niesienia doraźnej pomocy w razie porażenia elektrycznego".

3. W razie niebezpieczeństwa pożaru należy zastosować się do „środków zaradczych w razie pożaru".

§ 5.

Obsługa urządzeń elektrycznych.

a) Zabrania się wszelkiego niepotrzebnego dotykania się przewodów, nieosłoniętych części maszyn, przyrządów i lamp.

b) Obsługę łączników, zamianę bezpieczników, tudzież normalną obsługę maszyn, akumulatorów, przyrządów i lamp mogą spełniać jedynie tylko osoby do tego powołane przy stosowaniu przepisanych środków ochronnych.

1. Bezpieczniki oraz przyrządy wysokiego napięcia służące do przerywania prądu, mogą być poruszane tylko przy zastosowaniu środków izolacyjnych lub innych odpowiednich środków ochronnych, chyba, że są w ten sposób zbudowane lub urządzone, że można nimi manipulować bez żadnego niebezpieczeństwa.

c) Roboty przy czyszczeniu, doglądaniu i utrzymaniu urządzeń w stanie użytkowym mogą być wykonywane tylko przez osoby do tego powołane i obznajomione z tego rodzaju robotami lub przez pomocników pod nadzorem osób kompetentnych. Roboty należy prowadzić, jeśli jest to możliwe, nie pod napięciem tj. po odłączeniu dopływów prądu we wszystkich biegunach i przy zastosowaniu specjalnych przepisów, podanych w §§ 6 i 7; w razie zaś, jeśli roboty muszą być prowadzone pod napięciem, przy zastosowaniu przepisów, podanych w §§ 8 i 9.

d) Klucze od pomieszczeń ruchu elektrycznego pod kluczem powinny być przechowywane w rękach pewnych.

e) Wstęp do pomieszczeń ruchu elektrycznego pod kluczem, nieodpowiadających wymaganiom § 29 przepisów budowy, jest dozwolony tylko po wyłączeniu wszystkich części z pod napięcia.

2. Należy szczególnie uważać, aby wyłączenie z pod napięcia nie polegało jedynie na odjęciu łączników itp. przyrządów, ponieważ pozatem mogą pozostać jeszcze połączenia z przewodami pomiarowemi, okrężnemi i podwójnemi, lub też może istnieć działanie wsteczne, indukcja, pojemność i t. p.

§ 6.

Środki ostrożności przy wyłączaniu urządzeń z pod napięcia.

Jeżeli nie jest bezwzględnie bezpieczne odłączanie części urządzeń, w których mają być dokonane roboty, oraz odłączanie części, położonych w bezpośredniej bliskości miejsca pracy, to w miejscu pracy, przy zachowaniu koniecznych środków ostrożności, należy wykonać uziemienie i zwarcie.

Przy wysokiem napięciu należy uziemienie i zwarcie wykonać między miejscem pracy a miejscem odłączenia, po uprzedniem przekonaniu się pracującego, iż to się da uskutecznić bez niebezpieczeństwa.

Przez czas trwania robót powinien być wywieszony w miejscu odłączenia napis, oznajmiający o prowadzeniu robót w tej części urządzenia elektrycznego.

1. Na czas trwania robót przy łącznikach, odłącznikach itd. mających wyłączać z pod napięcia miejsce pracy, zaleca się wywieszanie napisów, oznajmiających o prowadzeniu robót, nawet przy napięciu niskiem.

2. Dla prowizorycznego uziemienia i zwarcia nie należy używać przewodników cieńszych od 10 mm^2.

3. Uziemienia i zwarcia należy stosować również i przy napięciu niskiem, jeśli to może być uskutecznione bez niebezpieczeństwa.

4. Dla przekonania się, czy miejsce, w którem ma się przystąpić do pracy, nie jest pod napięciem, można: 1) zastosować bezpośrednie sprawdzenie napięcia, albo 2) wyszukać i oznaczyć z obu stron końce przewodów, albo wreszcie 3) rozejrzeć się w schematycznych rysunkach poglądowych i w planach sieci przewodów, posiadających nieraz pożądane oznaczenie kolejnego następstwa połączeń po sobie.

Wykonawca robót powinien znaleźć te rysunki w miejscu połączeń, albo otrzymać je przed przystąpieniem do robót, albo wreszcie powinien być poinformowany o całem urządzeniu zapomocą ustnych wyjaśnień lub w inny jakikolwiekbądź sposób.

§ 7.

Środki ostrożności przy włączaniu napięcia.

a) Napięcie, wyłączone na czas robót może być z powrotem włączone dopiero po uprzedniem zawiadomieniu osób, należących do załogi.

b) Przed włączeniem wszelkie połączenia powinny być doprowadzone do należytego porządku; nie wolno pozostawiać połączeń pomocniczych lub przypadkowych, przez które napięcie mogłoby się przedostać do części urządzeń, będących poza ruchem.

1. Porozumienie się z miejscem pracy zapomocą telefonu jest dopuszczalne, z warunkiem, że kierownik robót powtórzy treść otrzymanego rozporządzenia.

2. Umówienie się co do chwili ponownego włączenia napięcia w zasadzie nie wystarcza; dopuszczalne jest tylko wyjątkowo, jeżeli chodzi o zakończenie regularnie powtarzających się przerw ruchu.

3. Przy usuwaniu zwarcia, uziemienie należy znieść na samym końcu.

§ 8.

Roboty pod napięciem.

a) Roboty pod napięciem mogą być dokonywane wyłącznie przez osoby, specjalnie do tego powołane

i świadome niebezpieczeństwa. Odpowiednie środki ochronne trzeba trzymać w pogotowiu i używać je stale; stan ich należy sprawdzać przed każdem użyciem (patrz § 2-c i 2/1).

b) Roboty pod napięciem są dozwolone jedynie tylko wtedy, gdy w miejscu pracy lub w sąsiedztwie nie można wyłączyć napięcia ze względu na ruch, lub gdy nie da się wykonać wymaganego uziemienia i zwarcia.

c) W razie wątpliwości, czy części urządzenia, w których ma być wykonana praca, rzeczywiście są odłączone lub uziemione i zwarte, należy, pomimo tych zabiegów, prowadzić roboty z zachowaniem środków ostrożności, przepisanych dla robót pod napięciem.

d) Przy wysokiem napięciu roboty pod napięciem prowadzone są tylko w wypadkach bezwzględnej ko-konieczności i zawsze w obecności osoby odpowiedniej, dostatecznie obeznanej. Przy robotach tych należy zachować odpowiednie środki ostrożności (wyjątki patrz §§ 10-a 11-a i 14-c).

§ 9.

Roboty w pobliżu części, znajdujących się pod wysokiem napięciem.

a) Przy wszelkich robotach w pobliżu części, znajdujących się pod wysokiem napięciem, pracownik powinien stale zwracać uwagę na to, aby jakakolwiekbądź część jego ciała lub przedmiot nie dotknęły się wysokiego napięcia. Ponieważ uwaga pracujących przy wysokiem napięciu jest odwrócona od miejsc niebezpiecznych, należy przeto niebezpieczną przestrzeń ogrodzić poręczami lub uniemożliwić zapomocą materjałów izolacyjnych przypadkowe dotknięcie się do niebezpiecznych części.

Przy wszelkich robotach w sąsiedztwie wysokiego napięcia należy starać się o to, aby posiadać mocny punkt oparcia.

§ 10.

Przepisy dodatkowe dla akumulatorni.

a) Przy akumulatorach dozwolone są wbrew § 8-d, roboty pod napięciem przy zachowaniu odpowiednich środków ostrożności, obecność dozorcy jest wymagana dopiero przy napięciu powyżej 750 V.

b) Podczas ładowania akumulatornie powinny być przewietrzane.

c) Podczas przeładowywania nie można korzystać z nieosłoniętych płomieni, ani z rozżarzonych ciał.

1. Części budynku (ściany, sufity itd.) oraz wszelkie urządzenia wraz z przewodami, jak również chodniki izolacyjne dla obsługi należy możliwie zabezpieczyć od szkodliwego działania kwasu.

2. Osoby, pełniące nadzór nad akumulatorami, powinny mieć zwróconą uwagę na potrzebę utrzymania czystości i na niebezpieczeństwo, które mogą spowodować kwasy i sole ołowiu. Przy akumulatorach należy urządzić umywalnię.

3. W akumulatorniach należy unikać jedzenia, picia i palenia.

§ 11.

Przepisy dodatkowe dotyczące robót w pomieszczeniach narażonych na wybuch, przesyconych wilgocią i t. p.

a) W pomieszczeniach narażonych na wybuch, przesyconych wilgocią i t. p. roboty pod napięciem (patrz § 8) są wzbronione.

§ 12.

Przepisy dodatkowe, dotyczące robót przy kablach.

a) Roboty przy kablach wysokiego napięcia, gdy części pod napięciem mogłyby być odsłonięte lub dotknięte, powinny być wogóle prowadzone tylko po wyłączeniu napięcia. Gdy wyłączenie z pod napięcia nie jest ustalone w sposób pewny, lub gdy nie jest zabezpieczone, wówczas należy stosować takie środki ochronne przy których roboty mogłyby być dokonywane bez wszelkiego niebezpieczeństwa.

1. Przy robotach z kablami i przyborami do nich, w szczególności zaś przy rozcinaniu kabli i otwieraniu muf, należy najpierw upewnić się co do położenia poszczególnych kabli, a dopiero potem przystępować do odpowiednich przygotowań ochronnych.

Kable wysokiego napięcia należy przed rozpoczęciem robót pozbawić ładunku elektrycznego.

§ 13.

Przepisy dodatkowe, dotyczące robót na linjach napowietrznych.

a) Roboty na linjach napowietrznych, a także obsługę bezpieczników i odłączników należy prowadzić w miarę możności tylko po wyłączeniu linji z pod napięcia i przy uwzględnieniu przepisów podanych w §§ 6 i 7; w razie zaś konieczności pracy pod napięciem należy uwzględnić przepisy w §§ 8 i 9; przepis ten tyczy się przedewszystkiem linji wysokiego napięcia.

b) Roboty na samych przewodach, znajdujących się pod wysokiem napięciem, są wzbronione. Przewody z wyłączonem wysokiem napięciem należy w miejscu pracy zewrzeć i gdy to możliwe uziemić.

c) Roboty na przewodach niskiego napięcia i na przewodach prądu słabego, położonych w niebezpiecznem sąsiedztwie przewodów wysokiego napięcia, są dozwolone jedynie wtedy, gdy przewody wysokiego napięcia zostaną uziemione i zwarte, lub gdy będą zastosowane inne wystarczające środki ochronne.

1. Bezpieczniki i odłączniki na linjach napowietrznych, niewyłączonych z pod napięcia, można obsługiwać w razie potrzeby zapomocą izolowanych narzędzi i izolowanych bosaków do wyłączania.

2. Roboty na słupach, dachach itp. można powierzyć tylko osobom, które nie podlegają zawrotom głowy. Do robót tych należy zaopatrywać pracowników w dobrze umocowane słupołazy i pasy bezpieczeństwa.

§ 14.

Przepisy dodatkowe, dotyczące robót w probierniach i pracowniach (laboratorjach).

a) Stałe probiernie, jak również lotne stacje probiercze należy ogrodzić; wstęp do nich dla osób niepowołanych powinien być wzbroniony.

b) Do robót przy wysokiem napięciu w probierniach i pracowniach (laboratorjach) mogą być powoływane osoby, posiadające świadomość grożącego im niebezpieczeństwa i zdające sobie sprawę z ciążącej na nich odpowiedzialności.

c) Przepisy w § 8-d nie rozciągają się na roboty w probierniach i pracowniach (laboratorjach).

§ 15.

Wejście w życie przepisów ruchu.

Powyższe przepisy ważne są od dnia 1 lipca 1915 r. Zw. El. Niem. zastrzega sobie prawo ich zmiany, odpowiednio do postępów i wymagań techniki.

Warunki normalne na przyłączenie silników do elektrowni publicznych[1]).

I.

Termin i zakres ważności.

§ 1.

Termin ważności.

Warunki niniejsze są ważne od dnia 1 stycznia 1923 roku.

§ 2.

Zakres ważności.

Silniki i rozruszniki, odpowiadające niniejszym warunkom, mogą być przyłączane do elektrowni publicznych gdy nie stoją temu na przeszkodzie trudności miejscowe (patrz również § 6).

Warunki niniejsze są ważne dla silników prądu stałego i trójfazowego o mocy nominalnej do 100 kW i na napięcia nominalne do 500 V włącznie, o 50 okresach na sekundę.

§ 3.

Silniki inne, niż podano w § 2, a również takie, które pod względem napędu nie odpowiadają niniejszym warunkom, przyłącza się na podstawie umów specjalnych. Do takich silników należą między innemi:

a) silniki dźwigów i wyciągów,

b) silniki prądu trójfazowego o liczbie obrotów poniżej 500 na minutę,

c) silniki synchroniczne,

d) silniki do napędu takich urządzeń, w których warunki rozruchu są cięższe, niż podano w § 5 (pod tytułem: „rozruch z obciążeniem całkowitem"), lub też takie, które ze względów specjalnych mają ustrój nienormalny (np. zwiększoną szczelinę, okapturzenie itd.).

II.

Określenie pojęć.

§ 4.

Wielkości nominalne.

Mocą nominalną nazywamy podaną na tabliczce silnika moc mechaniczną, wyrażoną w kilowatach, którą silnik może wykazać w podanych warunkach ruchu, przy podanem napięciu nominalnem i nominalnej częstotliwości.

Nominalnym momentem obrotowym nazywamy moment, wydawany przez silnik przy zwartym rozruszniku i przy pomocy nominalnej.

Nominalnym poborem mocy nazywamy moc elektryczną w kilowatach, pobieraną przez silnik, podczas wydawania mocy nominalnej.

Prądem nominalnym nazywamy prąd, podany na tabliczce silnika, a pobierany z sieci przy nominalnej mocy, nominalnem napięciu i nominalnej częstotliwości.

§ 5.

Wielkości tyczące się rozruchu.

Górnym prądem rozruchu nazywamy największy prąd, pobierany z sieci przez silnik przy puszczaniu w ruch.

Dolnym prądem rozruchu nazywamy prąd, przy którym powinien się odbywać dalszy przebieg wyłączania rozrusznika.

Przebieg rozruchu wtedy uważamy za normalny, gdy przejście od jednej pozycji rozruchowej do następnej odbywa się po opadnięciu prądu do wielkości, równej dolnemu prądowi rozruchu.

Średni prąd rozruchu równa się wielkości:

V górny prąd rozruchu x dolny prąd rozruchu.

Rozruch z obciążeniem całkowitem; gdy silnik przez cały czas puszczania w ruch wydaje moment obrotowy, równy co najmniej momentowi nominalnemu, wówczas taki rozruch nazywamy rozruchem z obciążeniem całkowitem, przyczem stosunek średniego prądu rozruchu do prądu nominalnego nie powinien przekraczać wielkości 1, 3.

III.

Postanowienia.

§ 6.

Postanowienia ogólne.

Odbiorca prądu lub jego zastępca powinien o każdym przyłączanym silniku podać zakładowi elektrycznemu

[1]) Przyjęte na zebraniu dorocznem w r. 1922; opublikowane w Etz 1922 r. str. 700.

	Ustanowiono	ważne od	opublikowano w Etz
wydanie I.	15.6.06	1.7.06	06 str. 663
zmiana I-sza	3.6.09	1.7.09	09 „ 506
zmiana 2-ga	6.6.12	1.7.12	12 „ 94

informację, czy silnik odpowiada niniejszym przepisom, czy też należy do kategorji silników specjalnych, o których mówi § 3. W tym ostatnim przypadku należy podawać:

a) moc nominalną i rodzaj ruchu,
b) rodzaj silnika,
c) rodzaj napędu lub rodzaj napędzanej maszyny wytwórczej.

Gdyby w sprawie przyłączania silnika powstały jakie trudności, odbiorca prądu lub jego zastępca powinien zawiadomić o tem dostawcę silnika.

§ 7.

Przepisy związkowe.

Silniki mają odpowiadać prawidłom oceny i badania maszyn (R. E. M. 1923 r.).

Poczynając od dnia 1 lipca 1924 r. rozruszniki powinny odpowiadać prawidłom i normom na rozruszniki i nastawniki (R. E. A. 1924 r.).

Wreszcie przyrządy łącznikowe mają odpowiadać przepisom na przyrządy rozdzielcze niskiego i wysokiego napięcia.

§ 8.

Prąd rozruchu silników prądu stałego.

Stosunek górnego prądu rozruchu przy obciążeniu całkowitem do prądu nominalnego nie powinien przekraczać wartości następujących:

Moc nominalna . . . . . kW	od 1,5 do 5	od 5 do 100
górny prąd rozruchu / prąd nominalny	1,75	1,6

§ 9.

Prąd rozruchu silników trójfazowych.

a) W silnikach pierścieniowych stosunek górnego prądu rozruchu przy obciążeniu całkowitem do prądu nominalnego nie powinien przekraczać wartości następujących:

Moc nominalna . . . kW	od 1,5 do 5	od 5 do 100
górny prąd rozruchu / prąd nominalny . . .	1,75	1,6

b) w silnikach zwartych stosunek górnego prądu rozruchu przy obciążeniu całkowitem do prądu nominalnego nie powinien przekraczać wartości następujących:

Moc nominalna . . . . kW	od 1,5 do 15
górny prąd rozruchu / prąd nominalny	
przy 3000 i 1500 obr/min	2.4
„ 1000 i 750 „	2,1
„ 600 i 500 „	1,7

§ 10.

Pomiar prądów rozruchu.

Prądy rozruchu mierzy się zapomocą amperomierzy z dodatkową wskazówką, która daje się posuwać naprzód.

§ 11.

Ograniczenie mocy silników zwartych.

Silniki zwarte mogą być przyłączane do sieci rozsyłowych niskiego napięcia, gdy moc ich nie przekracza naogół 4 kW i gdy moment obrotowy, który mają pokonać przy rozruchu, nie przekracza momentu nominalnego. Silniki zwarte większej mocy są dopuszczalne tylko wówczas gdy moment obrotowy, który mają pokonać przy rozruchu nie przekracza jednej szóstej momentu nominalnego i gdy prąd rozruchu nie jest większy od prądu, odpowiadającego mocy 10 kVA.

W urządzeniach zasilanych z osobnego transformatora o mocy do 100 kVa, są dopuszczalne silniki zwarte o mocy do 15 kW.

Gdy moc osobnego transformatora przekracza 100 kVa, można za zgodą elektrowni przyłączać silniki zwarte jeszcze większej mocy.

§ 12.

Urządzenia rozruchowe.

Silniki prądu stałego oraz silniki zwarte prądu trójfazowego o mocy nominalnej do 1, 1 kW mogą być puszczane w ruch bez rozrusznika zapomocą zwykłego wyłącznika bez wszelkiego stopniowania.

Silniki zwarte o mocy nominalnej od 2 kW wzwyż wymagają przyrządów rozruchowych, któreby same przez się nie dopuszczały do zmniejszenia się liczby obrotów przy przejściu z rozruchu do stanu roboczego. Może to być osiągnięte naprzykład przez przełączenia stopniowe, lub też przez przełączenia bez przerywania prądu.

§ 13.

Silniki z rozruchem samoczynnym.

W silnikach prądu stałego do 3 kW i silnikach prądu trójfazowego do 4 kW, które są uruchamiane zapomocą urządzeń samoczynnych, prąd rozruchu nie powinien być większy od prądu, odpowiadającego mocy 10 kVA.

§ 14.

Spółczynnik mocy.

Tablica następująca podaje spółczynniki mocy normalnych silników trójfazowych przy nominalnej mocy, nominalnem napięciu i nominalnej częstotliwości.

Spółczynnik mocy oblicza się zapomocą jednoczesnego pomiaru mocy, prądu i napięcia przy mocy nominalnej i napięciu nominalnem.

Moc normalna		WIRNIK ZWARTY						WIRNIK PIERŚCIENIOWY						Moc normalna	
		Spółczynnik mocy przy liczbie obrotów na minutę						Spółczynnik mocy przy liczbie obrotów na minutę							
kW	koni mech.	3000	1500	1000	750	600	500	3000	1500	1000	750	600	500	kW.	koni mech.
0,125	0,17	0,78	0,70	0,66										0,125	0,17
0,2	0,27	0,80	0,73	0,69	0,6									0,2	0,27
0,33	0,45	0,82	0,76	0,71	0,64									0,33	0,45
0,5	0,7	0,84	0,79	0,73	0,67									0,5	0,7
0,8	1,1	0,86	0,80	0,75	0,70									0,8	1,1
1,1	1,5	0,87	0,82	0,77	0,72					0,71	0,66			1,1	1,5
1,5	2	0,88	0,83	0,78	0,74				0,8	0,74	0,69			1,5	2
2,2	3	0,89	0,85	0,80	0,76			0,86	0,82	0,76	0,72			2,2	3
3	4	0,89	0,86	0,81	0,78			0,86	0,83	0,78	0,75			3	4
4	5,5	0,89	0,87	0,82	0,80			0,86	0,4	0,80	0,77			4	5,5
5,5	7,5	0,89	0,87	0,84	0,82			0,87	0,84	0,82	0,79			5,5	7,5
7,5	10	0,89	0,87	0,85	0,83	0,81		0,87	0,85	0,83	0,81	0,79		7,5	10
11	15	0,89	0,87	0,85	0,84	0,82	0,79	0,88	0,86	0,84	0,82	0,80	0,77	11	15
15	20	0,89	0,87	0,85	0,84	0,82	0,79	0,89	0,87	0,85	0,84	0,81	0,78	15	20
22	30	0,90	0,88	0,86	0,85	0,82	0,79	0,90	0,88	0,86	0,85	0,82	0,79	22	30
30	40	0,90	0,89	0,87	0,86	0,83	0,80	0,90	0,89	0,87	0,86	0,83	0,81	30	40
40	55	0,90	0,90	0,88	0,87	0,84	0,81	0,90	0,90	0,88	0,87	0,84	0,82	40	55
50	68	0,91	0,90	0,88	0,87	0,85	0,82	0,91	0,90	0,88	0,87	0,85	0,83	50	68
64	87	0,91	0,90	0,89	0,88	0,86	0,83	0,91	0,90	0,89	0,88	0,86	0,84	64	87
80	110	0,91	0,90	0,89	0,88	0,86	0,85	0.91	0,90	0,89	0,88	0,86	0,85	80	110
100	136	0,91	0.90	0,89	0,88	0,86	0,85	0,91	0,90	0,89	0,88	0,86	0,85	100	136

Dopuszczalne odstępstwa spółczynnika mocy należy przyjmować wg R. E. M. 1923 r.

Środki zaradcze w razie pożaru[1]).

ważne od 1 lipca 1910 r.[2]).

W razie wybuchu pożaru należy do urządzeń elektrycznych w pomieszczeniach, objętych lub zagrożonych pożarem, zastosować środki następujące:

A. Urządzenia ruchu.

1. W urządzeniach ruchu, objętych pożarem lub bezpośrednio zagrożonych, przerywa się pracę tylko w ostateczności i jeśli to możliwe, tylko przez personal ruchu. Należy unikać wtrącania się osób, nieobznajmionych z ruchem.

2. Maszyny i przyrządy należy, o ile możności, chronić od zalania wodą. Środki do gaszenia maszyn i przyrządów są następujące: suchy piasek, bezwodnik węglowy (kwas węglowy) i inne tem podobne materjały nieprzewodzące i niepalne.

B. Instalacje.

1. Lampy w pomieszczeniach, objętych lub zagrożonych ogniem, należy zapalić nawet za dnia. W przeciwieństwie do innego oświetlenia, lampy elektryczne palą się nawet w pomieszczeniach napełnionych dymem i ułatwiają w ten sposób pracę ratunkową. A zatem nie wolno odłączać przewodów.

2. Silniki elektryczne zagrożone ogniem, należy w razie potrzeby wyłączyć przez osobę, obytą z tą czynnością. Należy unikać wtrącania się osób, nieobznajomionych z ruchem.

3. Pozatem gaszenie i praca ratunkowa straży ogniowej powinna odbywać się bez względu na instalację elektryczną. Należy jedynie unikać oblewania wodą przyrządów elektrycznych, tablic rozdzielczych i bezpieczników oraz przecinania bez koniecznej potrzeby jakichkolwiek przewodów.

4. Wszelkie urządzenia stanowiące części składowe przyłącza do elektrowni, jak skrzynki rozdzielcze, liczniki i transformatory nie powinny być ruszane przez straż ogniową, ani polewane wodą. Środki zalecone do gaszenia patrz A 2.

5. Załoga elektrowni po przedstawieniu swoich dowodów, powinna być dopuszczona na miejsce pożaru aby powyłączać prąd, jeśli zajdzie tego potrzeba, z transformatorów i innych oddziałów elektrowni.

Na miejscu pożaru należy wykonywać rozkazy kierownika straży ogniowej.

Straż ogniowa powinna jaknajszybciej zawiadomić zarząd elektrowni, jeśli na miejscu pożaru zachodzi niebezpieczeństwo uszkodzenia transformatorów lub przewodów łączeniowych.

C. Przewody napowietrzne.

1. Ze względu na niebezpieczeństwo życia ludzkiego nie należy dotykać przewodów napowietrznych prądu silnego, znajdujących się w sąsiedztwie pożaru.

Należy baczyć, aby strażacy nie dotykali przewodów drabinami, hełmami itp. przedmiotami, które mogą przewodzić prąd. Przy polewaniu trzeba uważać, aby strumień wody znajdował się jak najdalej od linji napowietrznej, conajmniej w odległości 3 m.

2. Gdy zajdzie potrzeba pozbawienia napięcia przewodów napowietrznych, należy to powierzyć możli-

[1]) Odbitki można nabywać w księgarni nakładowej „Juljusz Springer“ w Berlinie.

[2]) Przyjęte na zebraniach dorocznych w roku 1905 i 1910; ogłoszone w ETZ 1905 str. 720 i w ETZ 1910 r. str. 414.

wie osobie z załogi elektrowni i wykonać przez otwarcie odpowiedniego wyłącznika. Jedynie tylko, gdy grozi niebezpieczeństwo życiu ludzkiemu, można przewody pozbawić napięcia, zwierając je ze sobą i uziemiając. Tylko osoby gruntownie wyszkolone mogą zastosować ten środek radykalny.

Zabrania się przecinania przewodów, ze względu na połączone z tem niebezpieczeństwo.

3. O każdym pożarze w pobliżu linji napowietrznej zaleca się zawiadamiać kierownictwo tej linji.

4. Zaleca się także wyszkolić pewną liczbę strażaków w odłączaniu przewodów, zwieraniu i uziemianiu.

Środki, które należy stosować po pożarze.

Po skończeniu prac, związanych z gaszeniem, należy całkowicie odłączyć części instalacji, uszkodzone przez pożar. Korzystać z nich na dobre można dopiero wtedy, gdy będą znowu odpowiadały przepisom bezpieczeństwa.

Wskazówki niesienia doraźnej pomocy w razie porażenia elektrycznego:

ułożone przy współudziale Państwowej Rady Zdrowia ważne od 1 lipca 1907 r. [1]).

I. Przedewszystkiem trzeba usunąć porażonego z pod działania prądu elektrycznego, jeżeli jeszcze styka się z przewodem. Należy przytem przedsięwziąć następujące zabiegi:

1) Pozbawić przewód napięcia jak można najprędzej, otwierając najbliższy wyłącznik, wykręcając korek bezpiecznikowy, czy wreszcie przerywając przewód przez zarzucenie na niego suchego przedmiotu niemetalowego np. kawałka drzewa, laski lub linki.

2) W celu usunięcia lub osłabienia działania prądu (odizolowania) należy samemu stanąć na podstawie niemetalowej np. na suchej desce, suchem suknie, na ubraniu lub nałożyć kalosze.

3) Ratownik powinien izolować swe ręce zapomocą gumowych rękawiczek, suchej materji, części ubrania, lub innego podobnego owinięcia. Przez cały czas ratowania należy starannie unikać wszelkiego zetknięcia się z metalowemi częściami otoczenia.

4) Należy starać się podnieść porażonego z ziemi i odsunąć od przewodu. Trzeba przytem chwytać za ubranie, unikając o ile możności dotykania gołego ciała. Jeżeli porażony ściska przewód ręką, ratownik powinien rękami izolowanemi np. w rękawiczkach gumowych, prostować porażonemu palec za palcem. Niekiedy wystarczy już podniesienie porażonego z ziemi, aby przerwać obwód prądu.

Tylko w urządzeniach o napięciu, niewiele przekraczającem 500 V, może człowiek niefachowy skutecznie i bez narażenia własnego życia nieść pomoc porażonemu według wskazówek niniejszych. Do takich urządzeń w zasadzie należą urządzenia tramwajowe.

W razie wypadku na przewodach wyższego napięcia należy bezzwłocznie zawiadomić najbliższe biuro kierownictwa ruchu i postarać się o sprowadzenia lekarza.

Przewody i przyrządy wyższego napięcia powinny być oznaczone czerwoną strzałką piorunową.

II. Jeżeli porażony jest nieprzytomny, należy niezwłocznie posłać po lekarza, a do chwili jego przyjścia postępować w myśl wskazówek następujących:

1) Postarać się o dobre przewietrzanie pomieszczenia, w którem znajduje się porażony.

2) Porozpinać wszystkie uciskające ciało części ubrania i bielizny (kołnierzyk, koszulę, pasek, spodnie itp.). Położyć porażonego na plecach i podłożyć ułożony koc, lub coś z ubrania pod ramiona i głowę w ten sposób, by głowa nieco opadała.

3) Jeżeli oddech jest równomierny, należy porażonego dobrze pilnować i nie zostawiać samego. Zanim przytomność nie wróci nie wolno mu dawać do picia jakiegokolwiek płynu.

4) Jeżeli oddechu niema, lub jest bardzo słaby, należy zastosować sztuczne oddychanie. Przed rozpoczęciem zabiegu, trzeba przekonać się czy w ustach niema ciał postronnych np. tytoniu do żucia, lub sztucznych zębów. Jeżeli tak jest, należy przedewszystkiem powyższe przedmioty usunąć. Stosowanie sztucznego oddychania odbywa się w sposób następujący: klęka się za głową porażonego z twarzą doń zwróconą, ujmuje się obie ręce w łokciach i podnosi je bokiem nad jego głową aż do zetknięcia. W tem położeniu należy zatrzymać ręce 2 do 3 sekund. Następnie należy je cofnąć w tył, zgiąć i wcisnąć ciężarem własnego ciała pod boki porażonego. Po 2 czy 3 sekundach należy znowu wyciągnąć ręce nad głową porażonego, wyciąganie i wciskanie ramion powinno następować możliwie regularnie około 15 razy na minutę. Aby uniknąć przyspieszenia, trzeba ruchy wykonywać powoli i liczyć głośno podczas przerw: sto jeden! sto dwa! sto trzy! sto cztery!

5) Jeżeli jest dwóch ludzi do ratowania, to drugi powinien podczas powyższych zabiegów uchwycić (przez chustkę do nosa) język porażonego, wyciągnąć go silnie na zewnątrz i trzymać w tem położeniu.

Gdyby usta nie dały się łatwo otworzyć, należałoby je podważyć przemocą kawałkiem drzewa, lub trzonkiem scyzoryka.

6) Przy kilku ratownikach można podzielić czynności w ten sposób, że ruchy, opisane w rozdziale II., p. 4 będą wykonywane przez dwóch. Obaj ratownicy chwytają po jednej ręce porażonego i licząc w przerwie sto jeden! sto dwa! sto trzy! sto cztery! wykonują razem odpowiednie czynności.

7) Oddychanie sztuczne należy stosować dopóty, dopóki nie powróci równomierny oddech naturalny. Ale i wtedy nawet należy porażonego pilnować i obserwować przez czas dłuższy.

Gdyby oddech naturalny ustawał, należałoby znów powrócić do sztucznego oddychania aż do przyjścia lekarza. Nie wolno przerywać nieudanych prób sztucznego oddychania przed upływem conajmniej dwóch godzin.

8. Gdyby porażony miał jakie uszkodzenie cielesne np. złamaną kość, należałoby wówczas obchodzić się z nim z odpowiednią ostrożnością.

9) Od czasu do czasu golenie i stopy można nacierać ciepłą chustką szorską lub szczotką.

10) Nawet gdy porażony odzyska przytomność,

---

[1]) Przyjęte na zebraniu dorocznem w r. 1907 i ogłoszone w ETZ 1906 str. 1078; wskazówki powyższe w poprzedniej redakcji były przyjęte 9. VI. 1899, obowiązywały od 1. VII. 1899 i zostały ogł. w ETZ 1899 str. 728.

należy pozostawić go pod opiekę w pozycji leżącej, lub nawpół leżącej, nie pozwalając mu na silniejsze ruchy.

III. W razie, gdy osoba ratowana jest oparzona, a niema na miejscu lekarza, należy postępować według poniższych wskazówek:

1) Zanim ratownik dotknie się ran, powstałych z oparzenia, powinien przedtem jaknajstaranniej umyć sobie szczotką i mydłem obie ręce aż do łokci w ciepłej wodzie; zaleca się również wytrzeć ręce czystym ręcznikiem, umoczonym w spirytusie (nie suszyć rąk po umyciu i wytarciu).

2) Rany zaczerwienione i nabrzmiałe należy założyć watą sterylizowaną z maścią borową, albo zalepić plastrem bizmutowym od oparzenia, a następnie lekko owinąć miękkim bandażem.

Pęcherzy nie należy rozrywać, lecz tylko przekłuć igłą, dobrze wyżarzoną nad płomieniem spirytusowym, wreszcie zalepić plastrem bizmutowym, założyć watą sterylizowaną i lekko owinąć bandażem.

Zwęglenia i strupy należy pokryć kilkoma warstwami gazy, nałożyć na to watę i zabandażować.

Zasady zabezpieczenia budynków od piorunów wraz z objaśnieniami, prawidłami wykonawczemi i dodatkami.

ZASADY

ważne od 1 lipca 1901 r. [1])

1. Piorunochron chroni budynki i ich zawartość od uszkodzenia i pożaru na wypadek uderzenia pioruna. Należy dążyć do jaknajszerszego zastosowania piorunochronów przez uproszczenie konstrukcji i zmniejszenie kosztu.

2. Piorunochron składa się z:

a) Przyrządu odbiorczego,
b) przewodu budynkowego i
c) przewodu podziemnego.

a) Przyrządami odbiorczemi mogą być wystające masy metalowe, powierzchnie metalowe lub przewodniki. Części budowlane, najwięcej narażone na uderzenia piorunu (wierzchołki wieży, krawędzie szczytowe dachów, zakończenia kominów fabrycznych itd.), należy wykonać w postaci przyrządu odbiorczego, albo założyć na nich specjalne przyrządy odbiorcze.

b) Przewody budynkowe dają połączenie elektryczne przyrządu odbiorczego z przewodem podziemnym. Przewody te powinny otaczać budynek, głównie dach, możliwie ze wszystkich stron, a następnie powinny biec do ziemi drogą jaknajkrótszą, możliwie bez załomów i krzywizn.

c) Przewód podziemny jest to przewodnik metalowy, połączony z dolną częścią przewodów budynkowych i zapuszczony w głąb ziemi. Przewody podziemne powinny być rozległe i zapuszczone możliwie do ziemi wilgotnej.

3. Metalowe części budynku i większe masy metalowe wewnątrz i z e w n ą t r z   b u d y n k u, a szczególnie te masy, które stykają się z ziemią całą swą powierzchnią, jak np. przewody rurowe, należy możliwie łączyć elektrycznie ze sobą i z piorunochronem [1]). Jeżeli masy metalowe odpowiadają zasadom wyłuszczonym w punktach 2, 5 i 6, to zakładanie specjalnych przyrządów odbiorczych, przewodów budynkowych i przewodów doziemnych jest zbyteczne. Jest rzeczą godną polecenia, aby już przy projektowaniu i budowie nowego budynku liczono się z możnością przystosowania metalowych części budynkowych, przewodów rurowych itd. do piorunochronów. Można przez to piorunochron ulepszyć, a jednocześnie zmniejszyć koszta.

4. Piorunochron działa tem skuteczniej, im lepiej zabezpieczone są przyrządami odbiorczemi miejsca, narażone na uderzenia, im większa jest liczba przewodów budynkowych i im grubsze są przewody podziemne i szerzej rozpostarte. Metalowe części budynkowe o wielkich rozmiarach, a szczególnie takie, które prowadzą od szczytu do ziemi, choćby były budowane bez uwzględnienia potrzeb zabezpieczenia od piorunów, mogą się znacznie przyczynić do zmniejszania szkód w razie uderzenia. Przypuszczenie, że pewne niedokładności piorunochronu mogą spowodować wypadek, jest naogół mało prawdopodobne.

5. Przewody rozgałęzione miedziane nie powinny mieć przekroju mniejszego od 25 mm^2, a nierozgałęzione, mniejszego od 50 mm^2. Przekroje przewodów żelaznych powinny być conajmniej dwukrotne, cynkowych — trzykrotne, a ołowianych conajmniej sześciokrotne w porównaniu z przewodami miedzianemi. Przewodom należy nadawać taki kształt i tak je umocowywać, żeby wytrzymały burze. Linki żelazne, skręcone z drucików cieńszych niż 3·3 mm, są niedopuszczalne.

6. Złącza i przyłącza przewodników należy wykonywać w ten sposób, aby były długotrwałe, wytrzymałe i ścisłe. Powierzchnia styku powinna być dość wielka. Złącza niespawane, ani nielutowane powinny mieć powierzchnię styku conajmniej 10 cm^2.

7. Dla utrzymania piorunochronu w dobrym stanie, należy systematycznie i regularnie badać go przez rzeczoznawców. Należy też pamiętać, że w razie zmian budowlanych mogą być potrzebne przeróbki, lub uzupełnienia w piorunochronie.

OBJAŚNIENIA I PROPONOWANE PRAWIDŁA WYKONAWCZE.

Ważne od 1 lipca 1913 r.

A. Uwagi ogólne o niebezpieczeństwie piorunów i o ochronie.

B. Wskazówki wykonawcze.

C. Badania i próby.

[1]) Ułożone przez Towarzystwo Elektrotechniczne i przyjęte na zebraniu dorocznem Zw. El. Niem. w r. 1901; ogłoszone w ETZ 1901 str. 390 i 1920 str. 641; odbitki można otrzymać przez księgarnię nakładową „Julius Springer w Berlinie“; bliższe informacje o działaniu piorunochronów można znaleść w broszurze „Die Blitzgefahr“ Nr. 1 i 2. (Julius Springer); wskazówki praktyczne w sprawie ustawiania piorunochronów budynkowych podane są w książce Findeisena; Ratschläge über den Blizschutz der Gebäude (Julius Springer w Berlinie).

[1]) Piorunochrony niepołączone z masami metalowemi, przewodami rurowemi itd. są zawsze niekompletne, wyładowanie bowiem atmosferyczne może zawsze przeskoczyć na te masy; mówiąc o potrzebie łączenia elektrycznego, dodajemy wyraz „możliwie“, gdyż inne przepisy mogą w niektórych przypadkach nie pozwalać na takie połączenie.

A. **Uwagi ogólne o niebezpieczeństwie piorunów i o ochronie.**

Statystyka wykazuje, że pioruny wyrządzają rokrocznie poważne straty w gospodarce społecznej. Straty te są daleko poważniejsze na wsi niż w mieście.

Aby zredukować straty i zmniejszyć niebezpieczeństwo dla ludzi i zwierząt domowych, należy rozpowszechniać stosowanie piorunochronów w daleko szerszym zakresie, niż obecnie. Szczególnie tyczy się to okolic wiejskich. Przedewszystkiem należy zaopatrzyć w piorunochrony budynki następujące:

a) budynki, w których odbywają się zgromadzenia liczne, jako to: kościoły, koszary, sale ćwiczeń, przytułki, szpitale, więzienia, teatry, sale estradowe, lokale zebrań towarzyskich, hotele, fabryki i większe zakłady handlowe;

b) budynki, w których wytwarza się, przerabia lub przechowuje większe ilości materjałów łatwopalnych, trudnych do gaszenia lub wybuchowych, jako to: materjał do ogni sztucznych (fajerwerki), zapałki, dynamit, proch, nafta, spirytus i benzyna;

c) budynki, których zniszczenie dotknęłoby większą część mieszkańców, jako to: elektrownie, gazownie i wodociągi;

d) budynki z zawartością, przedstawiającą wielką wartość naukową, historyczną i artystyczną i którą w razie zniszczenia trudno byłoby zastąpić, jako to muzea, bibljoteki i archiwa sądowe;

e) budynki, specjalnie narażone na uderzenia piorunu wskutek swej wysokości, odosobnienia lub położenia jak to: wieże odosobnione, kominy fabryczne, wiatraki, sterty i odosobnione domy na wzgórzach;

f) budynki o strzechach słomianych i wogóle o strzechach miękkich i niezabezpieczonych od ognia, (a więc np. nienasyconych odpowiednio);

g) budynki, które już raz uderzone były piorunem lub w pobliżu których pioruny uderzały wielokrotnie.

Zgodnie z ideą Franklina, można całkowicie zabezpieczyć budynki od piorunów, prowadząc przewodniki metalowe od punktów najwyższych w budynku do wielkich mas przewodzących w kuli ziemskiej. Późniejsze bliższe dociekania w sprawie istoty zjawisk pioruna i przebiegu elektrycznego w przewodach, a także obfita statystyka udarów piorunowych nie tylko nie zachwiały idei piorunochronu franklinowskiego, lecz przeciwnie wzmocniły przekonanie o słuszności tej idei. Badania późniejsze wykryły tylko przyczynę pewnych odosobnionych zresztą, niedokładności w działaniu piorunochronów. Mamy na myśli zjawiska poboczne, wywołane wyładowaniami postronnemi, indukcją i drganiami elektrycznemi. Niedokładności w działaniu, wywołane temi zjawiskami, usunięto przez łączenie z sąsiedniemi masami metalowemi, przez zwiększenie liczby prętów odbiorczych, przewodów i przyłączy doziemnych według badań Faraday'a i Melsensa.

Dążenia współczesne, których wyrazicielem był Findeisen, zmierzają do rozpowszechnienia piorunochronów przez zmiejszenie kosztów zakładowych. Chodzi tu głównie o zmiejszenie kosztów wysokich prętów odbiorczych, o wyzyskanie metalowych części budowlanych i wreszcie o zużytkowanie do uziemienia górnych warstw gruntu, zamiast doszukiwania się wody zaskórnej. Zabiegi powyższe wielokrotnie wypróbowane i niezmiernie celowe, nie przeczą w niczem zasadom podstawowym budowy piorunochronów franklinowskich.

Urządzenia piorunochronu należy budować zawsze według rysunku. Po ukończeniu montażu rysunek należy skorygować i starannie przechowywać. Wszelkie zmiany budowlane należy zaraz wprowadzać do rysunku. Na rysunku powinien być napis, wymieniający firmę lub nazwisko wykonawcy, powinny być wyłuszczone materjały, użyte do instalacji, wreszcie — podane uwagi, co do szczegółów samego montażu.

Zazwyczaj piorunochron wypada taniej i lepiej, gdy już sam architekt uwzględniał ochronę od piorunów przy projektowaniu i budowie domu. Wyzyskanie rynien poziomych i pionowych znacznie upraszcza instalację piorunochronu i zmniejsza jego koszta. Jeżeli na budynku znajdują się jeszcze inne części metalowe, jako to szczyty blaszane, narożniki i t. p. to można osiągnąć zabezpieczenie od piorunów przez dokładne połączenie elektryczne tych części i przez bardzo nieznaczne uzupełnienie.

Nie należy liczyć na to, aby piorunochron zapomocą swych ostrzy zapobiegał udarom piorunowym. Zadanie piorunochronu polega raczej na chwytaniu nadciągających udarów i na odprowadzaniu ich do ziemi w sposób nieszkodliwy. Aby wypełnić to zadanie, należy uwzględniać przy projektowaniu najrozmaitsze warunki miejscowe, a więc: rodzaj budynku, położenie, kształt, wymiary i zawartość budynku (czy składa się z ciał metalowych, czy z materjałów, zagrożonych ogniem), wreszcie rodzaj gruntu i stan okolicy. Nie można zatem budować piorunochronów według pewnego szablonu. Przeciwnie, doświadczony fachowiec musi dostosować urządzenie do warunków miejscowych, ażeby osiągnąć środkami najprostszemi i kosztem najmniejszym wystarczającą trwałość i dostateczne zabezpieczenie.

Piorunochron należy dostosować do rozmiaru przewidywanych szkód na wypadek uderzenia, powinien być tem pełniejszy (a więc np. powinien się składać z większej liczby przewodów doziemnych i podziemnych), im większe są przewidywane szkody. W instalacjach wiejskich i do zwyczajnych budynków miejskich na uziemienie nadaje się najlepiej żelazo ocynkowane. Żelazo bowiem ma wielką wytrzymałość mechaniczną, dużą powierzchnię styku i nie jest narażone na kradzieże. Stosuje się je w postaci drutu, wstęgi lub linki.

Gdzie nie zależy na taniości, można używać miedzi, bardziej trwałej i odpornej na wpływy zewnętrzne, również w postaci drutu, wstęgi lub linki.

Należy zwracać uwagę na to, aby zakładane urządzenia odbiorcze i przewody nie wpływały ujemnie na zewnętrzny wygląd budynku. Można to łatwo osiągnąć, umieszczając pręty i przewody w linjach budynku.

Zasady powyższe dają tylko wskazówki ogólne w sprawie zakładania piorunochronów.

Prawidła wykonawcze, podane niżej, należy uważać częściowo, jako objaśnienia tych zasad, a częściowo, jako propozycje wykonawcze zgodne z temi zasadami.

B. **Wskazówki wykonawcze.**

1. Przyrządy odbiorcze.

Pierwsza zasada budowy przyrządów odbiorczych jest następująca: „przyrządami odbiorczemi mogą być

wystające ciała metalowe, powierzchnie metalowe, lub przewodniki; części budowlane, najwięcej narażone na uderzenia piorunu (wierzchołki wieżyc, krawędzie szczytowe dachów, zakończenia kominów fabrycznych i t. d.) należy wykonać w postaci przyrządu odbiorczego, albo założyć na nich specjalne przyrządy odbiorcze".

Jeżeli więc wymienione wyżej części budowlane są metalowe, to pozostaje tylko połączyć dolne ich krańce z uziemieniem. W razie, gdyby przekrój metalu był za mały, albo gdyby wystające części budowlane nie były metalowe, należałoby poprowadzić po metalu odgałęzienie przewodowe w górę, powyżej krawędzi szczytowej. Przyrządami odbiorczemi mogą być chorągiewki (wskazujące kierunek wiatru), gałki szczytowe, szyldy firmowe i t. d., o ile tylko mają przekrój dostateczny. Należy przytem zastosować się do przepisu (punkt 3) wzajemnego łączenia części metalowych.

Przyrządy odbiorcze należy założyć przynajmniej na tych kominach, które sięgają do poziomu grzbietu dachowego, lub które wystają około 1 metra nad powierzchnią dachu. Przyrządy te mogą się składać ze zwyczajnego przewodnika, poprowadzonego po kominie i wystającego nieco ponad nim, albo też z metalowych części samego komina, które wypadnie tylko połączyć z przewodem doziemnym. Pozatem można użyć za przyrząd odbiorczy metalowych pokryw kominowych, ram metalowych, albo prętów krótkich. W ten sam sposób, co z kominami, postępuje się z wylotami kanałów wentylacyjnych.

Należy wyznaczyć taką liczbę przyrządów odbiorczych, aby odstępy między niemi nie przekraczały 15 do 20 m.

Jeżeli dach niema części wystających, albo ma ich niewiele, to jak stwierdzono doświadczalnie, najbardziej narażone są w kolejnym porządku miejsca następujące:

1) punkty krańcowe grzbietu szczytowego,
2) sam grzbiet szczytowy,
3) krawędzie dachu od grzbietu do okapu,
4) krawędzie okapowe, szczególnie w budynkach odosobnionych z płaskiemi dachami.

Wspomniane wyżej krawędzie i krańce krawędzi najlepiej można zabezpieczyć przewodami chwytnemi, założonemi wzdłuż tych krawędzi.

Punkty krańcowe grzbietu szczytowego i sam grzbiet należy zawsze zabezpieczać. Gdy dach jest stromy, można niezabezpieczać ani krawędzi od grzbietu do okapu, ani krawędzi okapowych. Jeżeli jednak pochyłość dachu nie przekracza 25^0, to należy sprawę zabezpieczania, czy niezabezpieczania tych krawędzi dobrze rozważyć.

W pewnych przypadkach, np. przy zabezpieczaniu strzech słomianych, lub budynków z zawartością łatwopalną i t. d., specjalnie zależy na tem, aby uderzenia piorunów usunąć jaknajdalej. Nadają się wówczas najlepiej wysokie pręty odbiorcze. Lepiej założyć większą liczbę prętów niższych, niż mniejszą liczbę prętów wyższych. Pręty można budować z ocynkowanego żelaza okrągłego lub kwadratowego, albo też z rury galwanizowanej, szczelnie zamkniętej od góry końcówką metalową. Kształt tej końcówki niema wielkiego znaczenia, w każdym razie nie wymaga się ostrzy z metalu szlachetnego. Przewody przyłącza się do stopy pręta zapomocą tarczy, albo mufki. Mufka powinna być uprzednio spawana z prętem w jedną całość. Nie należy wprowadzać przewodu do wnętrza prętu.

2. Przewody budynkowe.

Przyrządy odbiorcze łączy się z masami przewodzącemi kuli ziemskiej za pośrednictwem przewodów. W zasadzie używa się przewodów z miedzi, żelaza i cynku. Z innych metali mogą być wykonane tylko przewody podrzędne, przyłączone do przewodów głównych: miedzianych, żelaznych lub cynkowych. W miarę możności należy nadawać materjałom przewodzącym powierzchnię jaknajwiększą.

Przewód jest nierozgałęziony, jeżeli przez niego przechodzi cały ładunek pioruna.

Przewód jest rozgałęziony, jeżeli ma przewodzić tylko część ładunku. W przypadku tym ładunek płynie od przyrządu odbiorczego do ziemi po kilku przewodach. Zazwyczaj przewody budynkowe są przewodami rozgałęzionemi.

Zgodnie z zasadami, wyłuszczonemi wyżej, najmniejszy przekrój w mm^2 przewodów budynkowych wynosi:

	miedź	żelazo	cynk	ołów
przewodów rozgałęzionych	25	50	75	150
,, nierozgałęzionych	50	100	150	300

Głównie wchodzą w grę materjały o wymiarach następujących:

	przew. nierozgałęzione	przew. rozgałęzione
	Miedź.	
drut	8 mm. średnicy	7 mm. średnicy [1])
wstęga	2 × 25 mm.	2 × 15 mm.
linka	7 drucików po 3, 5 mm.	7 drucików po 2, 3 mm.
	Żelazo.	
drut	11 mm. średnicy	8 mm. średnicy
wstęga	3 × 30 mm.	2 × 25 mm.
	3 × 35 mm.	2, 5 × 20 mm.
linka	12 drucików po 3, 3 mm.	7 drucików po 3, 3 mm

Cynk i ołów.

Cynku i ołowiu nie używa się do zakładania w postaci przewodników. Po większej części metale te odgrywają rolę materjału konstrukcyjnego. W każdym przypadku należy przekrój ich obliczyć i sprawdzić.

Przewodniki żelazne powinny być dobrze ocynkowane. Pozatem, zaleca się przewodniki żelazne pociągnąć już po założeniu warstwą masy zabezpieczającej od rdzy i od czasu do czasu warstwę tę kontrolować i odnawiać.

Przewody budynkowe dzielą się pod względem położenia na: 1) przewody dachowe i 2) przewody doziemne. Należy zakładać przewody w odcinkach długich i unikać w miarę możności złączy.

a) Przewody dachowe. Przewody te należy prowadzić w miejscach, najwięcej narażonych na uderzenia piorunu, a więc po grzbiecie, narożnikach, krawędziach i szczytach. Przewody w tym przypadku odgrywają rolę przewodów chwytnych.

Jeżeli długość grzbietu przekracza 20 m. to od przewodu, ułożonego wzdłuż grzbietu, należy odprowadzić po dachu tyle przewodów doziemnych, aby odstępy między niemi nie przekraczały 15 do 20 m. Przy

[1]) Lepiej nie używać drutu o średnicy 6 mm. (tj. 26 mm^2) ze względu na małą wytrzymałość mechaniczną.

mniejszej pochyłości dachu od 35^0 wzrasta niebezpieczeństwo uderzenia piorunu w samą powierzchnię dachu. Wówczas należy zmniejszyć odstępy między przewodami dachowemi,, albo dodać przewody poziome, równoległe do grzbietu, a zwłaszcza wzdłuż okapu, albo wreszcie należy ustawić specjalne przyrządy odbiorcze do ochrony powierzchni dachu.

Przewody można przymocowywać w sposób dowolny, należy jednak unikać tak zwanego „izolowania" przewodów zapomocą porcelany, szkła i t. p.

Na budynkach, krytych materjałem miękkim (słomą, sitowiem, trzciną lub gontami,) należy zakładać przewody na podpórkach drewnianych w odstępie od grzbietu co najmniej 40 cm., a od powierzchni dachu co najmniej 20 cm.

Na budynkach, krytych materjałem twardym, przewody przymocowuje się uchwytami w ten sposób, żeby przewód przylegał do powierzchni dachu, albo też żeby odstawał od tej powierzchni 3 do 5 cm. Przewody mogą iść nad grzbietem dachu, albo obok grzbietu.

Przewody dachowe, schodzące w dół, można poprowadzić zamiast po powierzchni dachu, po ławach drewnianych i przytwierdzić wprost do drzewa.

Uchwyty mogą być żelazne (z dobrego gatunku żelaza) ocynkowane, albo miedziane. Uchwyty należy rozstawić w odstępach nie większych od 1 do 2 m.

Gdy grzbiet dachu, narożniki, krawędzie, ławy i t. d. są pokryte blachą, wówczas wszelkie części metalowe należy połączyć elektrycznie ze sobą i z przyrządami odbiorczemi. Jeżeli powyższe części metalowe mają dostateczne przekroje i połączone są ze sobą należycie (wg. zasad, wymienionych wyżej), to specjalne przewody dachowe są już zbyteczne. Części metalowe o przekroju niedostatecznem włącza się do przewodów jako odgałęzienie bocznikowe, albo też wzmacnia się je przewodem dodatkowym i traktuje, jako przewód wspólny.

Na dachach, pokrytych blachą całkowicie (lub przeważnie), można nie dawać specjalnych przewodów dachowych, gdy części metalowe są połączone ze sobą i z przyrządami odbiorczemi. To samo tyczy się budynków z żelaznem wiązaniem dachowem, połączonem w jedną całość i zaopatrzonem w odpowiednie przyrządy odbiorcze. W każdym razie wszelkie większe części metalowe, założone na dachu lub na poziomie dachu, należy połączyć ze sobą, przynajmniej od dołu, choćby nawet części te nie odgrywały roli przewodów elektrycznych.

Do takich części metalowych należą: nasady dachowe, chorągiewki, gałki ozdobne, narożniki i t. p., osłony blaszane, rynny, siatki do śniegu, wielkie okna żelazne w dachu, żelazne wsporniki na przewody elektryczne, wiązania do dzwonnicy, urządzenia zegarowe, zbiorniki wodne, żelazne poręcze na schodach, drabiny żelazne, szyldy reklamowe i t. d. Ciała metalowe, przechodzące nawskroś przez dach na poddasze, jako to: pręty odbiorcze, tyki do chorągwi i t. d., należy łączyć elektrycznie od dołu, jeżeli zbliżają się do innych ciał metalowych lub gdy połączenie z przewodem uziemionym nie przedstawia wielkiej trudności. Im gorzej jest piorunochron uziemiony, tem większa zachodzi potrzeba uziemiania części metalowych, wchodzących do budynku.

Części metalowe należy łączyć między sobą i z przewodem doziemnym możliwie według wskazówek punktu 4-go. Jeżeli części metalowe są jedynym przewodnikiem łączeniowym, to warunki powyższe muszą być ściśle wypełnione.

b) Przewody doziemne łączą przewody dachowe z przewodami podziemnemi.

W zasadzie na każdym budynku należy dać przynajmniej dwa przewody doziemne. Pozatem liczba tych przewodów powinna odpowiadać wskazówkom następującym: Każdy przewód dachowy, poprowadzony w poprzek do grzbietu dachowego, powinien mieć swój przewód doziemny w tej samej linji. Gdy jednak dach jest metalowy i odgrywa rolę przewodnika, albo gdy przewody dachowe są przyłączone do przewodu wzdłuż okapu, wówczas należy wyznaczyć taką liczbę przewodów doziemnych, aby odstępy między niemi nie przekraczały 20 m.

Na wysokich wieżach i kominach fabrycznych zaleca się zakładać po dwa przewody doziemne, przyczem jeden z tych przewodów powinien być umieszczony możliwie po stronie więcej narażonej na wiatry i deszcze.

Po ścianach przewody prowadzi się w pewnym odstępie od muru na uchwytach o wysokości 2—5 cm. Przewody mogą również przylegać do ścian i wówczas do przytwierdzenia nadają się haki, lub skobelki, rozstawione w odstępach około 1 m. — Uchwyty, haki i skobelki zaleca się pociągnąć farbą, którąby chroniła je od wpływów chemicznych (sole, wydzielane z muru).

Jeżeli na budynku, lub wewnątrz budynku znajdują się części metalowe, przechodzące od dachu aż do ziemi i jeżeli te części są dość trwałe (i odpowiadają warunkom przewodów budynkowych), to można je użyć za przewody doziemne.

Rury ściekowe, dobrze dopasowane na złączach i połączone w sposób trwały, wobec znacznej powierzchni, nadają się doskonale na przewody doziemne. Połączenie elektryczne na złączach można osiągnąć zapomocą przylutowanych pasków o dostatecznym przekroju lub zapomocą przewodników. Jeżeli zachodzi pewna wątpliwość, co do dobroci i trwałości połączenia elektrycznego rynien, żłóbków, czy rur ściekowych, to nie należy ich używać za przewody doziemne. Należy je jednak przyłączyć do uziemienia. Można również skorzystać z pionowych belek żelaznych, jeżeli tylko da się połączyć je na krańcach z przewodami dachowemi i podziemnemi.

Jeżeli ściany zbudowane są całkowicie z metalu, albo jeżeli w ścianach znajdują się powiązane części metalowe, które sięgają aż do gruntu i dają (lub otrzymały) należyte uziemienie, to można się obejść bez specjalnych przewodów doziemnych. Większe zestroje metalowe, choćby nie miały dokładnego połączenia metalowego, należy przyłączyć do przewodów doziemnych, przynajmniej na obu krańcach.

Tem mniejsza zachodzi konieczność uziemienia przedmiotów metalowych, im przedmioty te są bardziej odosobnione, im głębiej położone są wewnątrz budynku, im lepiej są izolowane względem ziemi i wreszcie im bardziej położenie ich zbliża się do poziomego. Przewody doziemne należy prowadzić możliwie zdala od przedmiotów metalowych, nieuziemionych.

Rury gazowe, wodociągowe i ogrzewania centralnego, podchodzące wewnątrz budynku pod sam dach, należy połączyć z przewodami dachowemi. Rury ogrze-

wania centralnego pozatem należy przyłączyć do przewodu doziemnego. Schody żelazne i inne urządzenia metalowe o większej długości, położone pionowo, należy przyłączać zarówno od góry, jak i od dołu. Przyłącze od dołu jest zbyteczne, gdy części metalowe same przez się są dobrze uziemione. Przyłącze jest tem potrzebniejsze, im bliżej położone są części metalowe względem przewodu doziemnego.

Dolną część przewodu doziemnego, przed wejściem do gruntu na wysokości 2 do 2·5 m. należy osłonić kątownikiem lub korytkiem żelaznem, listwą drewnianą i t. d. W razie zastosowania do tego celu rury żelaznej, należy rurę tę u góry połączyć z przewodem. Osłonę przewodu należy wpuścić do ziemi na głębokość około 20—30 cm. Przewód żelazny można uważać za zabezpieczony dostatecznie, jeżeli na zagrożonym odcinku będzie miał przekrój odpowiednio zwiększony.

Przyłącze ziemne rur ściekowych, użytych za przewód doziemny, najlepiej umieścić z tyłu, za rurą, aby w ten sposób przyłącze to zabezpieczyć. Wpust do ziemi można jeszcze zabezpieczyć dodatkowo.

Rurę ściekową przyłącza się do przewodów podziemnych zapomocą obłąka z żelaza ocynkowanego, cynku lub miedzi (zależnie od materjału rury). Obłąk przykręca się do rury śrubami. Obłąk ten można wykonać w ten sposób, że będzie jednocześnie rozłączem.

W zasadzie rozłącza umieszcza się w przewodzie doziemnym nad osłoną. Rozłącze jest niezbędne w tych instalacjach, w których ma być mierzona oporność połączenia niedostępnego, przedewszystkiem w uziemieniu głównem. Rozłącze odcina wówczas rozgałęzione drogi prądu. Kontakty na rozłączu powinny dawać się otwierać łatwo, ale nie powinny otwierać się same przez się. Kontakty mają mieć dużą powierzchnię styku, która by nie łatwo rdzewiała.

Rozłącze w przewodach taśmowych może się składać z dwóch tasiem, zachodzących jedna na drugą na długości 10 do 15 cm. i ściśniętych wzajemnie trzema śrubkami o wielkich łbach. Między kontakty wprowadza się przekładkę z metalu miękkiego. Na górny kraniec taśmy zakłada się okap blaszany, który chroni powierzchnię styku od wilgoci. Rozłącze w przewodach drutowych lub linkowych składa się ze zwykłego połączenia śrubowego najprostszej konstrukcji.

3. **Przewody podziemne.**

Wielką przywiązuje się wagę, do dobrego wykonania przewodów podziemnych. Przewody podziemne mogą być zbudowane z tych samych materjałów, co przewody budynkowe, i o przekrojach conajmniej takich, jakie były podane dla tamtych przewodów (patrz punkt 2). Ze względu na trwałość, zaleca się nie wyznaczać materjałów o grubości mniejszej od 2 milimetr, a miedzi — o grubości mniejszej od 1·5 mm.

Jeżeli rury wodociągowe lub gazowe znajdują się w samym budynku lub poza budynkiem, w odległości nie większej od 10 m, to należy bezwarunkowo użyć te rury za przewody podziemne. Gdyby były rury obu systemów, to należałoby je połączyć ze sobą. Gazomierz należy ominąć przewodem obejściowym; przewód obejściowy jest zbyteczny, gdy gazomierz daje gwarancję dobrego połączenia elektrycznego.

Przewody doziemne przyłącza się do rur w piwnicy, lub w ziemi. Przyłączenie wykonywa się najlepiej zapómocą obłąka. Obłąk ma mieć tak wielkie wymiary, aby można było osiągnąć silny nacisk obłąka na ściankę rury. Między powierzchnie ściskane wprowadza się przekładkę z materjału miękkiego. Po zaciśnięciu obłąka można jeszcze całe złącze zalać ołowiem i pokryć smołą, albo owinąć konopiem, nasyconem smołą.

Przyłącza podziemne muszą być obowiązkowo pociągnięte smołą, gdyż smoła chroni je od niszczących wpływów wilgoci gruntowej. Złącza podziemne należy również pociągnąć smołą.

Jeżeli przewód doziemny jest tylko jeden i jest przyłączony do sieci przewodów rurowych, to zakładanie uziemienia dodatkowego byłoby już zbyteczne. Jeżeli jednak jest kilka przewodów doziemnych, to przy uwzględnieniu wskazówek, podanych w punktach od 3 do 6, należy założyć kilka uziemień.

Gdy woda gruntowa znajduje się na niewielkiej głębokości, wówczas do uziemienia nadają się najlepiej wielkie ciała metalowe w postaci płyt, sieci lub rur, zapuszczonych do wody gruntowej. Przewody podziemne zmierzające do tych ciał metalowych, należy rozciągnąć na możliwie wielkiej długości również wzdłuż warstwy ziemi, najlepiej przewodzącej. Gdy woda gruntowa znajduje się głęboko i gdy trudno dokopać się do niej, wówczas nadają się lepiej przewodniki o wielkiej powierzchni, jak najdłuższe i możliwie rozgałęzione. Należy je zapuścić tak głęboko, aby po pierwsze były dostatecznie zabezpieczone od uszkodzeń mechanicznych i aby po drugie spoczywały w warstwach ziemi, jaknajlepiej przewodzących. Długość przewodów powierzchniowych wyznacza się zależnie od gatunku gruntu. W gruncie dobrym (próchnica, albo glina) dla każdego przewodu doziemnego wystarczy długość 10 lub 15 m. Jeżeli mamy do czynienia z gruntem suchym i piaszczystym, to należy przewodami otoczyć cały budynek (w odstępie od muru 1,5 do 2 m) i od przewodu okrężnego odprowadzić odgałęzienia ku miejscom wilgotniejszym. Odgałęzienia te mają się rozchodzić w kształcie wachlarza. Uziemienie można polepszyć, łącząc między sobą przewody podziemne. Tak n. p. można odprowadzić odgałęzienia do sąsiedniego gnojowiska. stawu, rowu, studni, pompy z żerdzią żelazną i t. d. Jeżeli wyliczone powyżej objekty znajdują się w pobliżu budynku (nie dalej, jak 15 m), to przynajmniej część ich należy przyłączyć do przewodów podziemnych.

Szczególny nacisk należy kłaść na uziemienie, gdy chodzi o ochronę budynku o groźnej zawartości (wiele części metalowych, materjały wybuchowe itp.).

Nieraz grunt jest tak niepodatny, że nie można zastosować ani przewodów powierzchniowych, ani nawet ze wszech miar pożądanych połączeń podziemnych. W tych wypadkach trzeba połączyć uziemienia przewodami nadziemnemi, poprowadzonemi w pobliżu powierzchni ziemi, albo przez piwnice.

Ciała metalowe (płyty, siatki, szyny, rury, pręty i t. d.) należy zapuścić w głąb ziemi poniżej dolnego poziomu wody gruntowej. Jednostronna powierzchnia tych ciał metalowych ma wynosić co najmniej $^1/_2$ m^2. Jeżeli się nie uda dotrzeć do wody gruntowej, to należy nadać płytom wymiary większe i oblepić je gliną (koks nadgryza metale), ale jeszcze lepiej, zamiast płyt, założyć przewody powierzchniowe.

Grubość płyt miedzianych (ocynowanych) ma wynosić conajmniej 1 mm, a płyt żelaznych (ocynkowanych), conajmniej 2 mm.

Zamiast płyt, można użyć siatek odpowiedniej wielkości, splecionych z drutu o średnicy 4 mm. Oka siatki mają nie przekraczać 100 mm^2.

Nie należy płyt ziemnych zwijać spiralnie, lecz tylko w kształcie walca.

Płyty miedziane, zapuszczane do studni, należy dobrze ocynować ze względu na obawę zatrucia.

Zapuszczając płyty do wody (studnie, sadzawki i t. d.) należy pamiętać, że woda czysta jest złym przewodnikiem elektryczności. Z tego względu lepiej zakładać przewody powierzchniowe wzdłuż wilgotnych brzegów wód otwartych (rzek, stawów itd.), niż zanurzać płyty w samej wodzie. Do zakładania przewodów powierzchniowych szczególnie nadają się miejsca, które dzięki ściekom są stale wilgotne. Miejsca te odznaczają się zwykle obfitą roślinnością.

Jeżeli niektóre rury ściekowe, lub inne ciała metalowe, idące z budynku do ziemi, nie są przyłączone do przewodu podziemnego, to należy użyć je przynajmniej za boczniki dodatkowe. — W tym celu przyłącza się do nich krótkie przewodniki (długości 3 od 5 metrów) i wprowadza do ziemi, jako przewody powierzchniowe.

4. **Złącza.**

Przy wykonywaniu złączy, należy zwrócić szczególną uwagę na wytrzymałość mechaniczną złącza i zabezpieczenie go od rdzewienia.

Przewodniki wstęgowe należy z metalowemi częściami budynku przez przynitowanie, lub przyśrubowanie na długości około 10 cm. Między kontakty wprowadza się możliwie przekładkę z metalu miękkiego. Przewodniki drutowe, lub linkowe wlutowuje się na końcu w tulejki blaszane z odpowiedniem występem, albo też wprowadza się do specjalnych złączek. Rurę przyłącza się zapomocą obłąków, przyczem między obłąk a zewnętrzną powierzchnię rury, oczyszczoną dokładnie, wprowadza się przekładkę z metalu miękkiego.

Do lutowania nie wolno używać kwasu, a złącza lutowane należy po wykończeniu obmyć.

Wszelkie złącza, a szczególnie złącza różnorakich metali należy pokrywać farbą dobrze przystającą i odporną na wpływy atmosferyczne, o ile złącza te przeznaczone są do miejsc wilgotnych (piwnice i t. d.) Natomiast powierzchnie styku nie powinny być pokrywane farbą.

5. **Uwzględnienia sąsiedztwa drzew i metalowych przedmiotów.**

Niebezpieczeństwo, spowodowane sąsiedztwem drzew, znosi się zapomocą zabiegów następujących:

1) obcinanie zwieszających się gałęzi, albo

2) zakładanie przewodów doziemnych na budynku jaknajbliżej drzew, albo

3) zaopatrywanie drzew w piorunochrony.

Należy założyć na budynku przewody doziemne w pobliżu wpustu elektrycznych przewodów napowietrznych, a także w tych miejscach, gdzie przewody napowietrzne biegną w bliskości budynku.

Jeżeli wśród przewodów, wspartych na budynku, jeden przewód jest uziemiony, to przewód ten i wsporniki metalowe należy połączyć z piorunochronem. Również należy łączyć z przewodami podziemnemi sąsiednie ogrodzenia metalowe, pędnie linowe, bocznice kolejowe i t. d.

6. **Układanie projektu urządzenia piorunochronowego.**

Dla ułożenia projektu montażowego trzeba przedewszystkiem narzucić plan, któryby obejmował szczegóły następujące:

1) wymiary budynku;

2) kształt dachu (widok z boku);

3) rodzaj pokrycia dachu;

4) metalowe części pokrycia dachu;

5) rynny i rury ściekowe;

6) części budowlane, wystające z dachu, z podaniem materjału, z którego są zbudowane (metal, czy zły przewodnik elektryczności);

7) urządzenia i najważniejsze przedmioty w budynku i w pobliżu budynku, np.: pompy (w budynku), zbiorniki, główne rury gazowe i wodociągowe (wejście rur do budynku i wylot, położony najwyżej), urządzenie ogrzewania centralnego z metalowemi przewodami rurowemi (położenie kotła i rozszerzalnika), ścieki, rynsztoki, rowy, strugi, stawy, studnie, gnojowiska, doły, tory kolejowe, rozległe ogrodzenia metalowe;

8) drabiny i wszelkie inne przedmioty, mające wpływ na niebezpieczeństwo od piorunów, np. drzewostan, napowietrzne przewody elektryczne i t. p.

9) kierunek północny.

Dopiero zebrawszy powyższe informacje, można zaprojektować racjonalną instalację piorunochronów.

Przedewszystkiem należy wytknąć główne miejsce uziemienia (punkty wyładunku), uwzględniając urządzenia, założone w budynku i uwzględniając wymagania budowlano-techniczne.

Na uziemienia nadają się przedewszystkiem:

- sieci rur gazowych i wodociągowych;
- większe zbiorowiska wody stojącej, lub płynącej, jeziorka, stawy, rzeki, kanały, rowy, połączone z większemi zbiorowiskami wody;
- woda gruntowa, położona niezbyt głęboko;
- nieobmurowane gnojówki i doły zlewne;
- miejsca błotniste i miejsca, przesiąknięte pomyjami, odpadkami kuchennemi i t. d.;
- szyny kolejowe;
- studnie metalowe, stale połączone elektrycznie z wodą gruntową;
- grunty zanieczyszczone i próchnica;
- ścieki z rynien i miejsca, do których spływa woda deszczowa;
- miejsca, w których wilgoć utrzymuje się dłużej, w najbliższem otoczeniu.

Wybierając miejsce uziemienia, należy w zasadzie kierować się powyższą kolejnością, chociaż nieraz wypada oddać pierwszeństwo miejscom, wymienionym w punktach dalszych, ze względu na większy obszar, lub na dogodniejsze położenie. Wybór odpowiedniego punktu na uziemienie jest czynnością najwyżniejszą przy projektowaniu piorunochronów.

Wyznaczywszy punkty uziemienia, wytykamy punkty,

narażone na uderzenia piorunu, i szukamy wystających części składowych dachu, któreby mogły być użyte za przewody chwytne.

Następnie projektujemy przewody dachowe, uwzględniając warunki miejscowe i wymagania natury budowlano-technicznej. Wreszcie sprawdzamy narzucony system przewodów, czy nie wymaga jeszcze uzupełnienia w postaci dodatkowych przewodów dachowych, lub opadowych, dodatkowych uziemień, lub połączeń z zewnętrznemi, czy wewnętrznemi masami metalowemi, albo czy nie wymaga połączenia z uziemieniami, położonemi w oddali.

Siłą rzeczy nasuwają się tu pytania, w jakim stopniu projektowane przewody odbiorcze, chwytne i dachowe zabezpieczają poszczególne części budynku, a także w jaki sposób można byłoby przez zmianę liczby i położenia tych przewodów osiągnąć kompletną ochronę jak najprostszemi środkami. Sprawy te nie dadzą się rozstrzygnąć na drodze rozumowań teoretycznych, ani zapomocą wzorów matematycznych. Jest to rzeczą praktyki, doświadczenia, wprawy i pewnego wyczucia.

STRESZCZENIE.

Piorunochron przepisowy, który dla zwykłych budynków miejskich, lub wiejskich redukuje niebezpieczeństwo piorunu do minimum, ma odpowiadać warunkom następującym:

1. Narożniki i krawędzie budynku, wystawione na uderzenie piorunu, należy użyć za przyrządy odbiorcze albo zabezpieczyć przewodami, poprowadzonemi ponad niemi, albo wreszcie osłonić częściami składowemi piorunochronu, położonemi wyżej.

2. Piorunochron powinien tworzyć wraz z rozgałęziami nieprzerwaną drogę metalową od najwyższego punktu budynku aż do ziemi. Droga ta ma mieć przekrój dostateczny, trwałość dostateczną i ma się łączyć z wielkiemi przewodzącemi masami ziemi na dostatecznie wielkiej powierzchni styku, możliwie bez oporności przejściowej.

3. Istniejące rury gazowe i wodociągowe należy zużytkować przynajmniej, jako część przewodów podziemnych.

4. Należy przyłączyć przedmioty metalowe, zależnie od wielkości i położenia.

5. Wszelkie złącza należy wykonać w sposób trwały.

6. Powyższe wskazówki zwięzłe stosuje się w większym lub mniejszym stopniu, zależnie od tego, czy piorunochron ma być więcej, czy mniej doskonały.

Ochrona całego kompletu budynków.

Budynki, położone blisko obok siebie, a także zespolone grupami, mogą być z pożytkiem zabezpieczone zapomocą wspólnej instalacji. Odpowiednie przepisy wykonawcze będą opublikowane w przyszłości.

C. **Badania i próby.**

Odbiór instalacji piorunochronów, badanie i pomiary należy powierzać fachowcom doświadczonym i technicznie wykształconym.

Wszelkie badania należy opisywać w książce, specjalnie w tym celu zaprowadzonej, a wyniki badania komunikować właścicielowi budynku. Protokoły prób należy układać w sposób przejrzysty, możliwie według wspólnego schematu. Wzór takiego schematu, stosowanego w praktyce, podajemy niżej.

Urządzenia piorunochronowe należy badać:

a) wkrótce po wykończeniu instalacji,

b) po wprowadzeniu zmiany lub po naprawie instalacji, a także po naprawach budowlanych, jeżeli przy tych naprawach mogły zajść jakie uszkodzenia piorunochronu,

c) po uderzeniu piorunu,

d) perjodycznie w regularnych odstępach czasu; urządzenia na budynkach, wyliczonych w rozdziale A, w punktach a, b, c, d, należy badać co najmniej raz na dwa lata, a na budynkach innych — conajmniej raz na pięć lat.

Wszelkie braki, stwierdzone przy badaniu, należy usuwać natychmiast.

Przy pierwszych oględzinach instalacji, a także przy rewizjach następnych należy sprawdzać, czy uwzględniono należycie obecność części metalowych w budynku, czy je przyłączono, czy złącza wykonano dokładnie, czy miejsca przewidywanych uderzeń zaopatrzono w przyrządy odbiorcze, czy założono dostateczną ilość przewodów doziemnych i podziemnych. Należy też upewnić się, czy nie potrzeba uzupełnić urządzeń piorunochronowych, wskutek wykonanych w międzyczasie napraw i przeróbek budowlanych.

W tym celu, jak również w celu opróbowania przewodów dachowych i doziemnych, należy przedewszystkiem dokładnie obejrzeć całą instalację. Pomiar oporności nie daje w zasadzie dokładnego pojęcia o stanie przewodów budynkowych. Pomiar oporności nadaje się tylko do oceny przewodów podziemnych i wogóle ważnych, a niedostępnych części instalacji. Oporność należy mierzyć względem pobliskich rur gazowych, lub wodociągowych, a gdy ich niema w pobliżu — względem uziemienia pomocniczego. Jeżeli uziemienie korzysta z rur wodociągowych, lub gazowych, to zmierzona oporność nie powinna wiele przekraczać 1 Ω. Przy zastosowaniu przewodów powierzchniowych (płyty, sieci, rury) otrzymuje się rozmaite oporności, zależnie od gatunku gruntu, powierzchni styku, stanu wody gruntowej i t. d. Oporność waha się zwykle w granicach od 5 do 25 Ω, jednak w warunkach niesprzyjających może wystarczyć nawet oporność większa. W warunkach zwykłych (próchnica, przewody podziemne o długości od 25 do 40 m, albo sieci w wodzie gruntowej) osiąga się 5 do 15 Ω. Nie da się wyznaczyć największej oporności dopuszczalnej, natomiast należy obowiązkowo wymagać, aby oporność uziemienia w instalacji piorunochronowej była mniejsza od wszelkich oporności względem ziemi, które można byłoby osiągnąć w pobliżu.

Należy pamiętać, że oporność uziemienia zmienia się, zależnie od pory roku i od pogody. Obniżenie się poziomu wody gruntowej może wywołać bardzo poważną zmianę oporności, szczególnie przy zastosowaniu płyty ziemnej.

Wzór do protokołowania badań.

Miejscowość . . . .
Właściciel . . . .
Przeznaczenie budynku . . . .
Rodzaj budynku . . . .

Znaczniejsze części metalowe w budynku i na budynku . . . .
Warunki uziemienia . . . .
Rodzaj gruntu . . . .
Data ukończenia instalacji . . . .
Instalacja piorunochronowa (plan sytuacyjny z podaniem stron świata; dokładny plan przewodów piorunochronowych, podziemnych i t. d.; okolice, studnie, zródła, gnojowiska, drzewa, ulice brukowane, drogi itd.).

Badania.

Data i godzina . . . .
Pogoda (w dniu badania i dni poprzednich) . . .
Przewody nadziemne (stan przewodów dachowych, stan złączy i t. d., niezbędne przyłączenia części metalowych i t. d.).
Przewody podziemne; wynik pomiaru; stan widocznych przyłączy do rur wodociągowych; propozycje, mające na celu ulepszenie uziemienia i t. d.
Zmiany, które zaszły w budynku, w budowlanych cząściach metalowych, w otoczeniu; zmiany te wymagają następujących przeróbek w instalacji piorunochronowej i t. d.

Oznaczenia na rysunkach instalacji piorunochronów.

Wszelkie części piorunochronu . . .	czerwono.
Przewody rurowe	niebiesko.
Wszelkie inne części metalowe, rynny, rury ściekowe i t. d.	zielono.
Części widoczne	linje ciągłe.
Części przykryte	linje przerywane.
Projektowane rozszerzenie istniejącego urządzenia	linje punktowane.
Pręty odbiorcze	kółko czerwone.
Końcówki chwytne	tarcza czerwona.
Rozłącze	dwie stykające się tarcze.
Przyłącze	kreska prostopadła do linji piorunochronu.
Rura ściekowa	kółko zielone.
Belka pionowa	tarcza zielona.
Belka pozioma	linja zielona punktów.
Uziemienie (oznaczenie ogólne)	prostokąt czerwony.
Uziemienie w postaci płyty	prostokąt czerwony z polem linjowanem.
„ „ sieci	prostokąt czerwony z polem kratkowanem.
„ „ rury	prostokąt z kółkiem czerwon.
Pompa żelazna	pierścień niebieski z oznaczonym środkiem.
Studnia, dół ściekowy . .	kwadrat niebieski.

Dodatki 1, 2 i 3 [1]).

Ważne od 1-go lipca 1924 roku.

DODATEK 1.

Piorunochrony na kominach fabrycznych.

Kominy fabryczne i wszelkie kominy wysokie są w wielkim stopniu narażone na uderzenia piorunów. Kominy muszą być obowiązkowo zaopatrzone w piorunochrony, gdyż grozi im całkowite zniszczenie.

Piorunochrony na kominach fabrycznych podlegają ogólnym przepisom wykonawczym w sprawie budowy, utrzymania i badania, wyłuszczonym wyżej. W szczególności należy uwzględnić jeszcze punkty następujące:

Przyrządy odbiorcze należy tak zbudować, aby w każdym punkcie mogły wytrzymać bardzo silne wstrząśnienia. Stwierdzono na podstawie doświadczenia, że pręty wysokie nie nadają się do tego celu; pręty te bowiem skutkiem silnych wyładowań często się zginają, luzują lub spadają. Najodpowiedniejsze są masywne drążki żelazne, założone z boku komina, wystające ponad wierzchołek około 1 m i sięgające poniżej wierzchołka około 2 m, a pozatem mocne pierścienie z żelaza płaskiego, kątowego lub okrągłego, zaopatrzone w kilka wystających ku górze wypustów metalowych.

Liczba prętów odbiorczych zależy od średnicy komina.

Jeżeli prześwit komina wynosi 1 m, to wystarczą dwa pręty. Przy większym prześwicie należy dodawać po jednym pręcie na każdy dodatkowy metr średnicy. Pręty odbiorcze należy rozmieścić równomiernie na obwodzie komina i połączyć ze sobą zapomocą przewodu okrężnego. Jeżeli na kominie jest nakrywa żelazna, która daje solidne umocowanie pojedynczych segmentów i pionowych wypustów metalowych i która daje dobre połączenie elektryczne z przewodem doziemnym, to dodatkowy przewód okrężny byłby już zbyteczny.

Gazy spalinowe nadgryzają miedź i cienkie żelazo. To też wszelkie części piorunochronu, wystawione na działanie spalin, należy wykonywać z żelaza o grubości conajmniej 10 mm i o przekroju conajmniej 250 mm^2). Strefa działania spalin dochodzi zwykle do 3 m poniżej wierzchołka komina. Części metalowe najbardziej narażone na działanie spalin, zaleca się pokrywać masą ochronną (cementem, asfaltem i t. d.).

Przewody doziemne, gdy nawet składają się z kilku przewodów równoległych, powinny otrzymywać przekroje, przepisane w „objaśnieniach i proponowanych prawidłach wykonawczych“ dla przewodów nierozgałęzionych. Na kominach bardzo grubych, lub bardzo wysokich zaleca się zakładanie dwóch przewodów doziemnych, możliwie po stronach przeciwległych. Przewód doziemny należy tak przytwierdzać, aby nie mógł się obluzować podczas burzy i aby wskutek własnego ciężaru nie mógł się oderwać od przyrządu odbiorczego. Przewody najlepiej jest przygwoździć wprost do komina, albo umocować na możliwie krótkich, a mocnych podporkach. Przyłącza do przyrządów odbiorczych wymagają szczególnej staranności w wykonaniu. Jeżeli na zewnętrznej powierzchni komina są założone stopnie żelazne, to należy przewody doziemne przytwierdzić do tych stopni, albo połączyć z niemi. Wszelkie inne części metalowe, jak n. p. obręcze (bandaże), należy, o ile tylko jest to możliwe, połączyć z przewodami doziemnemi.

Szczególną wagę przywiązuje się do dobrego uziemienia. Przewody podziemne należy połączyć z pobliskiemi przewodami rurowemi: wodociągowemi, gazowemi, zasilającemi kotły i t. p. nawet wówczas, gdy rury te oddalone są o 25 m. Jeżeli niema sieci rurowych, to należy zastosować uziemienie, opisane w punkcie B 3. Masy metalowe i uziemienia jako to rury, prze-

[1]) Ułożone przez „Towarzystwo Elektrotechniczne“ i przyjęte na zebraniu dorocznem Związku Elektr. Niem. w r. 1914; opublikowane w ETZ 1914, str. 519.

wodniki, kotły, znajdujące się wewnątrz i zewnątrz budynku w obwodzie 25 m, należy połączyć z uziemieniem piorunochronu według omówionych zasad i prawideł wykonawczych. Do przewodów podziemnych należy przyłączyć także uziemienia innych piorunochronów poblískich. O ile możności należy unikać prowadzenia przewodów podziemnych w pobliżu podziemnych kanałów dymowych.

Przewody doziemne na kominach, stanowiących z budynkiem jedną całość, należy prowadzić nie tylko przez budynek nawskroś, ale możliwie i po powierzchni dachu. Na przecięciu powierzchni komina z powierzczchnią dachu przewód doziemny należy wygiąć w kształcie łuku o możliwie wielkim promieniu.

Gdyby nie można było przepuścić przewodu przez budynek, należałoby założyć na dachu dwa przewody, możliwie po stronach przeciwległych.

W kominach żelazo-betonowych można tak wykonać złącza i skrzyżowania prętów w szkielecie żelaznym, że szkielet ten będzie mógł odegrać rolę przewodu doziemnego. Na wierzchołek komina nasadza się mocną obręcz z żelaza kutego (bardzo starannie wykonaną), z której wystają krótkie, a mocne pręty odbiorcze z żelaza okrągłego. Szkielet żelazny płyty fundamentowej łączy się w odpowiedni sposób z przewodami wodociągowemi, gazowemi, zasilającemi, albo innemi uziemieniami, opisanemi w punkcie B 3.

DODATEK 2.

Piorunochrony na kościołach.

Doświadczenie uczy, że kościoły najczęściej podlegają uderzeniom piorunów. Gdy piorun uderzy w wieżę, a zwłaszcza w wierzchołek wieży, może spowodować wielkie straty przy nieznacznem nawet uszkodzeniu materjału. Zakładanie piorunochronu na kościele ma na względzie przedewszystkiem ochronę licznego zbiorowiska ludzi.

I. Wskazówki ogólne.

Ogólne prawidła wykonawcze stosują się również i do kościołów. Swoistością budynku kościelnego jest znaczna różnica w wysokości obu części składowych tego budynku: wieży i nawy. Przypuszczenie, że piorunochron, umieszczony na wieży, może ochronić cały budynek, okazało się niesłuszne. Należy przyjąć za zasadę, że 1) nawa powinna mieć całkowitą instalację piorunochronną z własnym przewodem doziemnym, któryby biegł jak najkrótszą drogą, możliwie ponad grzbietem dachu, 2) wieża powinna mieć również instalację całkawitą i że 3) oba przewody doziemne powinny być ze sobą połączone.

II. Przewód doziemny piorunochronu na wieży.

Piorunochrony na kościołach są przeznaczone na długie lata.

Nie tak łatwo spostrzec uszkodzenia na wieży, a usunięcie tych uszkodzeń zazwyczaj wymaga wielkich kosztów. Słusznie więc uczynimy, wyznaczając dla części piorunochronów wymiary większe, niż te, które były podane w prawidłach wykonawczych. Należy też kłaść duży nacisk na dobry gatunek materjałów i na dokładny montaż.

Jeżeli wieża ma nasady miedziane, albo jest kryta czy obleczona miedzią, to piorunochron należy bezwarunkowo wykonać również z miedzi. Woda bowiem, ściekająca z miedzi, zniszczyłaby żelazo w bardzo krótkim czasie. Na dachach, krytych cynkiem, należy zastosować przewody żelazne ocynkowane.

Na wyższych wieżach zaleca się zakładanie dwóch przewodów doziemnych. Jeden z tych przewodów prowadzi się wewnątrz wieży i przyłącza się do niego znajdujące się tam masy metalowe w taki sposób, aby połączenie elektryczne można było łatwo sprawdzić. Jeżeli wewnątrz wieży nisko zwieszają się na linkach stalowych ciężary zegarowe, lub jeżeli wogóle znajdują się tam długie rozciągnięte przewodniki, których uziemienie przedstawia pewne trudności, to należy wewnętrzny przewód doziemny doprowadzić do najgłębszego punktu tych przewodników i dopiero na tej głębokości połączyć go z zewnętrznym przewodem doziemnym.

Jeden z przewodów doziemnych należy w zasadzie prowadzić po stronie, wystawionej na wiatry i deszcze, chyba, że przeciwko temu przemawiają jakie inne względy specjalne.

III. Przewód doziemny piorunochronu na nawie.

Nawa kościelna, rozpatrywana z osobna, nie różni się od innych budynków o tych samych wymiarach.

Na nawach krzyżowych prowadzi się jeden przewód nad głównym grzbietem podłużnym, a drugi przewód nad grzbietem poprzecznym. Ten ostatni przewód należy uziemić za pośrednictwem dwóch przewodów doziemnych po obu krańcach, gdyż samo połączenie go z głównym przewodem podłużnym jeszcze nie wystarcza.

Przewody ogrzewania centralnego zajmują dość znaczny obszar na powierzchni poziomej i wymagają przyłączenia na dwóch krańcach przeciwległych.

Szczególną uwagę należy zwracać na dokładne uziemienie, gdyż kościoły, podobnie jak kominy fabryczne, narażone są z powodu swej wysokości na częste wyładowania atmosferyczne. Wyładowania te muszą mieć możność jak najlepszego rozdziału.

Po większej części w pobliżu kościoła, zwłaszcza na wsi, niema dobrego uziemienia. To też najlepiej w tym wypadku wszystkie przewody doziemne sprowadzić do wspólnych przewodów powierzchniowych, okalających kościół, i przewody te połączyć z dobrem uziemieniem, chociażby nawet położonem w oddali, jako to z wodą gruntową, studnią, pompą, uziemieniem innych piorunochronów i t. d.

W razie obecności rur wodociągowych lub gazowych, chociażby nawet dość odległych, przewody podziemne należy z niemi połączyć.

DODATEK 3.

Piorunochrony na wiatrakach.

Wśród budynków, najwięcej narażonych na pioruny, następne miejsce, po kominach fabrycznych i wieżach kościelnych zajmują wiatraki. Niebezpieczeństwo

to wynika wskutek wysokości wiatraków, wskutek odosobnienia i położenia na wzniesieniu. Niebezpieczeństwo jest tem większe, że wystarczy niewielka iskra, aby zapalić łatwopalny pył mączny i wielkie ilości suchego drzewa.

Wiatraki wymagają jak najkompletniejszej ochrony. Straty od pioruna w ostatnich dziesięcioleciach znacznie się zmniejszyły, dzięki właśnie wprowadzeniu piorunochronów do wiatraków.

Przy zakładaniu piorunochronów na wiatrakach należy się kierować wskazówkami następującemi.

I. Przyrządy odbiorcze.

Końce śmig są najbardziej narażone na udary; następne miejsce pod względem niebezpieczeństwa zajmuje kopuła i wiatraczki sterownicze.

Należy więc przedewszystkiem założyć przewody wzdłuż śmig. Przewody te mają wystawać ponad belkę śmigową o jakie 10 cm. Trzeba je połączyć z wałem żelaznym i z rękojeścią przyrządu do przedstawiania łopatek.

W wiatrakach starej konstrukcji nie da się założyć przewodów na śmigach. Trzeba wówczas wyprowadzić przyrząd odbiorczy na kopule przynajmniej o 2 metry ponad powyższy poziom śmigi.

Dla ochrony kopuły, jeżeli śmigi są już zaopatrzone w przewody, wystarczy jeden pręt odbiorczy o odpowiedniej wysokości. W razie potrzeby pręt ten może ochraniać jednocześnie i wiatraczki sterownicze. Gdyby jednak pręt odbiorczy nie wystarczał do tego celu, a wiatraczki były nie z żelaza, wówczas należałoby pozakładać przewody metalowe na śmigach wiatraczków sterowniczych.

Pręty odbiorcze mają odpowiadać, pod względem materjału i wymiarów, przepisom na nierozgałęzione przewody budynkowe.

II. Połączenie przyrządów odbiorczych z przewodami doziemnemi.

W wiatrakach natrafia się na pewne trudności łączenia elektrycznego przyrządów odbiorczych i części metalowych, zawartych w obracającej się kopule, z przewodami w dolnej, nieruchomej części budynku. Bez kontaktów ślizgowych obyć się nie można. Mogą one mieć kształt dowolny, byleby powierzchnia przylegania była jak największa.

Opiszemy tu jedną z konstrukcji wypróbowanych. Dwa poziome pierścienie płaskie, spółśrodkowe względem osi wiatraka, przylegają do siebie na całej swej powierzchni. Pierścień górny obraca się wraz z kopułą i przywiera do pierścienia dolnego dzięki sile ciężkości. Pierścień górny łączy się z kopułą za pośrednictwem szprychy żelaznej, która jednocześnie łączy elektrycznie powierzchnię styku z wałem żelaznym, łożyskiem, przyrządem odbiorczym i przewodami na śmigach i na wiatraczku sterowniczym.

Ponieważ kopuła przy silnem uderzeniu wiatru może się chwilowo unieść i oderwać od pierścienia podstawowego, przeto górny pierścień ślizgowy należy zabezpieczyć nie tylko od przesunięć bocznych, ale i od uniesienia się w górę. Można to osiągnąć za pośrednictwem śrub nastawczych, albo odpowiednich haków. Górny pierścień ślizgowy musi być też połączony z kopułą zapomocą linki drucianej. Od pierścienia dolnego prowadzi się do ziemi drogą najkrótszą, po ścianie zewnętrznej, jeden lub dwa przewody doziemne. W zasadzie jeden z tych przewodów prowadzi się po stronie wystawionej na wiatry i deszcze.

Odciążki pręta odbiorczego i wszelkie konstrukcje metalowe wewnątrz młyna należy w punkcie najwyższym i najniższym połączyć z przewodem doziemnym. W każdym razie należy połączyć z tym przewodem pierścień podstawowy.

Zwisające łańcuchy nastawcze mogą wywołać boczne wyładowanie elektryczne z punktu najwyższego w dół albo na sąsiednie masy metalowe. Można temu zapobiec, zakładając na deskach podłogi przewód okrężny o takim promieniu, aby leżał pod końcem łańcucha. Przewód ten łączy się z obu przewodami doziemnemi. Jeżeli wiatrak ma pokrycie metalowe, zabieg ten byłby zbyteczny.

III. Przewody podziemne.

W zasadzie stosują się tu te same przepisy i prawidła, co dla wszelkich innych budynków. Płyty mają mieć co najmniej 1 m^2 powierzchni jednostronnej, chyba, że oprócz płyty są jeszcze podziemne przewody okrężne. Jeżeli ze względów miejscowych zakłada się, zamiast płyty, przewody okrężne, to przewody te należy uzupełnić odnogami do miejsc o dobrem uziemieniu.

W niektórych przypadkach nie można poprzestać na samej tylko płycie, choćby nawet płyta ta była zapuszczona do wody gruntowej. Przypadek taki zachodzi wówczas, gdy wokoło piętra dolnego usypany jest wał ziemny, szczelnie przylegający do podmurówki i gdy jednocześnie z piętra górnego opuszczają się na dół pręty żelazne i mechanizmy trybowe. Wówczas należy obowiązkowo założyć podziemne przewody okrężne i połączyć je z przewodami doziemnemi oraz z konstrukcjami żelaznemi, opuszczającemi się ku ziemi.

Żelazne wiatraki »amerykańskie« są znacznie mniej narażone na szkody materjalne. Zachodzi tylko obawa, aby w razie braku przewodów podziemnych, piorun nie uderzył w osoby, pracujące przy podstawie, albo przy wale od pędni.

Niebezpieczeństwo to można zażegnać zapomocą przewodu doziemnego, przyłączonego do dolnego łożyska kierowniczego (od głównej osi pionowej), albo do łożyska od pędni. Jeżeli wiatrak stoi na podmurówce na czterech filarach, to przynajmniej jeden z tych filarów, tuż u stopy, należy przyłączyć do przewodu doziemnego.

Wskazówki w sprawie łączenia piorunochronów z rurami wodociągowemi i gazowemi.

Przyjęte w r. 1921 przez »Zw. Elekt. Niem.«, »Zw. Archit. i Inż. Niem« i »Zw. Techn. Gazow. i Wodoc.« [1]).

Przyłączenie piorunochronów do rur gazowych i wodociągowych zabezpiecza te rury od przeskoku pioruna na nie, chroni ludzi od porażenia, zabezpiecza budynki i przewody od uszkodzeń i zmniejsza koszta zakładowe piorunochronu.

---

[1]) Opublikowane w ETZ. 1921 r. str. 526.

I. Wykonanie przyłącza wogóle.

Piorunochronowe przewody budynkowe mogą być przyłączone w celu uziemienia do ulicznych rur gazowych, czy wodociągowych, albo też do odgałęzień od tych rur. Pierwszeństwo należy dać rurom wodociągowym.

Wszelkie przyłącza wykonywa się zapomocą obłąków. Obłąk musi zapewniać dobry kontakt elektryczny; powierzchnia styku powinna być dość wielka, przyleganie — szczelne, a całe przyłącze powinno być mocne i trwałe (rys. 1). Przyłącze obłąkowe należy przez odpowiednie pomalowanie zabezpieczyć od przenikania wilgoci. W ten sam sposób należy zabezpieczyć cały przewód podziemny w miejscach, gdzieby ze względów lokalnych można było się obawiać dopływu prądów błądzących.

Jeżeli przyłącze ma być wykonane na odgałęzieniu od głównych rur ulicznych, to najlepiej przyłącze tu umieścić wewnątrz budynku między ścianą frontową a wodomiarem. Zresztą przyłącze to wolno umieścić i w każdem innem miejscu, zarówno w piwnicy, jak i poza budynkiem, w ziemi.

W niektórych przypadkach przewody piorunochronowe należy przyłączyć podwójnie: zarówno do głównych rur ulicznych wodociągowych, czy gazowych, jak i do odgałęzienia od tych rur. Potrzeba podwójnego przyłączania zachodzi na ulicach miejskich, przepełnionemi urządzeniami podziemnemi, następnie tam, gdzie wskutek częstego odkopywania przewodów można byłoby się obawiać przerwy połączenia między przewodem piorunochronowym a rurą, wreszcie tam, gdzie wskutek robót górniczych można byłoby się obawiać opadania gruntu, a więc i pękania rur. W warunkach bardzo niekorzystnych można osiągnąć wzmożone bezpieczeństwo przez dodanie specjalnego przewodu podziemnego.

Do rur ołowianych można przyłączać się od tego punktu, w którym przekrój metalu wynosi conajmniej 150 mm^2.

Wsporniki przewodów telefonowych i telegrafowych, jak również odgromniki przyrządów telefonowych, należy przyłączać do rur drogą jak najkrótszą.

Przewody obejściowe przy wodomiarach są przeważnie zbyteczne. Tylko w budynkach z zawartością łatwopalną i w budynkach, w których odbywają się liczne zebrania, należy obok wodomiarów zakładać przewody obejściowe, o ile przewód doziemny przyłączony jest za wodomiarem.

Rys. 1. Obłąk przyłączny do piorunochronu z cynkowanego żelaza wstęgowego.

E. — uziemienie; B_1 — przekładka ołowiana; B_2 — przekładka ołowiana na rurach żeliwnych i żelaznych (na rurach ołowianych lub miedzianych przekładka jest zbyteczna);

najmniejsze wymiary w mm; przy średnicy rury
poniżej 50 mm a = 4, b = 3, c = 70, d = 30
powyżej 50 mm 5 3,5 70 30

jeżeli tylko znajdują się w rurach głównych lub pionowych, należy w budynkach wszelkiego rodzaju zaopatrywać w przewody obejściowe.

W budynkach z zawartością łatwopalną należy zakładać obok gazomierzy przewody obejściowe nawet w rurkach podrzędnych. Rurki odgałęzione, jeżeli w górnej ich części znajduje się gazomierz, należy traktować tak, jak rury pionowe.

II. Położenie przyłącza.

W niektórych przypadkach można nie korzystać z założonych w budynku rurek wodociągowych lub gazowych; przyłączenie piorunochronowych przewodów budynkowych do sieci rurowych będzie polegało tylko na uziemieniu.

A. Sieci rurowe należy użyć do uziemienia piorunochronowego przewodu budynkowego.

Można zaniechać przyłączania piorunochronowego przewodu budynkowego do rurek wodociągowych, czy gazowych, założonych wewnątrz budynku, jeżeli tylko rurki te w żadnem miejscu nie zbliżają się do urządzeń piorunochronowych (przewodów dachowych i budynkowych, oraz mas metalowych, połączonych z piorunochronem) na tyle, aby można się było obawiać przeskoku pioruna. W tym przypadku możemy skorzystać z rur wodociągowych i gazowych do uziemienia, nie przyłączając się jednak do ich końców górnych.

— · — · — · przewód wodociągowy,
. . . . przewód gazowy,
— — — — — przewód piorunochronowy podziemny,
———————— przewód piorunochronowy nadziemny.

Rys. 2. Przyłącze piorunochronu do wodociągowych i gazowych przewodów rurowych.

Rurki wodociągowe odgrywają rolę drugiego piorunochronowego przewodu budynkowego, a rurki gazowe — trzeciego przewodu.

a — Połączenie rur wodociągowych z gazowemi.

b — Połączenie górne pionowych rurek wodociągowych z gazowemi.

w — Wodomiar.

1. Na ulicy są rury tylko wodociągowe, albo tylko gazowe.

Piorunochronowy przewód podziemny przyłącza się do rury ulicznej, albo do rury, odgałęzionej od niej.

2. Na ulicy są rury wodociągowe i gazowe.

Piorunochronowy przewód podziemny przyłącza się do wodociągowej rury ulicznej, albo do rury, odgałęzionej od niej. Należy również przyłączyć się i do rur gazowych.

B. Rurki wodociągowe i gazowe, założone w budynku, należy użyć wraz z przewodnikami specjalnemi na piorunochronowe przewody doziemne.

1. W budynku są rurki tylko wodociągowe, albo tylko gazowe.

Rurę pionową w najwyższym punkcie należy połączyć elektrycznie z piorunochronowym przewodem dachowym, lub budynkowym.

Jeżeliby inne rury pionowe zbliżały się do przewodów dachowych, czy budynkowych, lub do rur pionowych, już połączonych z piorunochronem, i jeżeliby zachodziła obawa przeskoku piorunu, to należałoby przewody te w punkcie największego zbliżenia połączyć ze sobą elektrycznie. To samo tyczy się wielkich mas metalowych, leżących w pobliżu rur pionowych.

Piorunochronowy przewód budynkowy należy uziemić przez przyłączenie do rur ulicznych lub rur, odgałęzionych od nich (rys. 2.). Jeżeli do budynku są wpro-

wadzone rurki gazowe, natomiast rury wodociągowe są tylko na ulicy, to należałoby się przyłączyć (jeżeli to jest możliwe) również i do rur wodociągowych.

2. W budynku są rurki wodociągowe i gazowe. Punkt najwyższy rurek wodociągowych i gazowych należy połączyć elektrycznie z piorunochronowym przewodem dachowym lub budynkowym. To samo tyczy się pozostałych pionowych rur wodociągowych i gazowych, które sięgają do poddasza, albo zbliżają się do przewodów piorunochronowych na tyle, że piorun mógłby przez nie przeskoczyć.

Inne rozległe przewody lub wyroby metalowe muszą być połączone z rurą pionową, wtrąconą już do instalacji piorunochronu, jeżeli tylko zachodzi możliwość przeskoku pioruna. Piorunochronowy zewnętrzny przewód doziemny należy uziemić przez przyłączenie do wodociągowych rur ulicznych, lub rur, odgałęzionych od nich. W miarę możności należy go przyłączyć również i do rur gazowych.

III. Pozwolenie na wykonanie przyłącza.

Do rur, które należą do właściciela nieruchomości, można przyłączyć się według wskazówek powyższych bez pozwolenia zakładów wodociągowych, czy gazowych.

Jeżeli jednak przyłącze ma być zbudowane na rurach ulicznych, lub rurach odgałęzionych od nich, i jeżeli rury te należą, lub są utrzymywane przez zakłady wodociągowe, czy gazowe, to należy przedewszystkiem wyjednać pozwolenie u odpowiedniej władzy. Właściciel nieruchomości powinien zastosować się do przepisów następujących:

a) Do podania należy załączyć plan, albo szkic odręczny, formatu aktowego, na którym byłoby wskazane położenie rury i przewodu piorunochronowego z wymienieniem wymiarów.

b) Przewód piorunochronowy może być przyłączony tylko za pośrednictwem obłąka, zatwierdzonego przez odpowiednią władzę. Montaż powinien być wykonany pod nadzorem tej władzy. Składający podanie ma obowiązek ponownie zabezpieczyć rurę od rdzy.

c) Nie wolno rozkopywać ulicy i wogóle gruntów, przeznaczonych do ruchu publicznego, bez uprzedniego pozwolenia odpowiedniej władzy.

Przy przeróbkach i naprawkach przyłącza podlegają tym samym przepisom, co przy budowie.

d) Władza, wydająca pozwolenie, nie bierze na siebie żadnej odpowiedzialności za bezpieczeństwo od uszkodzeń i zniszczenia instalacji piorunochronowej w podziemiu ulicznem.

e) Jeżeli zakłady wodociągowe, lub gazowe przekładają rurę na inne miejsce, czy usuwają rurę, albo jeżeli zauważą jakiekolwiekbądź niedomagania, wynikłe wskutek przyłączenia przewodów piorunochronowych, to mają prawo skasować przyłącze. Właściciel nieruchomości nie może rościć pretensji z tego powodu, ani żądać jakiegokolwiek odszkodowania.

f) Zakłady wodociągowe i gazowe mają prawo obciążyć właściciela nieruchomości kosztami, wynikłemi wskutek przyłączenia do rur przewodów piorunochronowych.

Prezydent miasta:

Inż. *Karol Rolle* w. r.

L. 5820/1927.
V.

Kraków, dnia 5 marca 1927 r.

OBWIESZCZENIE.

Wykaz rzeczy znalezionych za miesiąc grudzień 1926 oraz styczeń i luty 1927 r.

A) Rzeczy złożone w depozycie Kasy miejskiej.

Art. 1292 — torebka damska. Art. 1293 — 6 kluczy. Art. 1294 — szalik. Art. 1295 — portfel z drobną kwotą pieniężną. Art. 1298 — legitymacja i różne zapiski na nazwisko Rosenberg Menase. Art. 1299 — paszport na nazwisko Sara Lederberger. Art. 1302 — 5 Kor. austr. w srebrze. Art. 1303 — pęk kluczy. Art. 1304 — 4 klucze. Art. 1305 — 2 fotografje na nazwisko Anny Rumek. Art. 1311 — 3 klucze. Art. 1312 — płaszcz damski. Art. 1315 — płaszcz do modlitwy i przykazania izraelickie. Art. 1322 — rękawiczka. Art. 1325 — torebka damska. Art. 4900 — paczka herbaty. Art. 4945 — paczka tytoniu. Art. 12712 — 133 szt. naboi myśliwskich. Art. 8 — pierścionek. Art. 9 — okulary i klucz. Art. 13 — portmonetka z drobną kwotą pieniężną. Art. 14 — pugilares z pieniądzmi. Art. 15 — koszule męskie. Art. 21 — matinka damska i worek. Art. 22 — przybory i książka do modlenia izraelickie. Art. 24 — torebka damska. Art. 27 — portmonetka. Art. 28 — cwikier. Art. 29 — branzoletka. Art. 30 — torebka skórkowa. Art. 31 — portfel. Art. 32 — 8 kuponów akcyj. Art. 34 — teczka skórkowa. Art. 38 — dtto Art. 40 — 2 paczki śrub. Art. 42 — pugilares skórkowy z drobną kwotą pieniężną. Art. 46 — kosz z naczyniem kuchennem. Art. 52 — torebka damska. Art. 58 — 5 kluczy. Art. 66 — 1 klucz. Art. 67 — torebka damska z zapiskami na nazwisko Marji Styczeń. Art. 68 — kapelusz, portfel, portmonetka z drobną kwotą pieniężną, krawatka. Art. 74 — akcja P. T. H. Art. 79 — torebka damska. Art. 82 — 4 klucze. Art. 83 — torebka damska. Art. 84 — zegarek damski. Art. 86 — smyczek. Art. 87 — prześcieradło. Art. 903 — 300 złotych. L. M. 1366 — świadectwo z ukończenia Szkoły podoficerskiej na nazwisko Pyrek Tadeusz.

B. Rzeczy pozostawione u znalazców.

L. M. 42810 — koza.

Magistrat wzywa właścicieli powyższych przedmiotów, aby — o ile mogą dowieść swego prawa własności — zechcieli się zgłosić po odbiór tychże do biura Wydziału V. Magistratu oficyny I. piętro drzwi Nr. 16 w godzinach urzędowych między godz. 8—10 przedpoł. codziennie z wyjątkiem niedziel i świąt.

W razie przeciwnym przedmioty te wydane zostaną znalazcom i po upływie 3 lat przejdą na ich wyłączną własność lub też sprzedane będą w drodze licytacji w tym czasie, przedmioty zaś ulegające łatwo zniszczeniu jak n. p. części odzieży, zostaną sprzedane w trzy miesiące po niniejszem ogłoszeniu.

Prezydent miasta:

Inż. *Karol Rolle* w. r.

L. 1533/27. Kraków, dnia 13 marca 1927 r.
II. a.

Pobór gm. dodatku do państwowego podatku gruntowego.

OGŁOSZENIE.

Magistrat podaje do wiadomości, że Ministerstwo Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministerstwem Skarbu reskryptem z dnia 5 stycznia 1927 r. Nr. III. S. F. 56/27 zezwoliło Gminie miasta Krakowa na zasadzie przepisów art. 14 ustawy z dnia 15 grudnia 1923 Dz. u. Nr. 31 poz. 317 i zgodnie z uchwałą Rady miasta Krakowa z dnia 2 grudnia 1926 — na pobór gminnego dodatku do państwowego podatku gruntowego w Krakowie w roku 1927 — w wysokości 135 procent tego podatku.

Prezydent miasta:
Inż. *Karol Rolle* w. r.

L. 3087/27. Kraków, dnia 16 marca 1927 r.
VII.

Komunikacja w Aleji 3-go Maja.

ROZPORZĄDZENIE.

Na zasadzie przepisów § 102 lit. d. i n. Statutu dla miasta Krakowa z dnia 6 października 1901 r. Dz. ust. i rozp. kraj. Nr. 108 Magistrat zakazuje ze względów bezpieczeństwa publicznego w czasie od dnia 1 kwietnia do dnia 31 października jazdy wszelkimi wozami motorowymi (jak samochody, motocykle itp.) na Aleji 3-go Maja na błoniach, wzdłuż Parku Dra Jordana i dawnego toru wyścigowego, począwszy od Aleji Zygmunta Krasińskiego aż do miejsca skrzyżowania się Aleji 3-go Maja z drogą prowadzącą do Zwierzyńca i Łobzowa.

Zarazem zwraca Magistrat uwagę, że deptak, położony, obok jezdni wzdłuż Al. 3-go Maja przeznaczony jest wyłącznie dla ruchu pieszego, używanie zatem deptaku tego do jeżdżenia rowerami, do jazdy konnej itp. jest po myśli obowiązujących przepisów niedozwolone.

Niestosujący się do niniejszego rozporządzenia karani będą po myśli rozporządzenia z dnia 20 kwietnia 1854 r. Dz. u. p. Nr. 96, względnie art. 21 lub 22 ustawy z dnia 7 października 1921 r. Dz. u. Rzp. P. Nr. 89 poz. 656, przy zastosowaniu rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 stycznia 1924 Dz. ust. Rzp. P. Nr. 9, poz. 89.

Prezydent miasta:
Inż. *Karol Rolle* w. r.

L. 5531/27. Kraków, dnia 19 marca 1927 r.
VII.

Czyszczenie miasta. Regulamin letni.

ROZPORZĄDZENIE.

Celem utrzymania należytego porządku i czystości na chodnikach i ściekach, wydaje Magistrat na podstawie przepisów §§ 1, 2, 3, 4, 8 i 86 Regulaminu porządku i czystości dla miasta Krakowa na czas pory letniej, t. j. od 1-go kwietnia do końca września następujące zarządzenia:

§ 1. Właściciele realności obowiązani są kazać codziennie po należytem skropieniu zamieść chodnik i ściek wzdłuż przestrzeni swojej realności. Śmieci mają być złożone na kupkę obok ścieku po stronie ulicy, skąd uprząta je Zakład czyszczenia miasta.

Zamiatanie chodników bez uprzedniego dokładnego skropienia jest zakazane.

Zamiatanie ulic oraz czyszczenie chodników i ścieków odbywać się ma codziennie o godzinie 5-tej rano. W razie spóźnienia się z zamieceniem, należy zmiecione śmieci uprzątnąć i przechować w podwórzu do dnia następnego.

Zamiatanie chodników wieczorami jest wzbronione.

§ 2. W przypadkach zanieczyszczenia chodnika, ścieku i ulicy podczas dnia np. przy znoszeniu węgla, drzewa i t. p., należy chodnik i ściek bezzwłocznie po uprzedniem skropieniu zamieść, śmieci uprzątnąć i przechować w podwórzu do następnego dnia.

§ 3. W czasie posuszy należy oprócz rannego skrapiania, skropić obficie całą przestrzeń przed domem do zamiatania przeznaczoną po raz drugi o godzinie 1 w południe, w czasie zaś upałów po raz trzeci o godz. 5 po południu, a to celem zapobieżenia tworzeniu się szkodliwego dla zdrowia kurzu.

W czasie ulewnych deszczów obowiązani są stróże realności podnosić uliczne kratki ściekowe celem umożliwienia szybkiego odpływu wody i zapobieżenia zalewaniu ulic i chodników.

§ 4. Właściciele realności obowiązani są dostarczać stróżom domów wszystkich przyrządów potrzebnych do utrzymania należytego porządku.

§ 5. Za przekroczenie przepisów niniejszego rozporządzenia karani będą właściciele, względnie stróże domów w myśl postanowień §§ 118 i 119 Regulaminu porządku i czystości dla miasta Krakowa, przy zastosowaniu rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21-go stycznia 1924 Dz. u. Rzp. P. Nr. 9 poz. 89 grzywnami do 200 zł, w razie zaś niemożności uiszczenia kary pieniężnej karą aresztu do 20 dni.

Prezydent miasta:
Inż. *Karol Rolle* w. r.

L. 701/27. Kraków, dnia 19 marca 1927.
II. a.

Dodatek do opłat od podań wnoszonych do Mgtu.

OGŁOSZENIE.

Magistrat podaje do wiadomości, że Rada miasta na posiedzeniu z dnia 10 marca 1927 r. uchwaliła pobierać w czasie do końca grudnia 1927 r. nadzwyczajny dodatek do opłat od podań wnoszonych do Magistratu i świadectw urzędowych, wydawanych przez Magistrat, w wysokości 10% tych opłat.

Prezydent miasta:
Inż. *Karol Rolle* w. r.

L. 9550/27.
II. a.

Kraków, dnia 19 marca 1927 r.

Opłaty wodociągowe.

OGŁOSZENIE.

Magistrat podaje do wiadomości, że Ministerstwo Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministerswem Skarbu reskryptem z dnia 2 marca 1927, Nr. S. G. 169 zatwierdziło uchwałę Rady miasta z d. 16 grudnia 1926, w myśl której Gmina miasta Krakowa zgodnie z przepisami ustawy wodociągowej dla miasta Krakowa pobierać będzie, począwszy od roku 1927, opłaty wodociągowe t. j. tak zw. podatek wodociągowy i taryfowe opłaty za nadwyżkę wody zużytej na potrzeby domowe, od właścicieli realności i którą stawkę stałej opłaty wodociągowej (podatku wodociągowego) w roku 1927 ustanowiono w dotychczasowej wysokości 4% podstawowego czynszu.

Prezydent miasta:
Inż. *Karol Rolle* w. r.

L.601/27.
wet.

Kraków, dnia 19 marca 1927 r.

Badanie na włośnie.

OBWIESZCZENIE.

Magistrat jako władza polityczna I. instancji zarządza ze względów sanitarnych na podstawie § 2 i 13 ustawy z dnia 6/VIII 1909 r. Dz. U. P. Nr. 177 oraz rozporządzenia b. Namiestnictwa z dnia 28/VI 1888 r. Dz. U. Kr. Nr. 74 co następuje:

1. Mięso wieprzowe, wprowadzone do Krakowa w każdej ilości w stanie wędzonym lub peklowanym oraz słonina i wyroby masarskie, a przeznaczone tak do obrotu handlowego jak również do użytku prywatnego podlegać będą odtąd podobnie jak każde mięso ponownym oględzinom weterynaryjnym i opłacie oględzinowej w wysokości 5 gr. od 1 kg.

Wymienione artykuły jak również surowe mięso wieprzowe, pochodzące z uboju w tutejszej rzeźni i wprowadzane do Krakowa muszą być badane na obecność włośni (trychin) w stacji badań na włośnie (trichninoskopijnej) przy tutejszej rzeźni miejskiej w dzielnicy XIX.

2. Badanie mięsa wieprzowego itp. przywożonego do Krakowa odbywać się będzie w porze letniej t. j. w czasie od 1-go maja do 30-go października od godziny 5-tej rano, w porze zaś zimowej t. j. w czasie od 1-go listopada do 30-go kwietnia od godz. 6 rano.

3. Badanie mięsa wieprzowego itp. pochodzącego z uboju w tutejszej rzeźni odbywać się będzie w godzinach urzędowych, wyznaczonych § 3 regulaminu rzeźni.

Wolne od badań na obecność włośni jest mięso z prosiąt w wieku do 8-miu tygodni, bitych w tutejszej rzeźni miejskiej.

4. Mięso wieprzowe itd. zbadane w Stacji badań na włośnie i uznane za zdrowe, zaopatrzone zostanie pieczęcią, względnie plombą z napisem: „Badane na włośnie — Rzeźnia Kraków“.

W obrocie handlowym i przemysłowym wolno używać jedynie mięsa wieprzowego, słoniny i wyrobów masarskich zbadanych i oznaczonych pieczęcią lub plombą tutejszej Stacji badań na włośnie.

5. Za zbadanie na włośnie mięsa wieprzowego, słoniny i wyrobów masarskich, przywożonych do Krakowa pobierane będą następujące opłaty:

a) od całej sztuki . . . . 50 gr.
b) od pół-tuszy . . . . 25 „
c) od kawałków i wyrob. masarskich od 1 kg 1 „

Oprócz tego pobierane będą nadal opłaty oględzinowe, oznaczone rozp. z dnia 26/VI 1926 r. L. 3943 a rozszerzone obecnie na wszelkie mięso wieprzowe, słoninę i wyroby masarskie.

6. Dla zapewnienia, że mięso wieprzowe i t. d. wprowadzane do Krakowa zostanie dostawione do Stacji badań na włośnie, pobieraną będzie przez Urzędy akcyzowe kaucja w wysokości 5-ciokrotnej opłaty oględzinowej (przy kawałkach 6 gr. od 1 kg.) jeżeli jest zaopatrzone pieczęcią i certyfikatem, a 10-ciokrotnej, jeżeli zaopatrzne nie jest. Kaucja nie może być mniejsza od 5 zł., a zwrócona zostanie po przedstawieniu dowodu badania.

7. Przy częściowej sprzedaży w sklepach, jatkach, straganach, restauracjach, bufetach i t. p. należy wykrawać mięso wieprzowe, słoninę, względnie wyroby masarskie w ten sposób, aby pieczęć względnie plomba, stwierdzająca badanie na włośnie była zawsze widoczną.

Rozporządzenie to wchodzi w życie z dniem 1-go kwietnia 1927 r.

Przekraczający powyższe rozporządzenie ulegną karom, przewidzianym § 63 ustawy z dnia 6 sierpnia 1909 r. Dz. U. P. Nr. 177, względnie § 399 kodeksu karnego przy równoczesnej konfiskacie towaru.

Prezydent miasta:
Inż. *Karol Rolle* w. r.

L. 4600/27
VII.

Kraków, dnia 28 marca 1927.

Częściowe uregulowanie ruchu kołowego w mieście.

ROZPORZĄDZENIE.

Na zasadzie przepisów § 102, lit. d. Statutu dla Gminy miasta Krakowa z dnia 6-go października 1901 Dz. ust. i rozp. kraj. Nr. 108 wydaje Magistrat w porozumieniu z Dyrekcją Policji ze względów bezpieczeństwa publicznego, następujące zarządzenie, dotyczące częściowego uregulowania ruchu kołowego w mieście:

§ 1. Wprowadza się jednokierunkowy ruch kołowy na następujących ulicach:

1) na ulicy Florjańskiej w kierunku od ulicy Basztowej do Rynku głównego;

2) na ulicy Sławkowskiej w kierunku od Rynku głównego do ulicy Basztowej;

3) na ulicy Szewskiej w kierunku od Rynku głównego do ulicy Dunajewskiego, względnie Podwale.

Na ulicach tych wolno jeździć tylko w kierunku, jak wyżej oznaczono. Wjazd na powyższe ulice z ulic bocznych dozwolony jest jedynie w kierunku ruchu.

§ 2. Zabrania się przejazdu przez ulicę Sienną między Rynkiem głównym a Małym Rynkiem, przez ulicę Pijarską między ulicą św. Jana a ulicą Szpitalną, przez Plac Marjacki między kościołem N. P. Marji a kościołem św. Barbary.

Przez powyższe ulice, względnie odcinki ulic, oraz Plac Marjacki wolno przejeżdżać jedynie w przypadkach uroczystości, ślubów i t. p. oraz w przypadkach, gdy pojazd ma zajechać celem dowiezienia lub odwiezienia osób lub przedmiotów do jednego z domów przy ulicach tych położonych.

§ 3. Zakaz wjazdu na ulicę Florjańską od strony Rynku głównego, na ulicę Sławkowską od ulicy Basztowej i na ul. Szewską od ul. Dunajewskiego, względnie Podwale, kierunek jazdy na tych ulicach i wjazd na nie z ulic bocznych, oraz zakaz przejazdu przez ulice wyszczególnione w § 2 niniejszego rozporządzenia, zostastanie oznaczony odpowiednimi napisami i sygnałami.

§ 4. Przepisy niniejszego rozporządzenia odnoszą się do wszelkiego rodzaju pojazdów tak osobowych, jak i ciężarowych, mechanicznych i zaprzężonych, wózków ręcznych i rowerów, z wyjątkiem tramwajów.

§ 5. Przekraczający przepisy niniejszego rozporządzenia karani będą, przez Magistrat, o ile nie podlegają surowszemu ukaraniu, po myśli przepisów rozporządzenia ministerjalnego z dnia 30-go września 1857 r. Dz. p. p. Nr. 198 przy zastosowaniu rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21-go stycznia 1924 r. Dz. ust. Rzplitej Polskiej Nr. 9, poz. 89, grzywnami od 2 do 200 zł., względnie karą aresztu od 6 godzin do 14 dni.

§ 6. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie w 14 dni po ogłoszeniu.

§ 7. Nad przestrzeganiem niniejszego rozporządzenia czuwać będą organy Policji Państwowej.

Prezydent miasta:

Inż. *Karol Rolle* w. r.

L. 8397/26 prez. Kraków, dnia 29 marca 1927.

Administracja Akcyzy m. zmiana nazwy.

OGŁOSZENIE.

Prezydjum miasta uchwałą z dnia 25 lutego 1927 L. Prez. 8397/26 zmieniło nazwę „Administracji Akcyzy miejskiej“ na „Miejski Urząd poboru opłat i podatków pośrednich w Krakowie“.

Prezydent miasta:

Inż. *Karol Rolle* w. r.

L. 5874/27 / VII. Kraków, dnia 30 marca 1927.

Komunikacja na ulicach i placach miasta.

ROZPORZĄDZENIE.

Na podstawie przepisów § 102 lit. d. Statutu dla miasta Krakowa z dnia 6 października 1901 r. Dz. ust. rozp. kraj. Nr. 108 Magistrat zakazuje przejazdu wozami ciężarowymi przez ulicę Krowoderską, na odcinku między ulicą Basztową, a placem Biskupim w czasie od godziny 5 popołudniu do godz. 10 wieczorem.

Przez powyższy odcinek ul. Krowoderskiej dozwolony jest przejazd jedynie w przypadku konieczności dowiezienia lub odwiezienia przedmiotów z jednego z domów na tym odcinku ulicy położonego.

Nad przestrzeganiem tego zakazu czuwać będą organa miejskie i policyjne.

Niestosujący się karani będą po myśli rozporządzenia z dnia 20 kwietnia 1854 Dz. u. p. Nr. 96 przy zastosowaniu rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 stycznia 1924 r. Dz. ust. Rzp. P. Nr. 9, poz. 89 grzywnami do 200 zł. lub karą aresztu do 14 dni.

Prezydent miasta:

Inż. *Karol Rolle* w. r.

L. 1307/27.
B. a.

WYKAZ
konsensów budowlanych, wydanych w marcu 1927 r.

Właściciel budujący	Rodzaj budowy	Miejsce budowy	Projektodawca	Liczba Mgtu
		Dz. I.		
I. A. Poder	nadbudowa III. p.	Grodzka 32	Z. Prokesz	427/27
Henryk Matzké	schody łączące lokal sklepowy w part. z lokalem na I. p. i drobne przeróbki	pl. Dominikański 1	Stanisław Walz	605/27
		Dz. III.		
Marja Amster na ręce Romana	przebudowa parter. bud. drewn. i bud. wychodka z dołem kloacznym	Groble 18	S. Jonkler	4938/26
		Dz. IV.		
Katarzyna Marjanowska	klozety spłukiwane	Al. Mickiewicza 35	S. Baum	4659/26
		Dz. V.		
Salomon Bornstein	adapt. frontowej części parteru	Długa 33	Ł. Rok	694/27
Marja Ruschilowa	kiosk na gruntach wojskowych	Warszawska, róg Montelupich	Władysł. Burkiewicz	347/27
		Dz. VI.		
Hirsch Sybirski	IV. p. oficyna	Lubomirskich 25	A. Dostal	357/27
Henryk Sybirski	III. p. dom z oficyn.	Lubomirskich 25	—	4708/26
Oficerska Spółdzielnia mieszkaniowa	dom I. piętrowy	działka 23, ul. Mogilska	E. Skawiński	401/27
Gmina miasta Krakowa	prow. parterowy kiosk na 5 sklepów	Lubicz 2	Bud. miej. A.	2616/26
		Dz. VIII.		
Moses Beer Langsam	nadbudowa III. p. domu front. narożnego i ofic.	Dietla 77	Ł. Rok	4618/26
Leisor Propper	dobudowanie oficyny przyziemnej	Miodowa 5	Z. Prokesz	296/27
		Dz. IX.		
Adolf Wrona	dobudowa drewnianego domu i stajni	Rozdroże 9	Al. Sołtys	318/27

Właściciel budujący	Rodzaj budowy	Miejsce budowy	Projektodawca	Liczba Magtu
Dz. X.				
Henryka Frydrychowa	parter. dom mieszkalny	Rozdroże 19	Al. Sołtys	2628/26
J. i A. Hudaczkowie P. i R. Paczkowie	nadbudowa I. piętra	Barska 67	Zygm. Szufa	2502/26
Joanna Wilkowa	stodoła, komórki ze stajenką, dołem kloacznym i gnojnikiem	Zielna 20	Grzegorz Podgórny	4185/26
Jan Zięba	adapt. parter. budynku z poddaszem	Twardowskiego 49	P. Kaczmarczyk	756/27
Dz. XII.				
H. Ritterman i A. Siódmak	zmiany w planach na IV. piętrowy dom	Al. Krasińskiego 10	H. Ritterman	4896/26
Jadwiga Sobesto	zmiany w planach II. piętr. domu	Senatorska 21	J. Wilczyński	568/27
Dz. XIII.				
Karol i Katarzyna Wiśniewscy	prowiz. szopa i stajnia	Król. Jadwigi 44	J. Kaczmarczyk	2472/26
Kazimierz Kucharski	częściowa nadbudowa na poddaszu	św. Bronisławy 17	Szczepan Golec	2277/26
Pasachie Lustig	pisoar dla domu modlitwy	Starowiślna 37	Ł. Rok	332/27
Józef Mączyński Bronisława Nowarska	parterowy dom	Krolowej Jadwigi	J. Wilczyński	348/27
Józefa Zasadzka	dobudowa pokoju z kuchnią i sienią	Emaus 10	Józef Bujas	5043/26
Józef Kmiecik	parter. dom z komórką i stajnią plan dod.	Ks. Józefa 111	E. Skawiński	297/27
Marcin Kusionowicz	wozownia	Emaus 3	Zygm. Szufa	384/27
Dz. XV.				
Inż. Wacław Krzyżanowski	plan dod. domu I. p.	Sienkiewicza 25	Wacł. Krzyżanowski	4349/26
Dz. XVII.				
Józef Baster	plan dodatk. budynek gospodarczy	Zbożowa lk. 1241/1	— —	2909/26
Franciszka Burdylowa	I-o piętr. dom z salą na instytut muzyczny i nabożeństwa kość. Starokatolickiego	Friedleina wh. 802	Inż. A. Fries	3718/26
Dz. XIX.				
Adam i Władysław Dembowscy	dom I-o piętrowy, plan dod.	Piaski—Olsza	Zygm. Szufa	197/27

Właściciel budujący	Rodzaj budowy	Miejsce budowy	Projektodawca	Liczba Magtu
Dz. XX.				
Joachim Haubenstock	prowizoryczna szopa	Kosynierów lk. 408/6	W. Zakulski	4899/26
Dz. XXI.				
Tomasz Szeląg	dom przyziemny	Gumnisko lk. 450/3	A. Dostal	356/27
Dz. XXII.				
Szymon Feltscher	magazyn, stróżówka i kancelarja	Zabłocie lk. 846/50, 51, 52, 56	A. Dostal	3949/26
Mojżesz Sternfeld	ogrodzenie parc. gminnej	lk. 915	— —	565/27
Jetti Ebel	poddasze mieszkalne	pl. Serkowskiego 8	A. Sołtys	636/27
Adolf Dębski	I-o piętrowy dom, w parterze garaż, na I. p. ubikacje mieszkalne	Kalwaryjska 32	J. Zarzecki	709/27

Prezydent miasta
Inż. *Karol Rolle* w. r.

NOMINACJE.

P. **Dr. Marja Fredro-Boniecka,** na zasadzie postanowienia § 89 statutu m. mianowana została kustoszem Muzeum Narodowego z dniem 1 stycznia 1927 r. z poborami VIII. grupy uposażenia szczebel **a** w ilości 480 punktów, z dodatkiem regulacyjnym w ilości 60 punktów. (L. prez. 8724/26).

P. **Dr. Wilhelm Wachholz,** aplikant sądowy, na zasadzie § 89 statutu m. mianowany został z dniem 1 marca 1927 r. aplikantem konceptowym z poborami IX. grupy uposażenia szczebel **a** w ilości 390 punktów, z dodatkiem regulacyjnym w ilości 60 punktów. (L. prez. 977/27).

P. **Stanisław Heretyk,** prow. woźny m., na zasadzie § 89 statutu m. mianowany został z dniem 1 lipca 1926 r. woźnym miejskim z poborami XV. grupy uposażenia szczebel **a.** (L. prez. 8082/26).

P. **Antoni Kogut,** prow. woźny m., w myśl uchwały Rady miasta z dnia 18 listopada 1926 r. przyznającej mu veniam aetatis mianowany został na zasadzie § 89 statutu m. z dniem 1 stycznia 1926 r. woźnym m. z poborami XV. grupy uposażenia szczebel **a.** (L. prez. 6243/26).

P. **Jan Śliwa,** prow. woźny m., na zasadzie uchwały Rady m. z dnia 18 listopada 1926 r. przyznającej mu veniam aetatis oraz postanowienia § 89 statutu miejskiego mianowany został stałym woźnym m. z dniem 1 lipca 1925 r. z poborami XV. grupy uposażenia szczebel **a.** (L. prez. 3349/26).

EMERYTURY.

P. **Jan Tomaszyński,** st. rękodzielnik Zakładu czyszczenia m., w myśl art. 29 statutu emerytalnego dla pracowników Gminy m. Krakowa (uchwała z dnia 8 października 1924 Nr. 12. Dz. rozp. m. Krakowa) przeniesiony został z powodu stwierdzonej przez lekarza m. trwałej niezdolności do służby z dniem 1 marca 1927 r. w stały stan spoczynku i otrzymał w myśl art. 12 statutu (przy zastosowaniu § 2 statutu emerytalnego z r. 1914) ze względu na policzalną służbę w ilości 25 lat od uposażenia służbowego XI. grupy szczebel **d** w ilości 330 punktów oraz dodatku regulacyjnego w ilości 60 punktów uposażenie emerytalne w wysokości 80% miesięcznie w ilości 264 punktów oraz dodatek ekonomiczny w ilości 48 punktów. Ponadto ze względu na wyjątkowe stosunki — otrzymywać będzie dodatek ekonomiczny na żonę w wysokości 44 punktów miesięcznie. (L. prez. 805/27).

P. **Leonard Jurka,** woźny m. (M. Izba Obrach.), przeniesiony został na zasadzie art. 28 statutu emerytalnego dla pracowników Gminy stoł. król. m. Krakowa z 8 października 1924 r. Nr. 12 Dz. rozp. m. Krakowa z powodu przekroczenia 60 roku życia z dniem 1 marca 1927 r. w stały stan spoczynku i otrzymał w myśl art. 12 statutu (przy zastosowaniu § 2 statutu emerytalnego z 1914 r.) ze względu na policzalną służbę w ilości 43 lat pełne uposażenie służbowe XIII. grupy szczebel **f,** w ilości 285 punktów oraz dodatek regulacyjny w ilości 60 punktów miesięcznie, począwszy od dnia 1 marca 1927 r. Ponadto otrzymywać będzie przez czas trwania wyjątkowych stosunków dodatek ekonomiczny na żonę w ilości 44 punktów miesięcznie. (L. prez. 798/27).

P. **Józef Kasznik,** woźny miej., w myśl art. 29 statutu emerytalnego dla pracowników Gminy m. Krakowa (uchwała z dnia 8 października 1924) przeniesiony został z powodu stwierdzonej przez lekarza m. trwałej niezdolności do służby z dniem 1 marca 1927 r. w stały stan spoczynku i otrzymał w myśl art. 12 statutu (przy zastosowaniu § 2 statutu emerytalnego z r. 1914) ze względu na policzalną służbę w ilości 30 lat od uposażenia służbowego XIII. grupy szczebel **e,** w ilości 270 punktów oraz dodatku regulacyjnego w ilości 60 punktów uposażenie emerytalne w wysokości 90% tj. miesięcznie w ilości 243 punktów oraz dodatek ekonomiczny w ilości 54 punktów. Ponadto na czas wyjątkowych stosunków otrzymywać będzie dodatek ekonomiczny na żonę w wysokości 44 punktów miesięcznie. (L. prez. 804/27).

P. **Wojciech Adamski,** brukarz miej., na zasadzie art. 26 statutu emerytalnego (uchwała z dnia 8 października 1924 r. L. 2645/24 prez.) otrzymał w drodze łaski od 1 stycznia 1927 r. począwszy nadzwyczajne zaopatrzenie w ryczałtowej ilości 120 punktów miesięcznie. (L. prez. 7085/26).

P. **Michał Jasiołek,** robotnik miej., na zasadzie art. 26 statutu emerytalnego (uchwała z dnia 8 października 1924 r. L. prez. 2645/24) otrzymał w drodze łaski od 1 lutego 1927 r. począwszy nadzwyczajne zaopatrzunie w ryczałtowej ilości 72 punktów miesięcznie. (L. prez. 6167/26).

P. **Roman Krejza,** robotnik miej., na zasadzie art. 26 statutu emerytalnego (uchwała z dnia 8 października 1924 r. L. 2645/24 prez.) otrzymał w drodze łaski od 1 lutego 1927 r. począwszy nadzwyczajne zaopatrzenie w ryczałtowej ilości 65 punktów miesięcznie. (L. prez. 8345/26).

P. **Stanisław Wójcik,** robotnik brukarski, na zasadzie art. 26 statutu emerytalnego (uchwała z dnia 8 października 1924 r. L. 2645/24 prez.) otrzymał w drodze łaski od 1 lutego 1927 r. począwszy nadzwyczajne zaopatrzenie w ryczałtowej ilości 58 punktów miesięcznie. (L. prez. 7477/26).

P. **Wiktorja Oktałowiczowa,** wdowa po śp. Ludwiku Oktałowiczu, robotniku Zakładu czyszcz. m., na zasadzie art. 26 statutu emerytalnego (uchwała z dnia 8 października 1924 r. L. 2645/24 prez.) otrzymała w drodze łaski od 1 lutego 1927 r. począwszy na czas wdowieństwa nadzwyczajne zaopatrzenie w ryczałtowej ilości 46 punktów miesięcznie. (L. prez. 647/27).

P. **Regina Warchołowa,** wdowa po śp. Piotrze Warchole robotniku miej., na zasadzie art. 26 statutu emerytalnego (uchwała z dnia 8 października 1924 r. L. 2645/24 prez.) otrzymała w drodze łaski od 1 stycznia 1927 r. począwszy nadzwyczajne zaopatrzenie w ryczałtowej ilości 40 punktów miesięcznie. (L. prez. 344/27).

CZĘŚĆ NIEURZĘDOWA.

Spis członków sekcyj i Komisyj Rady miasta.

(Uchwały Rady m. z 7. X. 1926 r. L. prez. 5921/26, 20. I. 1927 r. L. prez. 154/27 i 10. III. 1927 L. prez. 1876/27).

A. Sekcje.

1. Sekcja I. i VII.

1. Inż. Adelman Aleksander, (Ks. Kasprzyk Ludwik*), 2. Dr. Bobrowski Emil, (Dr Rosenzweig Józef*), 3. Breuer Karol, 4. Inż. Czunko Adam, 5. Daszyński Ignacy, (Dr Müller Adam*), 6. Inż. Drobniak Franciszek, 7. Drozdowski Stanisław, 8. Ehrenpreis Ignacy, 9. Ehrlich Adolf, 10. Haecker Emil, 11. Holeksa Karol, (Dr Mussil Franciszek*), 12. Inż. Kleinberger Władysław, 13. Dr Klimecki Stanisław, 14. Kluczka Teodor, 15. Kosobudzki Piotr, 16. Liebling Władysław, 17. Marski Józef, 18. Dr Merz Ludwik, 19. Mitasiński Józef, (Inż. Krzepowski Wacław*), 20. Dr Muczkowski Józef, 21. Inż. Nitsch Leonard, 22. Oplustil Jan, 23. Pachoński Henryk, 24. Packan Jan, 25. Inż. Peltz Jan, 26. Inż. Peroś Jan, 27. Potuczeck Wacław, 28. Rakisz Szczepan, 29. Rock Łazarz, 30. Inż. Romanowski Artur, 31. Siemek Zygmunt, 32. Sławiński Karol, 33. Sperro Wilhelm, 34. Inż. Turski Władysław.

2. Sekcja II.

1. Bajda Andrzej, 2. Czubryt Piotr, 3. Epstein Tadeusz, 4. Dr Gross Adolf, 5. Jaroszewski Bolesław, 6. Dr Krzetuski Karol, 7. Dr Landau Ignacy, 8. Dr Lang Marjan, 9. Łapiński Kazimierz, 10. Łuczko Karol, 11. Matula Dyoizy, 12. Dr Müller Adam, 13. Puchałka Jan, (Pachoński Henryk*), 14. Schechter Samuel, 15. Siemek Zygmunt, 16. Dr Starzewski Tadeusz, 17. Szklarski Ludwik, 18. Wachtel Bernard.

3. Sekcja III.

1. Cezar Władysław, 2. Dr Doboszyński Adam, 3. Dr Ehrenpreis Zygmunt, 4. Dr Emilewicz Józef, 5. Dr Ferber Edward, 6. Dr Fierich Ksawery Franciszek, 7. Dr Klimecki Stanisław, 8. Dr Kostanecki Kazimierz, 9. Inż. Krzepowski Wacław, 10. Dr Lauer Ignacy, 11. Dr Mussil Franciszek, 12. Dr Müller Adam, 13. Popiel Florjan, 14. Dr Rosenzweig Józef, 15. Dr Rowiński Stanisław, 16. Schenker Henryk, 17. Dr Schreiber Henryk, 18. Srokowski Konstanty, 19. Staszczak Marcin, 20. Dr Szołayski Alfred, 21. Dr Tilles Samuel, 22. Dr Zoll Fryderyk.

4. Sekcja IV.

1. Bieleś Jan, 2. Konopiński Michał, 3. Dr Kuźniar Wiktor 4. Matejko Adam, 5. Ks. Masny Jan, 6. Dr Meisels Adolf, 7. Dr Nowak Juljan, (Dr Kostanecki Kazimierz*), 8. Nowak Stanisław, 9. Rymar Stanisław, 10. Szarek Stanisław, 11. Szulc Ignacy, 12. Dr Zoll Fryderyk.

5. Sekcja V. i VI.

1. Dr Aronsohn Jakób, 2. Batko Józef, 3. Englisch Jan, (Oplustil Jan*), 4. Godzicki Jan, (Dutkiewicz Marceli*), 5. Guzikowski Andrzej, 6. Dr Kaplicki Mieczysław, 7. Ks. Kasprzyk Ludwik, 8. Dr Rafał Landau, 9. Łuczko Karol, 10. Ks. Masny Jan, 11. Miklasiński Józef, 12. Dr Peiper Juda.

*) Zastępcy.

6. Sekcja VIII.

1. Chwastek Jan, 2. Dutkiewicz Marceli, 3. Kęsek Jan, 4. Inż. Mianowski Henryk, (Drozdowski Stanisław*), 5. Migdziński Franciszek, 6. Tabaczyński Tadeusz, (Dr Lang Marjan*), 7. Wajda Wincenty, 8. Wasserberg Norbert, 9. Woyczyński Roman, 10. Wójcik Józef, 11. Zawojski Władysław, 12. Ziffer Henryk.

B. Komisje.

1. Komisja dla Zakładów Przemysłowych.

1. Inż. Adelman Aleksander, (Popiel Marjan*), 2. Dr Bobrowski Emil, (Łapiński Kazimierz*), 3. Breuer Karol, 4. Inż. Czunko Adam, 5. Inż. Drobniak Franciszek, 6. Dutkiewicz Marceli, 7. Ehrenpreis Ignacy, 8. Englisch Jan, (Dr Müller Adam*), 9. Epstein Tadeusz, 10. Dr Ferber Edward, 11. Godzicki Jan, (Inż. Kleinberger Władysław*), 12, Dr Klimecki Stanisław, 13. Kluczka Teodor, 14. Kosobudzki Piotr, 15. Dr Krzetuski Karol, 16. Dr Kuźniar Wiktor, 17. Dr Landau Ignacy, 18. Dr Lauer Ignacy, 19. Marski Józef, 20. Migdziński Franciszek, 21. Dr Mussil Franciszek, 22. Inż. Nitsch Leonard, 23. Pachoński Henryk, 24. Inż. Peltz Jan, 25. Inż. Peroś Jan, 26. Potuczek Wacław, 27. Puchałka Jan (Ks. Kasprzyk Ludwik*), 28. Dr Rosenzweig Józef, 29. Sławiński Karol, 30. Dr Tilles Samuel, 31. Inż. Turski Władysław, 32. Wasserberg Norbert, 33. Zawojski Władysław, 34. Ziffer Henryk.

2. Komisja drogowo-kanałowa i gruntowa.

1. Inż. Adelman Aleksander, (Dr Mussil Franciszek*), 2. Batko Józef, 3. Breuer Karol, 4. Chwastek Jan, 5. Inż. Czunko Adam, 6. Drozdowski Stanisław, 7. Dr Gross Adolf, 8. Dr Kaplicki Mieczysław, 9. Kluczka Teodor, 10. Łapiński Kazimierz, 11. Dr Merz Ludwik, 12. Mitasiński Józef, 13. Oplustil Jan, 14. Inż. Peltz Jan, 15. Inż. Peroś Jan, 16. Potuczek Wacław, 17. Rock Łazarz, 18. Inż. Romanowski Artur, 19. Sławiński Karol, 20. Sperro Wilhelm, 21. Tabaczyński Tadeusz, (Marski Józef*), 22. Inż. Turski Władysł.

3. Komisja przemysłowa.

1. Czubryt Piotr, 2. Dutkiewicz Marceli, 3. Englisch Jan, (Jaroszewski Bolesław*), 4. Holeksa Karol, (Drozdowski Stanisław*), 5. Kosobudzki Piotr, 6. Dr. Landau Ignacy, 7. Dr Lauer Ignacy, 8. Dr Mussil Franciszek, 9. Popiel Florjan, 10. Schechter Samuel, 11. Wachtel Bernard, 12. Wójcik Józef.

4. Komisja rekursowa.

1. Inż. Czunko Adam, 2. Dr Fierich Ksawery Franciszek, 3. Jaroszewski Bolesław, 4. Dr Kaplicki Mieczysław, 5. Inż. Kleinberger Władysław, 6. Dr Klimecki Stanisław, 7. Dr Meisels Adolf, 8. Dr Mussil Franciszek, 9. Dr Müller Adam, 10. Inż. Nitsch Leonard, 11. Dr Peiper Juda, 12. Inż. Peltz Jan, 13. Inż. Peroś Jan, 14. Inż. Romanowski Artur, 15. Dr Rowiński Stanisław, 16. Schenker Henryk, 17. Dr Szołayski Alfred, 18. Dr Tilles Samuel.

5. Komisja Muzeum Narodowego.

1. Dr Ehrenpreis Zygmunt, 2. Haecker Emil, 3. Ks. Kasprzyk Ludwik, 4. Ks. Masny Jan, 5. Dr Muczkowski Józef, 6. Dr Nowak Juljan, (Dr Zoll Fryderyk*).

6. Komisja teatralna.

1. Haecker Emil, 2. Holeksa Karol, 3. Dr Lang Marjan, 4. Potuczek Wacław, 5. Dr Wielgus Piotr, 6. Dr Zoll Fryderyk.

7. Komisja Muzeum Przemysłowego.

1. Inż. Adelman Aleksander, 2. Inż. Drobniak Franciszek, 3. Matejko Adam, 4. Inż. Mianowski Henryk, 5. Dr Muczkowski Józef, 6. Inż. Nitsch Leonard, 7. Schechter Samuel, 8. Siemek Zygmunt.

8. Komisja sanitarna.

1. Dr Bobrowski Emil, 2. Dr Kaplicki Mieczysław, 3. Dr Kepler Paweł, 4. Dr Kostanecki Kazimierz, 5. Matula Dyonizy, 6. Dr Schneider Ludwik.

9. Komisja dyscyplinarna.

1. Dr Lauer Ignacy, 2. Dr Muczkowski Józef, 3. Dr Müller Adam, 4. Puchałka Jan, 5. Dr Szołayski Alfred, 6. Inż. Turski Władysław.

10. Komisja administracyjna.

1. Kluczka Teodor, 2. Dr Rafał Landau, 3. Dr Lauer Ignacy, 4. Łuczko Karol, 5. Marski Józef, 6. Ks. Masny Jan, 7. Dr Müller Adam, 8. Puchałka Antoni, (Pachoński Henryk*), 9. Rakisz Szczepan, 10. Wachtel Bernard, 11. Wajda Wincenty, 12. Zawojski Władysław.

11. Komisja łowiecka.

1. Chwastek Jan, 2. Dr Doboszyński Adam, 3. Kęsek Jan, 4. Dr Kuźniar Wiktor, 5. Popiel Florjan, 6. Staszczak Marcin.

12. Komisja statystyczna.

1. Inż. Drobniak Franciszek, 2. Dr Gross Adolf, 3. Ks. Masny Jan, 4. Dr Muczkowski Józef, 5. Dr Müller Adam, 6. Dr Szołayski Alfred, — z poza Rady — Dr Kumaniecki Kazimierz.

Rada artystyczna.

1. Haecker Emil, 2. Dr Muczkowski Józef, 3. Dr Nowak Juljan, (Dr Zoll Fryderyk*), 4. Inż. Peroś Jan, 5 Inż. Romanowski Artur, 6. Srokowski Konstanty.

Sąd honorowy Rady miejskiej.

1. Inż. Adelman Aleksander, 2. Englisch Jan, 3. Dr Fierich Ksawery Franciszek, 4. Dr Rowiński Stanisław, 5. Dr Tilles Samuel, 6. Dr Zoll Fryderyk.

Komitet Sekcji I. dla połączeń kolejowych m. Krakowa.

1. Epstein Tadeusz, 2. Kluczka Teodor, 3. Dr Krzetuski Karol, 4. Dr Merz Ludwik, 5. Inż. Peltz Jan, 6. Inż. Peroś Jan, 7. Potuczek Wacław, 8. Tabaczyński Tadeusz.

Podkomitet Sekcji I. dla spraw ogrodowych i plantacyjnych.

1. Haecker Emil, 2. Inż. Kleinberger Władysław, 3. Dr Muczkowski Józef, 4. Pachoński Henryk, 5. Inż. Peltz Jan, 6. Inż. Peroś Jan, 7. Rakisz Szczepan, 8. Sperro Wilhelm, 9. Szarek Stanisław, 10. Woyczyński Roman.

*) Zastępcy.

Podkomitet Sekcji I. dla spraw cmentarnych.

1. Inż. Adelman Aleksander, 2. Breuer Karol, 3. Inż. Czunko Adam, 4. Drozdowski Stanisław, 5. Marski Józef, 6. Potuczek Wacław, 7. Rakisz Szczepan, 8. Inż. Romanowski Artur, 9. Sławiński Karol.

Podkomitet sprawunkowy Sekcji I.

1. Inż. Adelman Aleksander, 2. Breuer Karol, 3. Inż. Drobniak Franciszek, 4. Drozdowski Stanisław, 5. Kluczka Teodor, 6. Potuczek Wacław, 7. Rock Łazarz, 8. Schenker Henryk.

Podkomitet Sekcji I. dla spraw regulacyjnych.

1. Inż. Czunko Adam, 2. Drozdowski Stanisław, 3. Haecker Emil, 4. Inż. Kleinberger Władysław, 5. Dr Muczkowski Józef, 6. Inż. Nitsch Leonard, 7. Inż. Peroś Jan, 8. Inż. Romanowski Artur.

Komitet Sekcji I. i VII. dla Zakładu czyszczenia m. i Miejskiej Straży pożarnej.

1. Inż. Adelman Aleksander, 2. Kluczka Teodor, 3. Dr Merz Ludwik, 4. Inż. Nitsch Leonard, 5. Pachoński Henryk, 6. Inż. Romanowski Artur.

Podkomitet dla M. Zakładów Sanitarnych.

1. Dr Kaplicki Mieczysław, 2. Ks. Kasprzyk Ludwik, 3. Dr Landau Rafał, 4. Łuczko Karol, 5. Inż. Peltz Jan.

Komisja Sekcji II. dla nadzoru na M. Izbą Obrachunkową.

1. Drozdowski Stanisław, 2. Epstein Tadeusz, 3. Dr Gross Adolf, 4. Dr Lang Marjan, 5. Matula Dyonizy, 6. Dr Müller Adam, 7. Wachtel Bernard.

Komisja Sekcji IV. dla Archiwum aktów dawnych.

1. Dr Fierich Ksawery, 2. Haecker Emil, 3. Dr Kostanecki Kazimierz, 4. Ks. Masny Jan, 5. Matejko Adam, 6. Dr Muczkowski Józef, 7. Dr Zoll Fryderyk.

Członkowie Rady m. upoważnieni do podpisywania kontraktów.

1. Bieleś Jan, 2. Inż. Drobniak Franciszek, 3. Dutkiewicz Marceli, 4. Ks. Kasprzyk Ludwik, 5. Dr Müller Adam, 6. Inż. Kleinberger Władysław, 7. Liebling Władysław, 8. Marski Józef, 9. Dr Mussil Józef, 10. Rakisz Szczepan, 11. Siemek Zygmunt, 12. Ziffer Henryk.

Delegacja do Kuratorji szkoły ekonomiczno-handlowej.

1. Dr Schneider Ludwik, 2. Dutkiewicz Marceli, 3. Dr Lang Marjan.

Delegacja do Rady Szkolnej.

1. Dr Schneider Ludwik, 2. Inż. Drobniak Franciszek, 3. Dr Landau Ignacy, 4. Dr Müller Adam, 5. Pachoński Henryk, 6. Dr Lang Marjan (zastępca).

Delegacja do Zarządu Tow. „Szkoły Rzemiosł“.

1. Ostrowski Witołd, 2. Szklarski Ludwik.

Delegacja do Państwowej Rady kolejowej.

1. Dr Krzetuski Karol, 2. Burtan Stanisław (zastępca).

Delegacja do okręgowej Rady kolejowej.

1. Dr Kuźniar Wiktor, 2. Inż. Drobniak Franciszek (zastępca).

Komitet Rozbudowy m. Krakowa.

Członkowie:

Inż. Rolle Karol, Prezydent miasta — przewodniczący; **z Rady miejskiej:** 1. Dr Gross Adolf, 2. Dr Müller Adam, 3. Inż. Nitsch Leonard, 4. Oplustil Jan, 5. Ostrowski Witołd, 6. Potuczek Wacław, 7. Inż. Romanowski Artur, 8. Dr Schneider Ludwik, 9. Inż. Turski Władysław; **z Magistratu:** 10. Inż. Kłeczek Andrzej, 11. Dr Reiner Ryszard; **z poza Rady miejskiej:** 12. Burtan Stanisław.

Zastępcy:

Z Rady miejskiej: 1. Inż. Drobniak Franciszek, 2. Dr Lang Marjan, 3. Dr Merz Ludwik; **z Magistratu:** 4. Dr Kolkiewicz Zdzisław; **z poza Rady miejskiej:** 5. Dr Inż. Krause Jan, 6. Sawicki Jan.

Protokoły obrad Rady miejskiej.

Posiedzenie zwyczajne 172, w kad. XVII. z dnia 10 marca 1927 r.

Obecni: *Przewodn. Prezydent m.* inż. Karol Rolle.
Wiceprezydent m. Witołd Ostrowski.
„ Dr. Ludwik Schneider.
„ Dr. Piotr Wielgus.
Sekretarz Rady m. Franciszek Strasik.
Radców m. obecnych **72.**
Początek posiedzenia o godz. **5·15 popoł.**

Przed porządkiem dziennym.

Pożyczka 60.000 zł. w Polsk. Dyr. Ubezp. Wzaj. na urządzenie hydrantów w gm. przyłączonych.

Imieniem Prezydenta miasta Wiceprezydent miasta Dr. Wielgus wnosi:

Rada miasta uchwali:

I. Upoważnia się Pana Prezydenta miasta do zaciągnięcia pożyczki w Polskiej Dyrekcji Ubezpieczeń Wzajemnych w Warszawie w kwocie Zł. 60.000 na urządzenie hydrantów w gminach przyłączonych, a to na warunkach z dnia 2 marca 1927 r. Nr. F. VIII. 763.

II. Do podpisania odnośnych dokumentów upoważnia się Pana Prezydenta miasta wzgl. jego zastępcę oraz radców m. pp. Dra Marjana Langa i Zygmunta Siemka, a w razie przeszkody u któregokolwiek z nich radców m. pp. Dra Franciszka Mussila i Dra Adama Müllera.

Uchwalono. (L. prez. 1662/27).

Pożyczka 125.000 zł. w Państw. Banku rolnym na utworzenie rezerw zbożowych.

Imieniem Prezydenta miasta, Wiceprezydent miasta Dr. Wielgus wnosi:

Rada miasta uchwali:

I. Upoważnia się Pana Prezydenta miasta do zaciągnięcia pożyczki w Państwowym Banku Rolnym, Oddział we Lwowie, w kwocie 125.000 złotych na utworzenie rezerw zbożowych, a to na warunkach ustalonych przez tenże Bank pismem z dnia 5 marca 1927 r. L. aktu 6067/Kr.

II. Do podpisania odnośnych dokumentów upoważnia się Pana Prezydenta miasta wzgl. jego zastępcę oraz radców m. pp. Dra Marjana Langa i Zygmunta Siemka, a w razie przeszkody któregokolwiek z nich radców m. pp. Dra Mussila Franciszka i Dra Adama Müllera.

Uchwalono. (L. prez. 1702/27).

Pisma.

Sekretarz odczytał pismo Ministra oświaty w odpowiedzi na wniesiony memorjał przez Prezydjum miasta w sprawie dokończenia robót budowlanych Akademji Górniczej w Krakowie.

Rm. Rymar, jako przewodniczący sejmowej komisji skarbowo-budżetowej oświadcza, że sprawą kredytu na uruchomienie budowy Akademji górniczej w Krakowie zajmie się gorliwie.

Rm. Dr Müller wystąpił z zarzutami, że w roku bieżącym akcja w kierunku zatrudnienia bezrobotnych stała się mniej intensywną niż w roku ubiegłym. Mowca prosi Prezydjum miasta, aby interweniowało u władz centralnych o podwyższenie kredytów budowlanych.

W odpowiedzi prezyd. Rolle podkreślił wysiłki gminy w celu ożywienia ruchu budowlanego. Obecnie gmina wykończa dwa domy 3-piętrowe w Podgórzu, dokończono budowy baraku przy ul. Kosynierów, dalej kończy się nadbudowę domu przy ulicy Rajskiej oraz planuje się kilka dalszych objektów mieszkaniowych. Nadto rozpoczęła gmina budowę kolektora zachodniego, która zatrudni około 100 robotników, przeprowadza czyszczenie kolektora głównego i inne. W planie przewidziane jest w najbliższym czasie rozpoczęcie robót ogrodowych.

Rm. Dr Schreiber odnosząc się krytycznie do akcji budowlanej miasta, zarzuca brak inicjatywy w tym kierunku. Mowca domaga się zwołania ankiety celem wszechstronnego rozpatrzenia problemu bezrobocia i uruchomienia robót inwestycyjnych, koniecznych dla zapewnienia miastu rozwoju.

Rm. Marski podkreślał konieczność przeznaczenia pewnych kredytów na poprawę i budowę dróg i chodników w gminach przyłączonych.

Rm. Kosobudzki domagał się poparcia przez gminę prywatnej inicjatywy budowlanej.

Rm. Dr. Rosenzweig wskazywał na konieczność przygotowania potrzebnych kapitałów, któreby umożliwiły rozpoczęcie racjonalnej akcji budowlanej. Prezydjum miasta powinno zwrócić się do rządu o przeznaczenie podatku na rozbudowę i podatku kwaterunkowego na budowę domów mieszkalnych.

Rm. Oplustil domagał się natychmiastowego rozpoczęcia budowy Muzeum Narodowego, oraz aby Prezydjum miasta wywarło wpływ w kierunku rozpoczę-

cia budowy domów na parcelach budowlanych w centrum miasta.

W dalszej dyskusji przemawiali rm. Dr Lang, Dr Klimecki, Rymar, Inż. Turski, ks. Kasprzyk i Chwastek.

Rezygnacja radcy m. Wład. Cezara.

Sekretarz odczytał pismo radcy m. Władysława Cezara donoszące o rezygnacji swej z godności członka Radcy miejsk. z powodu choroby. (L. prez. 1074/27).

Rm. Dr. Rosenzweig jest zdania, że skoro p. Cezar rezygnuje z godności radcy miejsk. z powodu choroby, nie ma potrzeby odsyłać sprawy tejże rezygnacji do S. III., lecz rezygnację przyjąć do zatwierdzającej wiadomości, tem więcej, że w miejsce p. Cezara jako powołanego z koła IV. wojewoda powoła na wniosek Rady miejsk. jego zastępcę.

Prezyd. Rolle wyjaśnia, że w myśl regulaminu i utartych zwyczajów sprawę rezygnacji odeśle do Sekcji prawniczej, która po rozpatrzeniu sprawy przyjdzie przed Radę miejsk. z wnioskiem powołania następcy.

W głosowaniu, rezygnację p. Cezara odesłano do Sekcji prawniczej.

Urlop.

Rada m. udzieliła radcy m. Dr Ludwikowi Merzowi urlopu 4 tyg. celem poratowania zdrowia.

Porządek dzienny.

I. Dodatek 10% do opłat gminnych od podań wnoszonych do Magistratu.

Imieniem Sekcji II. i III. st. radca Magistratu Dr. Wydro wnosi:

Rada miasta uchwali:

Do opłat gminnych od podań wnoszonych do Magistratu i od świadectw przez Magistrat wydanych pobierać się będzie w czasie do końca grudnia 1927 r. nadzwyczajny dodatek wysokości 10% opłat ustanowionych taryfą obowiązującą. (L. 540/927 II. a).

Rm. Dr. Rosenzweig jest zdania, że gmina nie powinna pobierać podobnego podatku jakie pobierają władze rządowe.

Wnosi o odesłanie całej sprawy do Sekcji I. i III.

Rm. Dr Mussil zgłasza wniosek:

„Wniosek o uchwalenie dodatku 10% do opłat gminnych od podań wniesionych do Mgtu, odsyła się do Sekcji II. i III.

Po wyjaśnieniach referenta st. radcy Dr Wydro przystąpiono do głosowania.

Wniosek rm. Dra Rosenzweiga i Dra Mussila nie uzyskał większości.

Wnioski Sekcji II. i III. uchwalono.

II. Sprawa umundurowania niższych funkc. miejskich.

Imieniem Sekcji I., radca m. inż. Drobniak wnosi:

Przyjmuje się ofertę firmy F. i E. Zajączek i Lankosz z dnia 13 stycznia 1927 i przedłuża się tej Firmie dostawę materjałów na umundurowanie służby miejskiej w r. 1927 wedle gatunków i cen, zatwierdzonych na podstawie rozprawy ofertowej uchwałą Prezydjum m. z dnia 18 lutego 1926 powziętą na na podstawie § 53 statutu miejskiego. (L. 581/927 I).

Rm. Dr Rosenzweig ze względów zasadniczych jest zdania, że powinno się rozpisać publiczną licytację ofertową.

Po wyjaśnieniu referenta rm. inż. Drobniaka, wniosek Sekcji I. uchwalono.

III. Sprawa dalszego wykupna gruntu dla otwarcia połączenia ul. Wileńskiej z Sadową w Dz. XVIII.

Imieniem Sekcji I. radca m. inż. Romanowski wnosi:

Rada miasta uchwali:

1. W sprawie uchwały Rady miasta z dnia 6-go maja 1912 r. L. 36997/1912 B. b. odnośnie do otwarcia z urzędu ulicy skośnej między ulicą Wileńską a ulicą Sadową w Dz. XVIII. według planu Bud. miejsk. Oddział B. z dnia 19 stycznia 1912 r. nie uwzględnia się podania właścicieli realności z dnia 12 grudnia 1925 r. do L. 113/1926 B. b., a poleca się ponownie Magistratowi przystąpić do wykupna gruntów celem przeprowadzenia tejże ulicy po myśli noweli ustawy bud. miejsk. krakowsk. § 16 a.

Uchwalono. (L. 113/926 Bb.).

IV. Linja regulacyjna ul. Skośnej w Dz. XVIII.

Imieniem Sekcji I., radca m. inż. Romanowski wnosi:

Rada miasta uchwali:

Reasumując częściowo uchwałę swą z dn. 6 maja 1912 r. L. 36997/12 B. b. odnośnie do linij regulacyjnych ul. Skośnej między ul. Warszawską a ul. Celarowską w dz. XVIII.:

zatwierdza się linje regulacyjne tejże ulicy według linji czerwonych na planie Budownictwa m. Oddz. B. z dnia 26 czerwca 1926 r. oznaczonych literami:

a-b, c-d z linjami budowlanemi,
a'-b', c'-d' po stronie północno-zachodniej, zaś
e-f-g-h, i-j-k z linjami budowlanemi
f-'g'-h', i'-j'-k' po stronie południowo-wschodniej.

Uchwalono. (L. 1506/926 Bb.).

V. Dalsze przedłużenie i otwarcie ulicy Zabłocie do ul. Płaszowskiej.

Imieniem Sekcji I., radca m. Łuczko wnosi:

Rada miasta uchwali:

1. Zatwierdza się otwarcie dalszego przedłużenia ulicy Zabłocie do ulicy Płaszowskiej z urzędu po myśli § 16 a noweli do ust. bud. m. krak. według planu Bud. m. Oddz. B. z dnia 25/XI. 1926 r.

2. Zatwierdza się linje regulac. przedłużenia ulicy Zabłocie, nawiązując do ustalonych przy L. 1653/26 B. b. linij regulacyjnych tej ulicy według linji czerwonych, oznaczonych na powyższym planie Bud. m. B. literami:

a-b c-d-e, f-g-h-i, j-k-l, ł-m-n od strony północno-wschodniej, zaś o-p, q-r-s, t-u-v-w, x-y-z od strony południowo zachodniej.

3. Przyjmuje się dla powyższej ulicy sposób zabudowania zwarty.

4. Poleca się Magistratowi przystąpić do wykupna potrzebnych gruntów, zestawić kosztorysy i przedłożyć je Radzie miejskiej do zatwierdzenia.

Uchwalono. (L. 3757/926 Bb.).

VI. Linje regulacyjne na gruntach pofort. przed parkiem krak. w bloku Nr. XIII.

Imieniem Sekcji I., radca m. Jan Chwastek wnosi:

Rada miasta uchwali:

1. Nawiązując do uchwały z dn. 4 listopada 1919 zatwierdzającej otwarcie ulic na gruntach pofortecznych przed parkiem krakowskim w dz. XV., zatwierdza się otwarcie z urzędu uliczki 8-metrowej wzdłuż wschodniej granicy gruntu wydzielonego z bloku Nr. XIII. pod budowę kościoła parafji św. Szczepana.

2. Zatwierdza linje regulac. powyższej ulicy oznaczone na planie Bud. miejsk. Oddz. B. z dnia 19 listopada 1926 r. głoskami:

a-c od strony zachodniej, zaś głoskami:

d-e-f-g od strony wschodniej.

3. Zatwierdza się podział pozostałej po wschodniej stronie uliczki części bloku budowlanego na 10 parcel budowlanych wkreślonych w powyższym planie kolorem czerwonym i oznaczonych liczbami od 1 do 10.

4. Powyższe parcele przeznacza się na zabudowanie zwarte w sposób oznaczony czerwono na powyższym planie t. zn. z tylną linją budowlaną w odstępie maksymalnym 15 m. od linji regulacyjnych — domami 18 metrów wysokimi, licząc tę wysokość od okapu do niveau chodnika.

Uchwalono. (L. 3501/926 Bb.).

VII. Sprzedaż parceli gminnej w Dz. X. p. Kasprowi Nowakowi.

Imieniem Sekcji I. radca m. inż. Kleinberger wnosi:

Rada miasta uchwali:

I. Sprzedać p. Kasprowi Nowakowi parcelę gminną lkat. 215/14 lwh. 572 Dz. X. o powierzchni 346.4 m. kw. oznaczoną na planie sytuacyjnym Bud. m. B. z dnia 3 grudnia 1926 kolorem zielonym za cenę po 3 (trzy) zł. za 1 metr kw. a to pod następującymi warunkami:

1) Grunt powyższy sprzedaje Gmina w stanie wolnym od długów i ciężarów.

2) Cena kupna będzie spłacana w ratach miesięcznych po 50 zł. począwszy od 1 marca 1927 r. bez procentów. Kwota ta będzie strącana z poborów służbowych. Cenę kupna można zapłacić wcześniej.

3) Podpisanie kontraktu, zaintabulowanie prawa własności oraz oddanie parceli we fizyczne posiadanie nastąpi dopiero po całkowitej spłacie ceny kupna.

4) Koszta kontraktu, stempli, intabulacji oraz należytości od przeniesienia własności poniesie nabywca.

II. Do podpisania kontraktu upoważnia się obok P. Prezydenta miasta względnie jego zastępcy pp. radców m. inż. Krzepowskiego i Józefa Batkę, a w razie przeszkody u któregokolwiek z nich pp. Radców m. Dra L. Merza i inż. J. Peltza.

III. Uzyskana cena kupna wpłynie na dochód funduszu regulacji m. pod nową poz. »Urządzenie nowej ulicy w Dz. X. Zakrzówek koło baraku gminnego«.

Uchwalono. (L. 6272/926/I.).

VIII. Zaciągnięcie pożyczki rządowej na zatrudnienie bezrobotnych.

Imieniem Sekcji II. i III. wiceprez. m. Dr. Wielgus wnosi:

Rada miasta uchwali:

1) Upoważnia się Pana Prezydenta miasta do zaciągnięcia pożyczki rządowej na cele zatrudnienia bezrobotnych w dowolnej wysokości na warunkach ustalonych przez Rząd.

2) Do podpisania odnośnych dokumentów upoważnia się Pana Prezydenta miasta względnie jego zastępcę oraz pp. radców m. Dra Marjana Langa i Zygmunta Siemka, a w razie przeszkody u któregokolwiek z nich pp. radców m. Dra Adama Müllera i Dra Franciszka Mussila (do L. 1519/27 prez.).

Uchwalono.

IX. Zwaloryzowanie pożyczki 30 miljonów marek polskich zaciągniętej przez Gminę miasta Krakowa w b. Zakładzie miast Małopolski.

Imieniem Sekcji II. i III. radca m. Dr. Gross wnosi:

Rada miasta uchwali:

1) Upoważnia się Pana Prezydenta miasta do zwaloryzowania w drodze ugody pożyczki nominalnej wartości 30.000.000 Mkp. zaciągniętej w kwietniu 1922 w b. Zakładzie Kredytowym miast Małopolski, a przejętej obecnie przez Bank Gospodarstwa Krajowego, na warunkach ustalić się mających z powyższym Bankiem.

2) Do podpisania odnośnego dokumentu upoważnia się Pana Prezydenta miasta względnie jego zastępcę oraz pp. radców m. Dra Marjana Langa i Zygmunta Siemka, a w razie przeszkody u któregokolwiek z nich pp. radców m. Dra Adama Müllera i Dra Franciszka Mussila. Uchwalono. (L. prez. 47/27).

X. Nabycie gruntu l. kat. 1816/3 u wylotu ul. Wolskiej od P. Anieli Burtanowej.

Wobec zniesienia ze względów formalnych przez Tym. Wydział Samorządowy we Lwowie reskryptem z dnia 22 lutego 1927 L. W. 2839/27/I. uchwały Rady miejskiej z dnia 4 listopada 1926 r. ponawia się:

Imieniem Sekcji I. i II. Rm. Dr. Klimecki wnosi:

Rada miasta uchwali:

Reasumuje się uchwałę T. Zarządu miasta z dnia 18 czerwca 1925 w sprawie nabycia od p. Anieli Burtanowej parceli lkat. 1816/3 i sprzedaży jej parceli pofort. 54, oraz gruntów na t. zw. kontumacji w Dz. XVII.

Natomiast uchwala się co następuje:

I. Zakupić dla Gminy m. Krakowa od P. Anieli Burtanowej parcelę gruntową lkat. 1816/3 objętą lwh. 421 ks. gr. gm. kat. Kraków-Zwierzyniec o powierzchni 1 ha 46 ar. 80 m. kw. czyli 2 morgów 882 sążni kw. t. j. cały kompleks gruntowy położony u wylotu ul. Wolskiej za ryczałtową cenę w kwocie 295.000 (dwieście dziewięćdziesiąt pięć tysięcy) złotych obiegowych pod następującymi warunkami:

1) Cena kupna będzie wypłacona w ten sposób, że:

a) Gmina potrąci kwotę 120.000 (sto dwadzieścia

tysięcy) złotych wypłaconą już poprzednio z tytułu kontraktu z dnia 20 czerwca 1925 r. bez żądania zwrotu zapłaconych procentów realnych,

b) resztę w kwocie 175.000 (sto siedmdziesiąt pięć tysięcy) złotych obiegowych zapłaci Gmina w gotówce w 14 (czternaście) dni po otrzymaniu pisma T. Wydziału Samorządowego, zatwierdzającego niniejsze kupno. Tę kwotę 175.000 (sto siedmdziesiąt pięć tysięcy) złotych wypłaci Gmina w złotych obiegowych z tem zastrzeżeniem, że jej wartość wewnętrzną przyjmuje według kursu dolara St. Z. A. Półn. licząc 8·94 złotych (ośm złotych dziewięćdziesiąt cztery groszy) za jednego dolara S. Z. A. P. dlatego w razie zmiany kursu dolara St. Z. A. P. według notowania Banku Polskiego w dniu wypłaty będzie powyższa kwota 175.000 (sto siedmdziesiąt pięć tysięcy) złotych obiegowych odpowiednio podwyższona względnie obniżona.

2) Wspomniany wyżej grunt sprzedaje P. Aniela Burtanowa w stanie wolnym od wszystkich długów i ciężarów oraz dzierżaw i najmów.

3) Koszta kontraktu, intabulacji tudzież ewent. stempli i należytości ponosi w całości Gmina miasta Krakowa.

II. Do podpisania kontraktu upoważnia się obok P. Prezydenta miasta względnie jego zastępcy PP. Radców miejskich inż. W. Turskiego i Dr. L. Merza, a w razie przeszkody któregokolwiek z nich PP. Radców miejskich Dr. Fr. Mussila i St. Drozdowskiego.

III. Powyższy grunt nabywa Gmina miasta Krakowa na podstawie ustawy o rozbudowie miast z dnia 29 kwietnia 1925 Nr. 51 poz. 346 dz. u. Rz. P. na cele rozbudowy miasta Krakowa, regulacji ul. Wolskiej, urządzenia placu koło przyszłego Muzeum Narodowego itp.

IV. Przypadającą do wypłaty resztę ceny kupna pokryć z pożyczki do której zaciągnięcia w jednej z krakowskich instytucji kredytowych upoważnia się P. Prezydenta miasta w porozumieniu z Sekcją skarbową Rady miejskiej.

V. Niniejszą uchwałę przedłożyć Wydziałowi Samorządowemu z prośbą o zatwierdzenie w myśl przepisu § 60 ustęp 11 statutu gminnego dla m. Krakowa. (LM. 1287/I./27).

Wiceprezydent Dr. Wielgus na czas obrad nad powyższą sprawą opuszcza salę obrad Rady miejskiej.

Rm. Dr. Rosenzweig zgłasza następujące wnioski:

1) Wobec nie przedłożenia Sekcji I., II. i III. odnośnych wniosków imieniem klubu P. P. S. zakładam protest.

2) Sprawę zamieszczoną na porządku dziennym pod punktem X. odsyła się do odnośnych Sekcyj.

3) Nad wnioskami zamieszczonymi pod punktem X. porz. dziennego Rada m. przechodzi do porządku dziennego a zarazem postanawia kwotę 395.000 zł. przeznaczyć na budowę Muzeum Narodowego.

4) Gdyby wnioski pod punktem X. porządku dziennego miałyby być rozpatrywane — wnoszę o imienne głosowanie.

Po wyjaśnieniach referenta, Prezyd. Rollego przystąpiono do głosowania.

Wnioski rm. Dr. Rosenzweiga odrzucono.

Wnioski Sekcji I. i II. uchwalono.

XI. Obniżenie odsetek zwłoki zaległych podatków i opłat gminnych.

Imieniem Sekcji II. radca m. Dr Gross wnosi:

Rada miasta uchwali:

1. Obniża się odsetki za zwłokę od płaconych zaległych podatków i opłat gminnych (bezpośrednich) na 2% miesięcznie;

2. upoważnia się Prezydenta miasta do przyznawania poszczególnym płatnikom dalszych ulg na indywidualne prośby w przypadkach zasługujących na szczególne uwzględnienie;

3. obniża się odsetki za zwłokę od płaconych do dnia 31 marca 1927 zaległych podatków i opłat gminnych na 1% miesięcznie. (L. M. 3635/27/IIa).

Uchwalono.

XII. Przeznaczenie budynku VIII. szkoły pow. męskiej na pomieszczenie szkoły dla dzieci umysłowo niedorozwiniętych.

Imieniem Sekcji II. i IV. st. radca Mgtu Sawiński wnosi:

Rada miasta uchwali:

I. Gmina m. Krakowa zgadza się przeznaczyć w całości budynek VIII. szkoły powsz. męskiej im. św. Szczepana przy ul. Rajskiej, zatrzymując własność tego budynku, na pomieszczenie wyłącznie szkoły specjalnej dla dzieci umysłowo niedorozwiniętych i głuchoniemych, których rodzice są zamieszkali w Krakowie, a to pod następującemi warunkami:

a) Gminie m. Krakowa przysługuje prawo przeniesienia w razie potrzeby wspomnianej szkoły specjalnej każdego czasu do innego budynku szkolnego na ten cel specjalnie urządzonego, względnie zbudowanego, a zarazem prawo przeznaczenia rzeczonego budynku szkoły przy ul. Rajskiej na inne cele szkolne.

b) Bez osobnego pisemnego zezwolenia Gminy nie mogą być w wspomnianym budynku szkolnym wykonane żadne przebudowy, dobudowy ani nadbudowy.

c) Wspomniana szkoła specjalna dla dzieci umysłowo niedorozwiniętych i głuchoniemych, otrzyma nazwę „szkoły im. św. Szczepana“.

d) Dzieci rodziców zamieszkałych poza obrębem Krakowa będą mogły być przyjmowane do tej szkoły tylko za wyraźnem pisemnem zezwoleniem Magistratu w każdym poszczególnym wypadku i za opłatą oznaczoną przez Magistrat.

II. Gmina m. Krakowa zobowiązuje się ponosić jedynie tylko rzeczowe koszta utrzymania wspomnianej szkoły, jakie nakłada na Gminę w art. 11 ustawa z dnia 17 lutego 1922, Dz. U. R. P. Nr 18, poz. 143 o zakładaniu i utrzymywaniu publicznych szkół powszechnych, z zastrzeżeniem, że wszelkie inne wydatki rzeczowe połączone z utrzymaniem tej szkoły ze względu na jej specjalny charakter i ewent. przyszłą rozbudowę, jak również wydatki personalne ponosić będzie Skarb Państwa.

Uchwalono. (L. 9414/926/IV).

XIII. Sprawy administracyjne Akcyzy m. A. Udział gm. m. Krakowa w Spółce „Caro“.

Imieniem Komisji administr. Sekcji II. i III. radca m. Dr Lauer wnosi:

Rada miasta uchwali:

1. Łącznie z Bankiem Małopolskim i obu Cechami

rzeźników i masarzy, powołuje się do życia spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością, opartą na ustawie z dnia 6 marca 1906, Nr 58 Dz. u. p. z kapitałem 550.000 zł. pod firmą „Caro“, Spółka dla popierania i prowadzenia handlu bydłem, mięsem i przetworami zwierzęcemi w Krakowie i oddaje się jej prawo prowadzenia Krakowskiej Kasy Targowej na Miejskiej Centralnej Targowicy na zwierzęta rzeźne na przeciąg lat 5 pod następującemi warunkami:

a) na 7 członków Rady nadzorczej, gmina miasta Krakowa mieć będzie 3 wyznaczonych przez Prezydjum miasta;

b) jednego z dwóch dyrektorów spółki i jednego z dwóch członków Komisji rewizyjnej wyznaczy Prezydent miasta;

c) lokal na Kasę Targową i prawo prowadzenia Kasy Targowej wynajmie, względnie wydzierżawi Gmina Spółce na mocy osobnego kontraktu.

2. Gmina miasta Krakowa przystępuje do Spółki z udziałem 200.000 zł. i zastrzega sobie w okresie czasu trwania spółki prawo podwyższenia swego udziału lub odstąpienia części tegoż innej osobie.

3. Prezydjum miasta upoważnia się do zaciągnięcia na powyższy cel pożyczki w kwocie 200.000 zł. w jednej z instytucji finansowych najmniej na lat pięć.

4. Czysty zysk, jaki osiągnie Gmina m. Krakowa z udziału w Spółce, przeznacza się na cele opieki społecznej.

5. Do podpisania kontraktu Spółki „Caro“, oraz kontraktu o najem, względnie dzierżawę lokalu dla Kasy i prawa prowadzenia Kasy Targowej upoważnia się obok Prezydenta miasta, wzgl. jego zastępcy, Radców miasta pp. Dra Müllera i Wachtla a w razie nieobecności jednego z nich, Radcę miejskiego P. Łuczkę.

(L. 8160/926 akc.)

Rm. Dr Emilewicz zgłasza wniosek:

Rada miejska wzywa Prezydjum miasta, by poczyniło energiczne kroki celem doprowadzenia do sprawności chłodni miejskiej w Dzieln. XXII. Podgórze.

W dyskusji zabierali głos rm.: Kluczka, inż. Kleinberger i Marski.

W głosowaniu wnioski Komisji administracyjnej po wyjaśnieniu referenta uchwalono.

Wniosek rm. Dr Emilewicza przekazano Sekcji III.

XIV. B. Statut podatku towarowego.

Imieniem Komisji administracyjnej st. radca Mgtu Dr Zawadzki wnosi:

Rada miasta uchwali:

1. Uchwala się załączony projekt Statutu podatku towarowego, wypracowany przez Administrację akcyzy;

2. Upoważnia się Komisję administr. do uchwalania imieniem Rady m. zmian Statutu, jakie wskutek zmiany norm podatkowych okażą się potrzebne.

(L. 6604/927 akc.)

(Statut dołącza się do protokołu).

Rm. Popiel zgłasza wniosek:

„Wniosek Komisji administracyjnej w sprawie wprowadzenia podatku towarowego, odsyła się do zaopinjowania Komisji prawniczej i skarbowej“.

Rm. Marski zgłasza rezolucję:

„Uprasza się Prezydjum m. aby poczyniło odpowiednie starania, celem zmiany dotyczącej ustawy w tym duchu, a mianowicie, ażeby artykuły pierwszej potrzeby a szczególnie w mniejszych ilościach, były zupełnie wolne od podatku, a rekompensata może nastąpić przy artykułach luksusowych.

Rm. Puchałka zgłasza wnioski:

a) „Wniosek Komisji administracyjnej odsyła się z powrotem do tejże Komisji, celem ponownego rozpatrzenia“.

b) „W § 2. ust. 2 Statutu podatku towarowego dodać na końcu towary wpisane w § 4 pod cyframi: 2, 3, 6, 12, 24, 25, 26“.

Rm. Dr Szołayski zgłasza wniosek:

„Ustęp drugi § 2 statutu podatku towarowego uzupełnia się po słowach: „tudzież ładunki przewożone przez stacje „transito“ słowami: „oraz ładunki przeznaczone dowodnie na eksport“.

Rm. inż. Kleinberger zgłasza poprawkę:

„Wobec sprzeczności w wyliczaniu towarów w punkcie 4-ym, podlegających z mocy art. 26 ustawy o rozbudowie miast Dz. U. Rz. Pol. Nr 51, poz. 346, wnoszę na skreślenie punktu 4, poz. 15, papa dachowa, 23 wapień, dolomit i 27 żelazo i stal surowa jako wybitnie podstawowych materjałów budowlanych“.

Rm. Kluczka i tow. zgłasza wniosek:

„Podpisani wypowiadają się zasadniczo przeciwko pobieraniu opłat tonażowych przez Magistrat m. Krakowa od towarów, przewożonych kolejami i drogą wodną do miasta, jako podatku pośredniego, utrudniających w znacznej mierze obrót towarowy i stanowiących pewne trudności tak dla handlu jak i przemysłu i uważają za niedopuszczalne, aby podatkiem tym obciążone być miały artykuły spożywcze, wobec czego stawiają wniosek o wykreślenie ze spisu towarów, podlegających opodatkowaniu następujących punktów w § 3:

1. punkt 3, jaja,
punkt 6, kasza krajowa,
punkt 12, mleko i jego przetwory (nabiał),
z p. 24, mąka zbożowa, chleb,
z p. 25, ziemniaki świeże, jarzyny i warzywa,
z p. 26, żądają poprawki, zdążającej do zwolnienia od podatków zwierząt domowych żywych, przeznaczonych na ubój.

W § 7. umieszczonych pod lit. a) chleb d) jarzyny i warzywa f) mięso świeże, bite zwierzęta domowe.

Do § 5 dodaje się z wyjątkiem artykułów spożywczych.

2. Do ustępu 2-go porządku dziennego, który przewiduje dalszą podwyżkę taryfy i łącznie z tem podwyżki opłat, innemi słowy dalsze potęgowanie wzrostu drożyzny, podpisani przychylić się nie mogą i stawiają wniosek, aby zmiany statutu uchwalone być mogły tylko przez Radę miejską.

Uważają wreszcie obliczenie podatków tonażowych na podstawie taryfy kolejowej za zbyt sklauzulowane i niejasne, stawiają podpisani 3-ci wniosek:

Wzywa się Magistrat, aby o ile okaże się w przyszłości koniecznem pobieranie podatków tonażowych, poczynił odpowiednie kroki u odnośnych Władz, celem zmiany przepisów w tym kierunku, iż opłaty tonażowe nakładane być mogą na podstawie określeń liczbowych,

biorąc pod uwagę wartość i rodzaj towarów z pominięciem artykułów żywnościowych.

Wnioski: rm. Popiela, Puchałki, inż. Kleinbergera i Kluczki odrzucono.

Rezolucje: rm. Dr. Szołayskiego, Marskiego przekazano Komisji administr.

Wnioski Komisji administr. po wyjaśnieniach referenta bez zmian uchwalono.

XV. Statut opłat od umów o przeniesienie własności nieruchomości na rzecz Gminy m. Krakowa.

Imieniem Sekcji II. i III. radca m. Dr. Ignacy Landau wnosi:

Rada m. uchwali:

Uchwala się załączony statut o opłatach od umów o przeniesienie własności i nieruchomości na rzecz Gm. miasta Krakowa. (Statut dołącza się do protokołu).

Uchwalono.

XVI. Upoważnienie Sekcji I. Rady m. do nabywania gruntów pod ulice i place.

Imieniem Sekcji I. radca m. Pachoński wnosi:

Rada miasta uchwali:

I. Na podstawie § 82 statutu gm. dla m. Krakowa Rada miejska upoważnia Sekcję I. (ekonomiczną) Rady miejskiej do nabywania gruntów pod ulice i place o ile obszar nabywanego gruntu nie przekracza 100(stu) metrów kwadr. i o ile cena za jeden metr kwadr, takiego gruntu nie przewyższa kwoty 10 (dziesięciu) złotych w złocie w myśl rozp. Prezydenta Rzp. z 20 stycznia 1924 roku Nr. 7 poz. 65 Dz. u. Rz. P.

II. Do podpisywania dotyczących aktów prawnych upoważnia się obok P. Prezydenta miasta względnie jego zastępcy PP. Radców miejskich Inż. Władysława Turskiego i Dra Ludwika Merza a w razie przeszkody u któregokolwiek z nich PP. Radców m. Dra Franciszka Mussila i Stanisława Drozdowskiego.

Uchwalono. (L. 2120/1926 I.).

XVII. Sprzedaż parceli gm. pp. Wład. i Anieli Jaśko w Dz. XXII.

Imieniem Sekcji I. radca m. Sławiński wnosi:

Rada miasta uchwali:

I. Sprzedać pp. Władysławowi Jaśce, Anieli Jaśko i Ignacemu Dembowskiemu parcele lkat. a) 858/4 lwh. 4 Dz. XXII. o powierzchni 142 m. kw. i b) 858/11 lwh. 4 Dz. XXII, o powierzchni 156 m. kw. po cenie 9·72 (dziewięć 72/100) złotych w kruszcu za jeden metr kw. czyli za cenę 2896·56 złotych w złocie przyjmując wartość wewnętrzną jednego złotego równą wartości 9/31 gr. czystego złota w myśl rozporządzenia Prez. Rzeczyposp. Polskiej z dnia 20 stycznia 1924 r. Nr. 7 poz. 65 Dz. u. Rz. P. — a to pod następującemi warunkami:

1) Grunt powyższy sprzedaje Gmina w stanie wolnym od długów i ciężarów.

2) Spłata ceny kupna ma nastąpić w ten sposób, że kwota 500 zł. obiegowych zostanie zapłaconą w przeciągu 8 dni licząc od zawiadomienia o uchwale zezwalającej na sprzedaż powyższego gruntu, reszta zaś w przeciągu jednego roku w równych ratach miesięcznych, z których pierwsza płatną jest dnia pierwszego miesiąca następującego po dniu niniejszej uchwały, dalsze zaś 1-go każdego następującego miesiąca. W razie niezapłaty którejkolwiek raty w terminie transakcja się rozwiązuje, a Gmina m. Krakowa zwróci zapłaconą już część ceny kupna bez procentów.

Powyższą cenę kupna wolno spłacić wcześniej.

3) Co do terminów rozpoczęcia i ukończenia budowy, sposobu zabudowania i usytuowania budowy, zakazu sprzedaży oraz rygorów, obowiązuje zasadnicza uchwała Sekcji I., komisji podgórskiej i komisji gruntowej z dnia 7 listopada 1923 r.

4) Podpisanie kontraktu, zaintabulowanie prawa własności oraz oddanie parceli we fizyczne posiadanie nastąpi dopiero po całkowitej spłacie ceny kupna.

5) Koszta kontraktu, stempli, intabulacji oraz należytość od przeniesienia własności poniosą nabywcy.

II. Do podpisania kontraktu upoważnia się obok P. Prezydenta m. względnie jego zastępcy pp. radców m. Dra Józefa Emilewicza i Karola Łuczkę, a w razie przeszkody u któregokolwiek z nich pp. radców m. Karola Breuera i Dra Edwarda Färbera.

III. Uzyskana cena kupna wpłynąć ma do funduszu regulacyjnego pod pozycją: „Budowa kanału i urządzenia w alei pod Kopcem Krakusa w Dz. XXII.".

Uchwalono. (L. 7322/926 I.).

XVIII. Nabycie od Udziałowej Spółki mieszkaniowej realności w Dz. XI.

Imieniem Sekcji I., radca m. Marski wnosi:

Rada miasta uchwali:

I. Nabyć od Udziałowej Spóki mieszkaniowej, Spółki z ogr. odp. w Krakowie realność lwh. 460 lkat. 141/69 Dr. XI. Dębniki wraz z fundamentami (piwnicami) o powierzchni 545 m. kw. za cenę ryczałtową w kwocie 16000 (szesnaście tysięcy) złotych.

Oprócz tego zwróci Gmina m. Krakowa Spółce kwotę 250 złotych zapłaconą w dniu 23 maja 1924 r. tytułem zaliczki na kupno parceli lkat. 355/4 lwh. 446 gm. kat. Kraków-Dębniki.

Transakcję zawierają strony pod następującemi warunkami:

1) Powyższą realność nabywa Gmina m. Krakowa w stanie wolnym od wszystkich długów i ciężarów z wyjątkiem jednak służebności oparcia budynku na parceli kat. 141/70 lwh. 473 ks. gr. gm. kat. Kraków-Dębniki.

2) Gmina m. Krakowa wypłaci Spółce przy podpisaniu kontraktu kwotę 14.647 (czternaście tysięcy sześćset czterdzieści siedm) złotych.

Reszty tj. kwoty 1603 (tysiąc sześćset trzy) złotych użyje Gmina na wynagrodzenie dla p. Zofji Jankowskiej właścicielki sąsiedniej realności lwh. 473 lkat. 141/70 Dz. XI. Dębniki za wybudowaną od jej strony za zgodą Spółki ścianę graniczną na parceli będącej przedmiotem transakcji. Uiszczenie tego wynagrodzenia nastąpi w ten sposób, że Gmina zwolni p. Zofję Jankowską od gminnej ustawowej należytości kanałowej w kwocie 503 zł. tudzież od przyszłej należytości za ułożenie chodnika wzdłuż parceli lkat. 141/70.

3) Sposób zapłaty oznaczonej w punkcie 2) będzie objęty kontraktem ze Spółką a p. Zofja Jankowska zrzeka się jakichkolwiek praw i roszczeń do powyższego muru (ściany) granicznego, oraz zezwala na swobodne rozporządzanie tym murem w granicach służebności przytyku

a w szczególności będzie Gmina mogła częściowo rozebrać mur ogniowy na wysokości poddasza i dachu oraz mur ten podwyższyć.

4) Koszta kontraktu, stempli, intabulacji oraz ewentualną należytość od przeniesienia własności poniesie Gmina m. Krakowa.

II. Do podpisania kontraktu upoważnia się obok P. Prezydenta m. względnie jego zastępcy pp. radców m. inż. Krzepowskiego i Józefa Batkę a w razie przeszkody u któregokolwiek z nich pp. radców m. Dra Adama Müllera i Dra Franciszka Mussila.

III. Realność powyższą nabywa Gmina m. Krakowa na podstawie ustawy z dnia 29 kwietnia 1925 r. Nr. 51 poz. 346 Dz. u. Rz. P. na cele rozbudowy miasta.

IV. Upoważnia się P. Prezydenta m. do poczynienia kroków celem wybudowania domu 3-ch piętrowego na powyższej parceli według planów zatwierdzonych przez Magistrat kosztem 110.000 złotych.

V. Upoważnia się P. Prezydenta m. do zawarcia umowy ze Skarbem Państwa w sprawie długoletniego najmu na pomieszczenie urzędu pocztowego, dostarczenie mieszkania dla kierownika tego urzędu w Dz. XI. Dębniki za czynszem ryczałtowym płatnym z góry.

VI. Wydatek na kupno powyższej realności i na budowę domu pokryć z kwot, które otrzyma Gmina od Skarbu Państwa w myśl ustępu V. oraz z pożyczki na ten cel zaciągnąć się mającej.

Uchwalono. (L. 305/27 I.).

XIX. Nabycie od p. Marji Woźniakowej części parceli w Dz. XV. na cele uregulowania ulicy Kazimierza Wielkiego.

Imieniem Sekcji I., radca m. Sławiński wnosi:

Rada miasta uchwali:

Na cele uregulowania ulicy Kazimierza Wielkiego w Dz. XV. nabyć od p. Marji Woźniakowej część parcel lkat. 207 i 42 wchodzących w skład ciała hip. L. 89 Dz. XV. oznaczoną na planie sytuacyjnym Budownictwa m. B. z dnia 20-go grudnia 1926 r. kolorem zielonym o łącznej powierzchni około 60·60 metr. kwadr. za cenę po 3 (trzy) złote za jeden metr kwadr. pod następującymi warunkami:

1) Grunt powyższy nabywa Gmina w stanie wolnym od długów i ciężarów.

2) Cena kupna zostanie zapłacona przy podpisaniu kontraktu.

3) Koszta kontraktu, stempli, intabulacji, koszta mapek i pomiarów oraz ewentualną należytość skarbową poniesie Gmina m. Krakowa.

4) Do podpisania kontraktu upoważnia się obok P. Prezydenta m. względnie jego zastępcy pp. radców m. Jana Peltza i J. K. Chwastka, a w razie przeszkody u któregokolwiek z nich pp. r. m. St. Drozdowskiego i Ł. Rocka.

Uchwalono. (L. 8279/26 I.).

XX. Sprawa zniesienia miejsk. kanałów podwórzowych.

Imieniem Komisji drogowo-kanał. i gruntowej, st. radca bud. m. Inż. Kłeczek wnosi:

Rada miasta uchwali:

W myśl § 2 ustawy z dnia 11 lipca 1914 o obowiązku właścicieli domów w stoł. król. m. Krakowie wykonania kanałów domowych i połączenia tychże z miej. kanałami ulicznymi — znosi się miejskie kanały podwórzowe w blokach budowlanych położonych między ulicą Bracką, Franciszkańską, plantami, ul. Jagiellońską, ulicą św. Anny i Rynkiem i ustanawia się dwuletni czasokres licząc od dnia niniejszej uchwały dla połączenia kanałów domowych z wybudowanymi kanałami ulicznymi.

Uchwalono. (L. 3265/926 Bb.).

XXI. Budowa kolektorów zachodnich w Dz. XIV., XV., XVI. i XVII.

Imieniem Komisji drogowo-kanałowej st. radca bud. miej. inż. Kłeczek wnosi:

Rada miasta uchwali:

1. W celu skanalizowania dzielnic: XIV., XV., XVI. i XVII. należy wybudować kolektory zachodnie, a mianowicie gałąź wschodnią przez tor powyścigowy w ul. Miechowskiej, Czarnowiejskiej, Misjonarskiej, Chocimskiej, Juljusza Lea, Nowowiejskiej, Kazimierza Wielkiego, Racławickiej, Mazowieckiej do koszar im. Stefana Czarnieckiego, oraz gałąź zachodnią w ul. Misjonarskiej, Juljusza Leo, na gruntach Popielów, w ul. Kazimierza Wielkiego, Podchorążych, w ul. przez ogród koszar im. Kazimierza Wielkiego, Bronowickiej i Bartosza Głowackiego w ogólnej długości 4279 mb.

2. Koszta budowy w kwocie preliminowanej Zł. 580.000 należy pokryć w 75% z funduszów gminnych, a mianowicie albo z mających się uzyskać pożyczek lub pozycji budżetowych do częściowego zwrotu właściciели przyległych realności na podstawie § 5 i 6 ustawy kanałowej z dnia 11 lipca 1914 r. oraz dodatków dobrowolnych, zaś w 25% z udziału Skarbu Państwa przyznanego reskryptem Min. Rob. Publ. z dnia 28 grudnia 1926 do L. dz. VII. — 1990/26 do L. Magistratu 9 ex 4 stycznia 1927 z tytułu budowy kolektorów do koszar w Łobzowie i Krowodrzy, na skutek petycji Gminy do L. 1290/926 B. b., oraz L. 3346/926 B. b.

3. Należy utworzyć we funduszu regulacji miasta osobne konto pod tytułem: „Budowa kolektorów zachodnich w Dz. XIV., XV., XVI. i XVII".

a) Gałąź wschodnia,

b) „ zachodnia

z pozycją dochodów i rozchodów. Do konta tego na dochód wpłynąć ma zaliczka 30.000 Zł. asygnowana reskryptem Min. Robót Publ. jak wspomniano ad 2) z kredytu otwartego w myśl uchwały Komitetu ministrów z dnia 1926 r. w budżecie nadzwyczajnym w dz. 2 rozdz. I. § 12 „Inwestycje dla zwalczania bezrobocia", jako udział Skarbu w budowie kolektorów do koszar w Łobzowie i Krowodrzy, oraz należytości ustawowe i datki wymienione pod 2).

4. Budowę powyższą należy przeprowadzić we własnym zarządzie.

5. Do kontroli budowy i podpisywania rachunków deleguje się Radców miejskich: Pp. Artura Romanowskiego i Adama Czunkę.

6. Po ukończeniu budowy należy przedłożyć Komisji drogowo-kanałowej zamknięcie rachunkowe do wiadomości.

Uchwalono. (L. 9/927 Bb.).

XXII. Linja regulacyjna ulicy Ciemnej w Dz. VIII.

Imieniem Sekcji I., radca m. inż. Kleinberger wnosi:

Rada miasta uchwali:

1. Zatwierdza się południową linję regulacyjną ulicy Ciemnej na Kazimierzu, Dz. VIII. na przestrzeni od ulicy Jakóba do ulicy Szerokiej według linji czerwonej, na planie Bud m. B. z dnia 26 czerwca 1912 r. oznaczonej literami: u-u, j-k, celem rozszerzenia tejże ulicy do 5 metrów.

2. Dla partji gruntów między ul. Szeroką a cmentarzem izraelickim na północ od ul. Ciemnej zatwierdza się tylną linję regulacyjną według linji czerwono na powyższym planie oznaczonej literami: l-m-n.

Uchwalono. (L. 4259/926 Bb.).

XXIII. Linja regulacyjna ul. Mogilskiej wzdłuż gruntu Gazowni m. w Dąbiu.

Imieniem Sekcji I., radca m. inż. Romanowski wnosi:

Rada miasta uchwali:

1. Zatwierdza się linję regulacyjną ul. Mogilskiej wzdłuż gruntu Gazowni m. w Dąbiu od strony północno-zachodniej według planu Bud. m. B. z dnia 18 stycznia 1927 wzdłuż linji czerwonej, oznaczonej literami:

a-b-c-d.

2. Zatwierdza się otwarcie z urzędu, po myśli § 16 a, noweli do ustawy bud. m. Krakowa, ulicy biegnącej od ulicy Mogilskiej wzdłuż granicy gruntów Gazowni miejsk. i Zieleniewskiego na razie z północno-wschodnią linją regulacyjną, na gruncie Gazowni miej., według linji czerwonej, oznaczonej na powyższym planie Bud. m. B. literą: e.

Uchwalono. (L. 85/927 Bb.).

XXIV. Linja regulacyjna ulicy Skawińskiej.

Imieniem Sekcji I., radca m. inż. Kleinberger wnosi:

Rada miasta uchwali:

1. Zatwierdza się linje regulacyjne ulicy Skawińskiej na parceli 842/1 w dz. VIII. Kazimierz według linji czerwonych, oznaczonych na planie Bud. miejsk. Oddz. B. z dnia 8 października 1920 kolorem czerwonym i literami:

a_1-b_1-c_1-c_1^1-d_1 od strony północnej zaś:

g_1-h_1-, i_1-k_1-l_1-m_1-n_1-o_1- od strony południowej.

2. Zatwierdza się otwarcie z urzędu na podstawie § 16 a noweli Nr. 89 z dnia 28 marca 1910 dalszego przedłużenia ulicy Skawińskiej ku ul. Bulwarowej przez parcele gminne 842/2 i 842/3 z linjami regulacyjnemi, oznaczonemi na powyższym planie Bud. m. B. literami:

d_1-e'_1-e_1-f_1 od strony północnej, zaś

o_1-p_1-r_1-s_1 od strony południowej; przy szerokości ulicy minimalnie 15 m.

Uchwalono. (L. 465/927 Bb.).

XXV. Linja regulacyjna zachodniej strony ulicy Miechowskiej w Dz. XII.

Imieniem Sekcji I., radca m. inż. Romanowski wnosi:

Rada miasta uchwali:

1. Nawiązując do uchwał z dnia 12 czerwca 1923 (L. 3334/22 B. b.) i z dnia 13 lipca 1923 (L. 2395/22 B. b.) zatwierdzających otwarcie nowej ulicy komunikacyjnej, mającej iść od przyszłego mostu na Wiśle przy klasztorze PP. Norbertanek w dz. XII. przez ulicę Miechowską ku północno-zachodnim dzielnicom miasta — reasumuje się uchwałę z dnia 12 stycznia 1911 r. odnośnie do linji regulacyjnej ulicy Miechowskiej, zatwierdzając linję regulacyjną dla zachodniej strony tejże ulicy według planu Bud. m. Oddz. B. z dnia 21-go grudnia 1926 r. i linji oznaczonej głoskami:

a-b-c-d-e-f

oraz linją bud. po wschodniej stronie ulicy, według linji oznaczonej głoskami: h-i-j,

z tem, że przestrzenie zawarte między poprzednio zatwierdzoną linją regulacyjną przedłużoną do punktu „g“ a powyższą linją budowlaną przeznacza się na ogródki, jako rezerwę pod przyszłe rozszerzenie ulicy.

2. Zatwierdza się sposób zabudowania zwarty po obydwóch stronach ulicy.

Uchwalono. (L. 2636/926 Bb.).

XXVI. Linja regulacyjna wschodniej części Aleji Królewskiej na Warszawskiem w Dz. XVIII.

Imieniem Sekcji I., radca m. inż. Romanowski wnosi:

Rada miasta uchwali:

1) Nawiązując z jednej strony do uchwalonej przez Radę m. z dnia 14 grudnia 1923 L. 1754/1923 B. b. wschodniej linji regulacyjnej Al. Królewskiej wzdłuż projektów. rozszerzenia cmentarza rakowickiego, a z drugiej strony do ustalonych przez Radę m. dnia 16 marca 1911 L. 25837/1911 Bb. obustronnych linij bud. Al. Królewskiej na Celarowskiem — zaś reasumując uchwałę Tym. Zarządu miasta z dnia 10 lutego 1925 L. 4281/24 B. b. odnośnie do części wschodniej linji regulacyjnej tejże Aleji na południe od ul. Wileńskiej — zatwierdza się linje regulacyjne tejże Aleji Królewskiej na Warszawskiem Dz. XVIII. według linij czerwonych, względnie czarnych oznaczonych na planie Bud. m. B. z dnia 13 stycznia 1927 literami: a-b-c-d od strony południowo-wschodniej; przy prostej osi Aleji na całej długości, a szerokości Aleji 38 względnie 30 metrów.

2) Zatwierdza się wkreślone w powyższym planie Bud. m. b. przekroje poprzeczne Al. Królewskiej jako dyrektywę do oszacowania szczegółów przyszłego urządzenia Aleji.

Uchwalono. (L. 3246/926 Bb.).

XXVII. Rozszerzenie nowego cmentarza podgórskiego.

Imieniem Sekcji I. radca m. Breuer wnosi:

Rada miasta uchwali:

1) Zatwierdza się rozszerzenie nowego cmentarza podgórskiego według planu Bud. m. B. z dnia 26 maja 1924 r. i granic na tymże planie zielono podmalowanych.

2) W łączności z projektowanem rozszerzeniem nowego cmentarza w Podgórzu Dz. XXII zatwierdza się, przy nawiązaniu Aleji pod Kopcem przez Radę m. dnia 16 czerwca 1923 L. 58/1923 B. b. linje regulacyjne dalszego ciągu tejże ulicy według planu Bud. m. Oddz. B.

z dnia 26 maja 1924 wzdłuż linji czerwonej oznaczonej literami od strony północno-zachodniej: a-b-c-d-e-f-g zaś od strony południowej a'-b', po stronie północno-wschodniej i-j-k; l-n i po stronie południowo-wschodniej H-c'.

3) Zatwierdza się również w łączności z powyższem południową linję regulacyjną ul. Za torem w obrębie gruntów gminnych według planu powyższego wzdłuż linji czerwonej oznaczonej literami: h-h_1-h_2.

4) W łączności z projektowanem rozszerzeniem nowego cmentarza w Podgórzu Dz. XXII. zatwierdza się otwarcie z urzędu w myśl § 16a ust. bud. drogi od projektowanego z ul. Głębokiej przejazdu nad koleją wznoszącej się po stokach wzgórza Krakusa łukiem ślimakowym, na Kopiec z linjami regulacyjnemi na razie do granicy gruntów gminnych i wojskowych według wkreślonych na powyższym planie Bud. m. b. z dnia 26 maja 1924 r. linij czerwonych oznaczonych literami: i-p-o-m; ł-r-s-t od strony północno-wschodniej i dalej: q_1-q_2-q_3-q_4-x_1 od strony południowej w granicy projektowanego nowego cmentarza; zaś literami: h-i_1-p_1-o_1-m_1-y_1 od strony przeciwnej — przy szerokości drogi 8 m.

5) W łączności z projektowanem rozszerzeniem nowego cmentarza w Podgórzu Dz. XXII. zatwierdza się otwarcie z urzędu w myśl § 16 a. ust. bud. ulicy wzdłuż projektowanej granicy północno-wschodniej cmentarza z linjami regulacyjnemi na powyższym planie Bud. m. B. czerwono literami: t-u-v-w-x, od strony północno-wschodniej; zaś: q_1-q-y-z od strony południowo-zachodniej.

6) Zatwierdza się linje regulacyjne projektowanego placu przy głównem wejściu do nowego cmentarza w Podgórzu Dz. XXII. według linij czerwonych na powyższym planie Bud. m. b. oznaczonych literami: A-B; C-D-E-F; G-H.

7) Zatwierdza się przejścia dla pieszych między Al. pod Kopcem i ulicą ad 4) linjami regulacyjnemi oznaczonemi na powyższym planie Bud. m. B. literami: l-ł od strony wschodniej, zaś k-m; m_1-m_2 od strony zachodniej.

8) Zatwierdza się w łączności z ustaleniem powyższej regulacji oraz z powodu wniesionych podań o zatwierdzenie podziału — parcelację z urzędu tak gruntów gminnych, jak i prywatnych, położonych u podnóża stoków wzgórza Krakusa, przyległych do ustalonych powyżej ulic według powyższego planu Bud. m. B. z dnia 26 maja 1924 z przeznaczeniem powstałych parcel na cele budowy domów mieszkalnych dla 1 ewentualnie 2 rodzin.

9) Dla powyższych parcel ustala się sposób zabudowania otwarty, względnie grupowy, przyczem poszczególne domy, względnie grupy mają być ściśle usytuowane według powyższego planu Bud. m. B.

10) Ze względu na zachowanie widoku na Kopiec Krakusa w stanie niezmienionym ogranicza się wysokość zabudowań powyżej ustalonych parcel do parteru i ewentualnie mieszkalnych poddaszy.

11) Domy wchodzące w skład jednej grupy (domy bliźniacze) mają być tak projektowane i wykonane, aby grupa miała jednolity charakter.

12) Poleca się Magistratowi przystąpić do wykupna w łączności z rozszerzeniem nowego cmentarza w Podgórzu Dz. XXII. również potrzebnych gruntów pod powyższe ulice na podstawie § 16 a. noweli do ustawy bud. m. krak.

13) Wydanie konsensu na budowę na parcelach zatwierdzonych w p. 8 a. na gruntach prywatnych przypadających uzależnia się od przeprowadzenia podziału według wskazówek powyższego planu Budownictwa m. Oddz. B.

14) Przeznacza się pas gruntu między zachodnią częścią Al. pod Kopcem, a własnością kol. państw. tj. pas gruntu położony między przyszłym przejazdem w przedłużeniu ul. Głębokiej a dzisiejszym przejazdem w poziomie w przedłużeniu ul. Kolejowej do linji regul. Al. pod Kopcem na zadrzewienie.

Uchwalono. (L. 2307/926 Bb.).

XXVIII. Powołanie radców m. do Sekcyj i Komisyj.

Prezydent m. inż. Rolle wnosi:

Rada miasta uchwali:

I. Przydzielić:

1) Radcę miejskiego Jana Puchałkę z Sekcji VIII. do Sekcji II.

2) r. m. inż. Henryka Mianowskiego z Sekcji II. do VIII.

3) r. m. Dr. Stanisława Klimeckiego do Sekcji I. i VII. w miejsce po Wilczyńskim Józefie.

4) r. m. Łuczkę Karola do Sekcji II. w miejsce po błp. Dr. Keplerze Pawle.

II. Jako zastępców przydzielić:

1) W Sekcji I. i VII. inż. Wacława Krzepowskiego za Józefa Mitasińskiego.

2) W Sekcji II. Pachońskiego Henryka za Jana Puchałkę.

3) W Sekcji IV. Dr. Kostaneckiego Kazimierza za Dr. Nowaka Juljana.

4) W Sekcji V. i VI. Dutkiewicza Marcelego za Godzickiego Jana.

5) W Sekcji VIII. Drozdowskiego Stanisława za inż. Mianowskiego Henryka.

6) W Komisji dla Zakładów przemysłowych inż. Władysława Kleinbergera za Godzickiego Jana.

7) W Komisji Muzeum Narodowego Dr. Fryderyka Zolla za Dr. Nowaka Juljana.

8) W Radzie artystycznej Dr. Fryderyka Zolla za Dr. Juljana Nowaka.

III. Do Komisji Zakładów przemysłowych przydziela się:

Potuczka Wacława, Migdzińskiego Franciszka, Kosobudzkiego Piotra, Dr. Klimeckiego Stanisława, Dr. Tillesa Samuela, Dr. Lauera Ignacego, Dutkiewicza Marcelego, Dr. Mussila Franciszka, Puchałkę Jana, Englischa Jana, zastępca: Dr. Müller Adam, (Kluczka Teodor, Łapiński Kazimierz,) zastępca Dr. Bobrowskiego, inż. Peltz Jan.

Uchwalono.

XXIX. Regulamin targowy krakowskiej Kasy targowej.

Imieniem Komisji administr. st. radca Magtu Dr. Zawadzki wnosi:

Rada miasta uchwali:

1) Uchwala się załączony projekt zmian w roz-

dziale VIII. Regulaminu Targowego, traktującym o Krakowskiej Kasie Targowej.

2) Poleca się Administracji akcyzy, aby postarała się o zatwierdzenie tego projektu przez Województwo Krakowskie. (L. 8160/926 akc.).

(Projekt regulaminu dołącza się do protokołu).

Uchwalono.

Przewodniczący zamyka posiedzenie o godz. 10¼ w nocy.

Sprawozdania z posiedzeń Sekcyj i Komisyj Rady miejskiej.

W dniu 2 marca b. r. odbyło się pod przewodnictwem Prezydenta miasta inż. Karola Rollego **posiedzenie Sekcji skarbowej Rady miejskiej,** na którem uchwalono przedłożyć do zatwierdzenia na najbliższem posiedzeniu Rady miejskiej statut o opłatach od umów o przeniesienie własności nieruchomości na rzecz Gminy miasta Krakowa, oraz wnioski Magistratu w sprawie przyznawania płatnikom podatków bezpośrednich gminnych ulg podatkowych. Również przyjęto wnioski Sekcji szkolnej Rady miejskiej w sprawie oddania w całości budynku VIII. szkoły pow. im. św. Szczepana na pomieszczenie szkoły specjalnie dla dzieci umysłowo nierozwiniętych i głuchoniemych. Wiceprezydent miasta Dr. Wielgus przedstawił sprawę zaciągnięcia u Skarbu Państwa za pośrednictwem Ministerstwa Robót publicznych pożyczek na zatrudnienie bezrobotnych.

Po posiedzeniu Sekcji skarbowej odbyło się posiedzenie połączonych Sekcji skarbowej i prawniczej, na którem załatwiono sprawę spłaty pożyczki 4.000.000 zł. w Banku Gospodarstwa Krajowego, oraz sprawę waloryzacji pożyczek w Banku Gospodarstwa Krajowego, oraz Boden Credit Anstalt w Wiedniu.

Wkońcu uchwalono przedłożyć Radzie miejskiej wnioski w sprawie uruchomienia kasy na targowicy miejskiej.

Dnia 7 marca b. r. o godz. 5-tej rozpoczęły się **komisyjne obrady nad budżetem miejskim** na rok administracyjny 1927/28 pod przewodnictwem Prezydenta m. Rollego przy bardzo licznym udziale Radców miejskich i dwudziestu kilku referentów. Prezydent miasta zagaił obrady półtoragodzinnem przemówieniem, w którem przedewszystkiem wskazał na trudności, związane z pracami nad budżetem, nietylko z powodu trudności istotnych, związanych z koniecznością uniknięcia niedoboru, ale i z formalnych, budżet bowiem tegoroczny jest pierwszym, skonstruowanym na nowych unifikacyjnych, dla całego państwa jednolitych przepisach formalnych. Przepisy te znoszą zupełnie dotychczas od kilkudziesięciu lat stosowany w Gminie naszej sposób budżetowania.

Następnie Prezydent wskazał na znaczne trudności zrównoważenia budżetu. Potrzeby miasta, konieczność utrzymania stałego rozwoju, domagania się ludności, zaniedbania i zniszczenia wojenne, wymagają wydatnego podniesienia strony rozchodowej, a tymczasem dochody maleją, skutkiem zaniku, względnie zmniejszenia wydatności wielu źródeł podatkowych i opłat z powodu zarządzeń rządowych, czy trudności gospodarczych, w jakich się ludność znalazła.

Budżet zwyczajny zamyka się po obu stronach kwotą około 17.000.000 zł. budżet nadzwyczajny około 5 miljonów i budżet przedsiębiorstw miejskich około 20 miljonów.

Po zagajeniu obrad i przeprowadzeniu krótkiej formalnej dyskusji obrady Komisji odroczone zostały do czasu rozdania Członkom Komisji budżetowej wydrukowanego budżetu.

Pod przewodnictwem radcy m. inż, Turskiego przy współudziale Prezydjum m. odbyło się dnia 18 marca br. **posiedzenie Sekcji I. (ekonomicznej) i VII. (policyjno-budowlanej) Rady miejskiej.**

Sekcje rozpatrywały sprawę rozdania robót na budowę nowego 3-ch piętrowego domu miejskiego czynszowego, w narożniku ul. Sienkiewicza i placu Kazimierza Wielkiego w Dz. XV. i po dyskusji na podstawie przedłożonych ofert sprawy te definitywnie rozstrzygnęły, powierzając pewne grupy robót poszczególnym oferentom z pośród budowniczych, majstrów ciesielskich i blacharskich. Roboty wstępne będą natychmiast podjęte.

Pozatem przekazały Sekcje Magistratowi do normalnego traktowania kilka drobniejszych spraw porządkowych i komunikacyjnych przez radców miejskich na tem posiedzeniu poruszonych.

Dnia 22 marca br. odbyło się pod przewodnictwem Prezydenta miasta inż. Karola Rollego **posiedzenie Sekcji Skarbowej Rady miejskiej,** na którem rozpatrywano sprawę waloryzacji pożyczki czeskiej w Pradze i pożyczki w Banku Gospodarstwa Krajowego. Uchwalono również przedłożyć Radzie miejskiej wnioski w sprawie zaciągnięcia pożyczki w Zakładzie Ubezpieczenia od wypadków we Lwowie na budowę domów, oraz pożyczki w Polskiej Dyrekcji Ubezpieczeń na odbudowę sali Rady miejskiej.

Sprawę udzielenia gwarancji Gminy dla pożyczki Kasy Oszczędności b. miasta Podgórza przekazano do załatwienia na następne posiedzenie.

Pod przewodnictwem radcy m. inż. Turskiego, przy współudziale Wiceprezydenta m. Dra Wielgusa odbyło się w dniu 29 marca br. **wspólne posiedzenie Sekcji I. (ekonomicznej), VII. (policyjno-budowlanej) i III. (prawniczej) Rady miejskiej** w sprawie projektu nowych przepisów o ruchu ulicznym w mieście.

Połączone Sekcje przyjęły powyższy projekt w redakcji ustalonej przez osobny Podkomitet wyłoniony z tych Sekcyj, który na posiedzeniach w dniach 25 lutego, 14, 18 i 22 marca 1927 projekt Magistratu szczegółowo rozpatrzył i poczynił w nim odpowiednie poprawki.

Projekt zostanie przedłożony na najbliższem zwyczajnem posiedzeniu do uchwalenia Radzie miejskiej, a następnie do zatwierdzenia Województwu.

W dniu 29 marca b. r. odbyło się pod przewodnictwem Wiceprezydenta miasta Dra Wielgusa **posiedzenie połączonych Sekcji skarbowej i prawniczej Rady miejskiej,** na którem uchwalono zaciągnąć pożyczkę w kwocie 40.000 zł. z funduszów rządowych na zatrudnienie bezrobotnych przy budowie drogi Kraków—Ojców.

W poniedziałek, dnia 21 marca b. r. o godzinie 10-tej rano odbyło się **poświęcenie Miejskiego Parku samochodowego,** położonego przy ul. Barskiej 12. Na uroczystość przybyli: P. Prezydent miasta Inż. Rolle, Wiceprezydenci Dr. Wielgus, Ostrowski i Dr. Schneider, Generał Wróblewski, Pułkownik Dr. Piotrowski, Naczelnicy Wydziałów Województwa Dr. Zawadzki i Skarbek, Dyrektor Policji Dr. Styczeń, Wojewódzki Komendant Policji Państwowej Pilch, Naczelnik Wydziału drogowego Dyrekcji Robót Publ. Inż. Zinkiewicz, szereg Radców miejskich, Naczelnicy Wydziałów Magistratu i Dyrektorowie Zakładów miejskich i wielu innych zaproszonych gości ze sfer obywatelskich i urzędowych.

Uroczystości poświęcenia dokonał Ksiądz Proboszcz Dzielnicy XI., poczem P. Prezydent miasta Inż. Rolle w krótkiem przemówieniu określił znaczenie dobrze urządzonego Zakładu czyszczenia dla stosunków sanitarnych w mieście, podnosząc, że Gmina wielki wysiłek finansowy włożyła w zmotoryzowanie urządzeń dla czyszczenia miasta i pierwsza w Polsce motoryzacji tej dokonała, przez co wprowadziła nietylko ulepszony sposób czyszczenia, ale i dokonała dużych oszczędności w tym dziale gospodarczym miejskim. Po przemówieniu P. Prezydenta Kierownik Miejskiego Parku samochodowego oprowadzał zgromadzonych gości po warstatach, garażach, biurach, demonstrował urządzenia maszyn samochodowych przeznaczonych do czyszczenia ulic, odwozu popiołu, odwozu błota, śmieci ulicznych i t. p.

W końcu zebrani zwiedzili nowocześnie urządzone wysypisko, gdzie wywozi się i rozplantowuje popiół, śmieci i błoto na wielkich obszarach, stanowiących dziś doły i bagna.

Nakładem Gminy miasta Krakowa. — Czcionkami Drukarni Muzeum Przem. w Krakowie ul. Smoleńska 9.